श्रीमद्धनुमद्भीममध्वांतर्गतरामकृष्णवेदव्यासात्मकलक्ष्मीहयग्रीवायनमः ॥ ॥ ॐ ॥ अग्निमीळेपुरोहितंय
ज्ञस्यदेवमृत्विजं । होतारंरत्नधातमं ॥ १ ॥ अग्निःपूर्वेभिर्ऋषिभिरीड्योनूतनैरुत । सदेवाँएहवक्षति ॥ २ ॥
अग्निनारयिमश्नवत्पोषमेवदिवेदिवे । यशसंवीरवत्तमं ॥ ३ ॥ अग्नेयंयज्ञमध्वरंविश्वतःपरिभूरसि । सइद्देवेषु
गच्छति ॥ ४ ॥ अग्निर्होताकविक्रतुःसत्यश्चित्रश्रवस्तमः । देवोदेवेभिरागमत् ॥ ५ ॥ १ ॥ यदंगदाशुषेत्वम
ग्नेभद्रंकरिष्यसि । तवेत्तत्सत्यमंगिरः ॥ ६ ॥ उपत्वाग्नेदिवेदिवेदोषावस्तर्धियावयं । नमोभरंतएमसि ॥ ७ ॥
राजंतमध्वराणांगोपामृतस्यदीदिविं । वर्धमानंस्वेदमे ॥ ८ ॥ सनःपितेवसूनवेग्नेसूपायनोभव । सचस्वानः
स्वस्तये ॥ ९ ॥ २ ॥ १ ॥ वायवायाहिदर्शतेमेसोमाअरंकृताः । तेषांपाहिश्रुधीहवं ॥१॥ वायउक्थेभिर्जरंतेत्वाम
च्छाजरितारः । सुतसोमाअहर्विदः ॥ २ ॥ वायोतवप्रपृंचतीधेनाजिगातिदाशुषे । उरूचीसोमपीतये ॥ ३ ॥
इंद्रवायूइमेसुताउपप्रयोभिरागतं । इंदवोवामुशंतिहि ॥ ४ ॥ वायविंद्रश्चचेतथःसुतानांवाजिनीवसू । तावा
यातमुपद्रवत् ॥ ५ ॥ ३ ॥ वायविंद्रश्चसुन्वतआयातमुपनिष्कृतं । मक्ष्वि१त्थाधियानरा ॥ ६ ॥ मित्रंहुवेपूतद
क्षंवरुणंचरिशादसं । धियंघृताचींसाधंता ॥ ७ ॥ ऋतेनमित्रावरुणावृतावृधावृतस्पृशा ॥ क्रतुंबृहंतमाशाथे

॥ ८ ॥ कवीनोमित्रावरुणातुविजाताउरुक्षया । दक्षंदधातेअपसं ॥ ९ ॥ ४ ॥ २ ॥ अश्विनायज्वरीरिषोद्रव
त्पाणीशुभस्पती । पुरुभुजाचनस्यतं ॥ १ ॥ अश्विनापुरुदंससानराशवीरयाधिया । धिष्ण्यावनतंगिरः ॥ २ ॥
दस्रायुवाकवःसुतानासत्यावृक्तबर्हिषः । आयातंरुद्रवर्तनी ॥ ३ ॥ इंद्रायाहिचित्रभानोसुताइमेत्वायवः । अ
ण्वीभिस्तनापूतासः ॥ ४ ॥ इंद्रायाहिधियेषितोविप्रजूतःसुतावतः । उपब्रह्माणिवाघतः ॥ ५ ॥ इंद्रायाहितू
तुजानउपब्रह्माणिहरिवः । सुतेदधिष्वनश्चनः ॥ ६ ॥ ५ ॥ ओमासश्चर्षणीधृतोविश्वेदेवासआगत । दाश्वां
सोदाशुषःसुतं ॥ ७ ॥ विश्वेदेवासोअप्तुरःसुतमागंततूर्णयः । उस्राइवस्वसराणि ॥ ८ ॥ विश्वेदेवासोअस्रिध
एहिमायासोअद्रुहः । मेधंजुषंतवह्नयः ॥ ९ ॥ पावकानःसरस्वतीवाजेभिर्वाजिनीवती । यज्ञंवष्टुधियावसुः
॥१०॥ चोदयित्रीसूनृतानांचेतंतीसुमतीनां । यज्ञंदधेसरस्वती ॥ ११ ॥ महोअर्णःसरस्वतीप्रचेतयतिकेतुना ।
धियोविश्वाविराजति ॥ १२ ॥ ६ ॥३॥१ ॥ सुरूपकृत्नुमूतयेसुदुघामिवगोदुहे । जुहूमसिद्यविद्यवि ॥ १ ॥ उप
नःसवनागहिसोमस्यसोमपाःपिब । गोदाइद्रेवतोमदः ॥ २ ॥ अथातेअंतमानांविद्यामसुमतीनां । मानो
अतिख्यआगहि ॥ ३ ॥ परेहिविग्रमस्तृतमिंद्रंपृच्छाविपश्चितं । यस्तेसखिभ्यआवरं ॥ ४ ॥ उतब्रुवंतुनोनि

दोनिरन्यतश्चिदारत । दधानाइंद्रइद्दुवः ॥ ५ ॥ ७ ॥ उतनःसुभगाँअरिर्वोचेयुर्दस्मकृष्टयः । स्यामेदिंद्रस्य
शर्मणि ॥ ६ ॥ एमाशुमाशवेभरयज्ञश्रियंनृमादनं । पतयन्मंदयत्सखं ॥ ७ ॥ अस्यपीत्वाशतक्रतोघनोवृत्रा
णामभवः । प्रावोवाजेषुवाजिनं ॥ ८ ॥ तंत्वावाजेषुवाजिनंवाजयामःशतक्रतो । धनानामिंद्रसातये ॥ ९ ॥
योरायोऽवनिर्महान्त्सुपारःसुन्वतःसखा । तस्माइंद्रायगायत ॥१०॥८॥४॥ आत्वेतानिषीदतेंद्रमभिप्रगायत ।
सखायःस्तोमवाहसः ॥ १ ॥ पुरूतमंपुरूणामीशानंवार्याणां । इंद्रंसोमेसचासुते ॥ २ ॥ सघानोयोगआभुं
वत्सरायेसपुरंध्यां । गमद्वाजेभिरासनः ॥ ३ ॥ यस्यसंस्थेनवृण्वतेहरीसमत्सुशत्रवः । तस्माइंद्रायगायत
॥ ४ ॥ सुतपाव्नेसुताइमेशुचयोयंतिवीतये । सोमासोदध्याशिरः ॥ ५ ॥ ९ ॥ त्वंसुतस्यपीतयेसद्योवृद्धोअजा
यथाः । इंद्रज्यैष्ठ्यायसुक्रतो ॥ ६ ॥ आत्वाविशंत्वाशवःसोमासइंद्रगिर्वणः । शंतेसंतुप्रचेतसे ॥ ७ ॥ त्वांस्तो
माअवीवृधन्त्वामुक्थाशतक्रतो । त्वांवर्धंतुनोगिरः ॥ ८ ॥ अक्षितोतिःसनेदिमंवाजमिंद्रःसहस्रिणं । यस्मि
न्विश्वानिपौंस्या ॥ ९ ॥ मानोमर्ताअभिद्रुहंतनूनामिंद्रगिर्वणः । ईशानोयवयावधं ॥ १० ॥ १० ॥ ५ ॥ युंजं
तिब्रध्नमरुषंचरंतंपरितस्थुषः । रोचंतेरोचनादिवि ॥ १ ॥ युंजंत्यस्यकाम्याहरीविपक्षसारथे । शोणाधृष्णूनृ

ऋ. सं. वाहसा ॥ २ ॥ केतुंकृण्वन्नकेतवेपेशोमर्याअपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ॥ ३ ॥ आदहस्वधामनुपुनर्गर्भत्व प्र. अ.
॥ २ ॥ मेरिरे । दधानानामयज्ञियं ॥ ४ ॥ वीळुचिदारुजत्नुभिर्गुहाचिदिंद्रवह्निभिः । अविंदउस्रियाअनु ॥ ५ ॥ अ. १
॥ ११ ॥ देवयंतोयथामतिमच्छाविदद्वसुंगिरः । महामनूषतश्रुतं ॥ ६ ॥ इंद्रेणसंहिदृक्षसेसंजग्मानोअबि
भ्युषा । मंदूसमानवर्चसा ॥ ७ ॥ अनवद्यैरभिद्युभिर्मखःसहस्वदर्चति । गणैरिंद्रस्यकाम्यैः ॥ ८ ॥ अतःप
रिज्मन्नागहिदिवोवारोचनादधि । सम्मिन्नृंजतेगिरः ॥ ९ ॥ इतोवासातिमीमहेदिवोवापार्थिवादधि । इंद्रं
महोवारजसः ॥ १० ॥ १२ ॥ ६ ॥ इंद्रमिद्गाथिनोबृहदिंद्रमर्केभिरर्किणः । इंद्रंवाणीरनूषत ॥ १ ॥ इंद्रइद्धर्योः
सचासंमिश्लआवचोयुजा । इंद्रोवज्रीहिरण्ययः ॥ २ ॥ इंद्रोदीर्घायचक्षसआसूर्यंरोहयद्दिवि । विगोभिरद्रिमै
रयत् ॥ ३ ॥ इंद्रवाजेषुनोवसहस्रप्रधनेषुच । उग्रउग्राभिरूतिभिः ॥ ४ ॥ इंद्रंवयंमहाधनइंद्रमर्भेहवामहे ।
युजंवृत्रेषुवज्रिणं ॥ ५ ॥ १३ ॥ सनोवृषन्नमुंचरुंसत्रादावन्नपावृधि । अस्मभ्यमप्रतिष्कुतः ॥ ६ ॥ तुंजेतुंजेयउत्तरे
स्तोमाइंद्रस्यवज्रिणः । नविंधेअस्यसुष्टुतिं ॥ ७ ॥ वृषायूथेववंसगःकृष्टीरियर्त्योजसा । ईशानोअप्रतिष्कुतः ॥ ८ ॥ ॥ २७१ ॥
यएकश्चर्षणीनांवसूनामिरज्यति । इंद्रःपंचक्षितीनां ॥ ९ ॥ इंद्रंवोविश्वतस्परिहवामहेजनेभ्यः । अस्माकमस्तुकेवलः

॥१०॥१४॥७॥२॥ एंद्रसानसिंरयिंसजित्वानंसदासहं । वर्षिष्ठमूतयेभर ॥ १ ॥ नियेनमुष्टिहत्ययानिवृत्रारुण
धामहै । त्वोतासोन्यर्वता ॥ २ ॥ इंद्रत्वोतासआवयंवज्रंघनाददीमहि । जयेमसंयुधिस्पृधः ॥३॥ वयंशूरेभिर
स्तृभिरिंद्रत्वयायुजावयं । सासह्यामपृतन्यतः ॥४॥महाँइंद्रःपरश्चनुमहित्वमस्तुवज्रिणे । द्यौर्नप्रथिनाशवः ॥५॥
॥१५॥ समोहेवायआशतनरःस्तोकस्यसनितौ । विप्रासोवाधियायवः॥६॥यःकुक्षिःसोमपातमःसमुद्रइवपिन्व
ते।उर्वीरापोनकाकुदः॥७॥ एवाह्यस्यसूनृताविरप्शीगोमतीमही । पक्काशाखानदाशुषे ॥८॥ एवाहितेविभूतय
ऊतयइंद्रमावते।सद्यश्चित्संतिदाशुषे ॥९॥ एवाह्यस्यकाम्यास्तोमउक्थंचशंस्या । इंद्रायसोमपीतये ॥१०॥१६॥
॥८॥ इंद्रेहिमत्स्यंधसोविश्वेभिःसोमपर्वभिः । महाँअभिष्टिरोजसा ॥१॥ एमेनंसृजतासुतेमंदिमिंद्रायमंदिने ।
चक्रिंविश्वानिचक्रये ॥ २ ॥ मत्स्वासुशिप्रमंदिभिःस्तोमेभिर्विश्वचर्षणे । सचैषुसवनेष्वा ॥ ३ ॥ असृग्रमिंद्रते
गिरःप्रतित्वामुदहासत । अजोषावृषभंपतिं ॥४॥ संचोदयचित्रमर्वाग्राधइंद्रवरेण्यं । असदित्तेविभुप्रभु ॥५॥
॥ १७ ॥ अस्मान्त्सुतत्रचोदयेंद्ररायेरभस्वतः । तुविद्युम्नयशस्वतः ॥ ६ ॥ संगोमदिंद्रवाजवदस्मेपृथुश्रवोबृ
हत् । विश्वायुर्धेह्यक्षितं ॥ ७ ॥ अस्मेधेहिश्रवोबृहद्द्युम्नंसहस्रसातमं । इंद्रतारथिनीरिषः ॥ ८ ॥ वसोरिंद्रंव

सुपतिंगीर्भिर्गृणंतच्नुग्मियं । होमगंतारमूतये ॥ ९ ॥ सुतेसुतेन्योकसेबृहद्बृहतएदरिः । इंद्रायशूषमर्चति ॥
॥१०॥१८॥९॥ गायंतित्वागायत्रिणोर्चंत्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वाशतक्रतउद्वंशमिवयेमिरे ॥ १ ॥ यत्सानो
स्सानुमारुहद्भूर्यस्पष्टकर्त्वं । तदिंद्रोअर्थंचेततियूथेनवृष्णिरेजति ॥ २ ॥ युक्ष्वाहिकेशिनाहरीवृषणाकक्ष्यप्रा ।
अथानइंद्रसोमपागिरामुपश्रुतिंचर ॥ ३ ॥ एहिस्तोमाँअभिस्वराभिगृणीह्यारुव । ब्रह्मचनोवसोसचेंद्रयज्ञंच
वर्धय ॥ ४ ॥ उक्थमिंद्रायशंस्यंवर्धनंपुरुनिष्षिधे । शक्रोयथासुतेषुणोरारणत्सख्येषुच ॥ ५ ॥ तमित्सखित्व
ईमहेतंरायेतंसुवीर्ये । सशक्रउतनःशकदिंद्रोवसुदयमानः ॥ ६ ॥ १९ ॥ सुविवृतंसुनिरजमिंद्रत्वादातमिद्य
शः । गवामपव्रजंवृधिकृणुष्वराधोअद्रिवः॥ ७ ॥ नहित्वारोदसीउभेऋघायमाणमिन्वतः । जेषःस्वर्वतीर
पःसंगाअस्मभ्यंधूनुहि ॥ ८ ॥ आश्रुत्कर्णश्रुधीहवंनूचिद्दधिष्वमेगिरः । इंद्रस्तोममिमंममकृष्वायुजश्चिदंतरं
॥ ९ ॥ विद्माहित्वावृषंतमंवाजेषुहवनश्रुतं । वृषंतमस्यहूमहऊतिंसहस्रसातमां ॥ १० ॥ आतूनइंद्रकौशिकमं
दसानःसुतंपिब । नव्यमायुःप्रसूतिरकृधीसहस्रसामृषिं ॥११॥ परित्वागिर्वणोगिरइमाभवंतुविश्वतः । वृद्धायु
मनुवृद्धयोजुष्टाभवंतुजुष्टयः ॥१२॥२०॥१०॥ इंद्रंविश्वाअवीवृधन्त्समुद्रव्यचसंगिरः । रथीतमंरथीनांवाजाना

सत्पतिंपतिं ॥ १ ॥ सख्येतइंद्रवाजिनोमाभेमशवसस्पते । त्वामभिप्रणोनुमोजेतारमपराजितं ॥ २ ॥ पूर्वी
रिंद्रस्यरातयोनविदस्यंत्यूतयः । यदीवाजस्यगोमतःस्तोतृभ्योमंहतेमघं ॥ ३ ॥ पुरांभिंदुर्युवाकविरमितौजा
अजायत । इंद्रोविश्वस्यकर्मणोधर्तावज्रीपुरुष्टुतः ॥ ४ ॥ त्वंवलस्यगोमतोपावरद्रिवोबिलं । त्वांदेवाअबिभ्युष
स्तुज्यमानासआविषुः ॥ ५ ॥ तवाहंशूररातिभिःप्रत्यायंसिंधुमावदन् । उपातिष्ठंतगिर्वणोविदुष्टेतस्यकारवः
॥ ६ ॥ मायाभिरिंद्रमायिनंत्वंशुष्णमवातिरः । विदुष्टेतस्यमेधिरास्तेषांश्रवांस्युत्तिर ॥ ७ ॥ इंद्रमीशानमो
जसाभिस्तोमाअनूषत । सहस्रंयस्यरातयउतवासंतिभूयसीः ॥ ८॥२१॥११॥३॥ अग्निंदूतंवृणीमहेहोतारंवि
श्ववेदसं । अस्ययज्ञस्यसुक्रतुं ॥ १ ॥ अग्निमग्निंहवीमभिःसदाहवंतविश्पतिम् । हव्यवाहंपुरुप्रियं ॥ २ ॥ अ
ग्नेदेवाँइहावहजज्ञानोवृक्तबर्हिषे । असिहोतानईड्यः ॥ ३ ॥ ताँउशतोविबोधययदग्नेयासिदूत्यं । देवैरासत्सि
वर्हिषि ॥ ४ ॥ घृताहवनदीदिवःप्रतिष्मरिषतोदह । अग्नेत्वंरक्षस्विनः ॥ ५ ॥ अग्निनाग्निःसमिध्यतेकविर्गृ
हपतिर्युवा । हव्यवाड्जुह्वास्यः ॥६॥ २२ ॥ कविमग्निमुपस्तुहिसत्यधर्माणमध्वरे । देवममीवचातनं ॥ ७॥
यस्त्वामग्नेहविष्पतिर्दूतंदेवसपर्यति । तस्यस्मप्राविताभव ॥ ८ ॥ योअग्निंदेववीतयेहविष्माँआविवासति । त

ऋ. सं. स्मैपावकमृळय ॥ ९ ॥ सनःपावकदीदिवोऽग्नेदेवाँइहावह । उपयज्ञंहविश्चनः ॥ १० ॥ सनस्तवानआभरगा प्र. अ.
॥ ४ ॥ यत्रेणनवीयसा । रयिंवीरवतीमिषं ॥ ११ ॥ अग्नेशुक्रेणशोचिषाविश्वाभिर्देवहूतिभिः । इमंस्तोमंजुषस्वनः
॥१२॥२३॥१२॥ सुसमिद्धोनआवहदेवाँअग्नेहविष्मते । होतःपावकयक्षिच ॥ १ ॥ मधुमंतंतनूनपाद्यज्ञंदेवे अ. १
षुनःकवे । अद्याकृणुहिवीतये ॥ २ ॥ नराशंसमिहप्रियमस्मिन्यज्ञउपह्वये । मधुजिह्वंहविष्कृतं ॥ ३ ॥ अग्ने
सुखतमेरथेदेवाँईळितआवह । असिहोतामनुर्हितः ॥ ४ ॥ स्तृणीतबर्हिरानुषग्घृतपृष्ठंमनीषिणः । यत्रामृत
स्यचक्षणं ॥ ५ ॥ विश्रयंतामृतावृधोद्वारोदेवीरसश्चतः । अद्यानूनंचयष्टवे ॥ ६ ॥ २४ ॥ नक्तोषासासुपेश
सास्मिन्यज्ञउपह्वये । इदन्नोबर्हिरासदे ॥ ७ ॥ तासुजिह्वाउपह्वयेहोतारादैव्याकवी । यज्ञंनोयक्षतामिमम्
॥ ८ ॥ इळासरस्वतीमहीतिस्रोदेवीर्मयोभुवः । बर्हिःसीदंत्वस्रिधः ॥ ९ ॥ इहत्वष्टारमग्रियंविश्वरूपमुपह्वये
। अस्माकमस्तुकेवलः ॥१०॥ अवसृजावनस्पतेदेवदेवेभ्योहविः । प्रदातुरस्तुचेतनं ॥ ११ ॥ स्वाहायज्ञंकृणो
तनेंद्रायज्वनोगृहे । तत्रदेवाँउपह्वये ॥१२॥२५॥१३॥ ऐभिरग्नेदुवोगिरोविश्वेभिःसोमपीतये । देवेभिर्याहिय ॥२८१॥
क्षिच ॥ १ ॥ आत्वाकण्वाअहूषतगृणंतिविप्रतेधियः । देवेभिरग्नआगहि ॥ २ ॥ इंद्रवायूबृहस्पतिंमित्राग्निं

पूषणंभगं । आदित्यान्मारुतंगणं ॥ ३ ॥ प्रवोभ्रियंतइंदवोमत्सरामादयिष्णवः । द्रप्सामध्वश्चमूषदः ॥ ४ ॥
ईळतेत्वामवस्यवःकण्वासोवृक्तबर्हिषः । हविष्मंतोअरंकृतः ॥ ५ ॥ घृतपृष्ठामनोयुजोयेत्वावहंतिवह्नयः । आ
देवान्त्सोमपीतये ॥ ६ ॥ २६ ॥ तान्यजत्राँऋतावृधोग्नेपत्नीवतस्कृधि । मध्वःसुजिह्वपायय ॥ ७ ॥ येयज
त्रायईड्यास्तेतेपिबंतुजिह्वया । मधोरग्नेवषट्कृति ॥ ८ ॥ आकींसूर्यस्यरोचनाद्विश्वान्देवाँउषर्बुधः । विप्रोहो
तेहवक्षति ॥ ९ ॥ विश्वेभिःसोम्यंमध्वग्नइंद्रेणवायुना । पिबामित्रस्यधामभिः ॥ १० ॥ त्वंहोतामनुर्हितोग्नेय
ज्ञेषुसीदसि । सेमंनोअध्वरंयज ॥ ११ ॥ युक्ष्वाह्यरुषीरथेहरितोदेवरोहितः । ताभिर्देवाँइहावह ॥१२॥२७॥
॥ १४ ॥ इंद्रसोमंपिबऋतुनात्वाविशंत्विंदवः । मत्सरासस्तदोकसः ॥ १ ॥ मरुतःपिबतऋतुनापोत्राद्यज्ञंपु
नीतन । यूयंहिष्ठासुदानवः ॥ २ ॥ अभियज्ञंगृणीहिनोग्नावोनेष्टःपिबऋतुना । त्वंहिरत्नधाअसि ॥ ३ ॥
अग्नेदेवाँइहावहसादयायोनिषुत्रिषु । परिभूषपिबऋतुना ॥ ४ ॥ ब्राह्मणादिंद्रराधसःपिबासोममृतूँरनु । त
वेद्धिसख्यमस्तृतं ॥ ५ ॥ युवंदक्षंधृतव्रतमित्रावरुणदूळभं । ऋतुनायज्ञमाशाथे ॥ ६ ॥ २८ ॥ द्रविणोदाद्र
विणसोग्रावहस्तासोअध्वरे । यज्ञेषुदेवमीळते ॥ ७ ॥ द्रविणोदाददातुनोवसूनियानिशृण्विरे । देवेषुतावना

ऋ. सं. ॥ ५ ॥ प्र. अ. अ. १

महे ॥ ८ ॥ द्रविणोदाःपिपीषतिजुहोतप्रचतिष्ठत । नेष्ट्रादृतुभिरिष्यत ॥ ९ ॥ यत्त्वातुरीयमृतुभिर्द्रविणोदो
यजामहे । अधस्मानोददिर्भव ॥ १० ॥ अश्विनापिबतंमधुदीद्यग्नीशुचिव्रता । ऋतुनायज्ञवाहसा ॥ ११ ॥
गार्हपत्येनसंत्यऋतुनायज्ञनीरसि । देवान्देवयतेयज ॥ १२ ॥ २९ ॥ १५ ॥ आत्वावहंतुहरयोवृषणंसोमपीतये ।
इंद्रंत्वासूरचक्षसः ॥ १ ॥ इमाधानाघृतस्नुवोहरीइहोपवक्षतः । इंद्रंसुखतमेरथे ॥ २ ॥ इंद्रंप्रातर्हवामहइंद्रंप्र
यत्यध्वरे । इंद्रंसोमस्यपीतये ॥३॥ उपनःसुतमागहिहरिभिरिंद्रकेशिभिः । सुतेहित्वाहवामहे ॥४॥ सेमंनःस्तो
ममागह्युपेदंसवनंसुतं । गौरोनतृषितःपिब ॥५॥३०॥ इमेसोमासइंदवःसुतासोअधिबर्हिषि । ताँइंद्रसहसेपिब
॥६॥ अयंतेस्तोमोअग्रियोहृदिस्पृगस्तुशंतमः । अथासोमंसुतंपिब ॥ ७ ॥ विश्वमित्सवनंसुतमिंद्रोमदायगच्छति
। वृत्रहासोमपीतये ॥८॥ सेमंनःकाममापृणगोभिरश्वैःशतक्रतो । स्तवामत्वास्वाध्यः ॥९॥३१॥१६॥ इंद्रावरु
णयोरहंसम्राजोरवआवृणे । तानोमृळातईदृशे ॥१॥ गंताराहिस्थोवसेहवंविप्रस्यमावतः । धर्तारांचर्षणीनां
॥२॥ अनुकामंतर्पयेथामिंद्रावरुणरायआ । तावांनेदिष्ठमीमहे ॥३॥ युवाकुहिशचीनांयुवाकुसुमतीनां । भूया ॥२८२॥
मवाजदाव्नां ॥४॥ इंद्रःसहस्रदाव्नांवरुणःशंस्यानां । क्रतुर्भवत्युक्थ्यः ॥५॥३२॥ तयोरिदवसावयंसनेमनिचधीमहि ।

स्यादृतप्ररेचनं॥६॥इंद्रावरुणवामहंहुवेचित्रायराधसे। अस्मान्त्सुजिग्युषस्कृतं॥७॥इंद्रावरुणनूनुवांसिषासंतीषु
धीष्वा।अस्मभ्यंशर्मयच्छतं॥८॥प्रवामश्नोतुसुष्टुतिरिंद्रावरुणयांहुवे । यामृधाथेसधस्तुतिं ॥९॥३३॥१७॥४॥ सो
मानंस्वरणंकृणुहिब्रह्मणस्पते। कक्षीवंतंयऔशिजः ॥१॥ योरेवान्योअमीवहावसुवित्पुष्टिवर्धनः । सनःसिषक्तु
यस्तुरः ॥२॥ मानःशंसोअररुषोधूर्तिःप्रणङ्मर्त्यस्य । रक्षाणोब्रह्मणस्पते ॥ ३ ॥ सघावीरोनरिष्यतियमिंद्रो
ब्रह्मणस्पतिः । सोमोहिनोतिमर्त्यं ॥ ४ ॥ त्वंतंब्रह्मणस्पतेसोमइंद्रश्चमर्त्यं । दक्षिणापात्वंहसः ॥ ५ ॥ ३४ ॥ स
दसस्पतिमद्भुतंप्रियमिंद्रस्यकाम्यं । सनिंमेधामयासिषं ॥ ६ ॥ यस्मादृतेनसिध्यतियज्ञोविपश्चितश्चन । सधी
नांयोगमिन्वति ॥ ७ ॥ आदृध्नोतिहविष्कृतिंप्रांचंकृणोत्यध्वरं । होत्रादेवेषुगच्छति ॥ ८ ॥ नराशंसंसुधृष्टमम
पश्यंसप्रथस्तमं । दिवोनसद्ममखसं ॥९॥३५॥१८॥ प्रतित्यंचारुमध्वरंगोपीथायप्रहूयसे । मरुद्भिरग्नआगहि
॥ १ ॥ नहिदेवोनमर्त्योमहस्तवक्रतुंपरः । मरुद्भिरग्नआगहि ॥ २ ॥ येमहोरजसोविदुर्विश्वेदेवासोअद्रुहः ।
मरुद्भिरग्नआगहि ॥ ३ ॥ यउग्राअर्कमानृचुरनाधृष्टासओजसा । मरुद्भिरग्नआगहि ॥ ४ ॥ येशुभ्राघोरवर्प
सःसुक्षत्रासोरिशादसः । मरुद्भिरग्नआगहि ॥ ५ ॥ ३६ ॥ येनाकस्याधिरोचनेदिविदेवासआसते । मरुद्भिर

ऋ. सं. ॥ ६ ॥ ग्नआगहि ॥ ६ ॥ यईंखयंतिपर्वतांतिरःसमुद्रमर्णवं । मरुद्भिरग्नआगहि ॥ ७ ॥ आयेतन्वंतिरश्मिभिस्तिरः प्र. अ. अ. २
समुद्रमोजसा । मरुद्भिरग्नआगहि ॥ ८ ॥ अभित्वापूर्वपीतयेसृजामिसोम्यंमधु । मरुद्भिरग्नआगहि ॥ ९ ॥
॥ ३७ ॥ १९ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेप्रथमोध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ॥
॥ ॐ ॥ अयंदेवायजन्मनेस्तोमोविप्रेभिरासया ॥ अकारिरत्नधातमः ॥ १ ॥ यइंद्रायवचोयुजाततक्षुर्मनसा
हरी । शमीभिर्यज्ञमाशत ॥ २ ॥ तक्षन्नासत्याभ्यांपरिज्मानंसुखंरथं । तक्षन्धेनुंसबर्दुघाम् ॥ ३ ॥ युवानापि
तरापुनःसत्यमंत्राऋजूयवः । ऋभवोविष्ट्यक्रत ॥ ४ ॥ संवोमदासोअग्मतेंद्रेणचमरुत्वता । आदित्येभिश्चरा
जभिः ॥ ५ ॥ १ ॥ उतत्यंचमसंनवंत्वष्टुर्देवस्यनिष्कृतं । अकर्तचतुरःपुनः ॥ ६ ॥ तेनोरत्नानिधत्तनत्रिरासा
प्तानिसुन्वते । एकमेकंसुशस्तिभिः ॥ ७ ॥ अधारयंतवह्नयोभजंतसुकृत्यया । भागंदेवेषुयज्ञियं ॥ ८ ॥ २ ॥ १ ॥
इहेंद्राग्नीउपह्वयेतयोरित्स्तोममुश्मसि । तासोमंसोमपातमा ॥ १ ॥ तायज्ञेषुप्रशंसतेंद्राग्नीशुंभतानरः । ता
गायत्रेषुगायत ॥ २ ॥ तामित्रस्यप्रशस्तयइंद्राग्नीताहवामहे । सोमपासोमपीतये ॥ ३ ॥ उग्रासंताहवामह ॥२८३॥
उपेदंसवनंसुतम् । इंद्राग्नीएहगच्छतां ॥४॥ तामहांतासदस्पतीइंद्राग्नीरक्षउब्जतं । अप्रजाःसंत्वत्रिणः ॥५॥

तेनसत्येनजागृतमधिप्रचेतुनेपदे । इंद्राग्नीशर्मयच्छतम् ॥६॥३॥२॥ प्रातर्युजाविबोधयाश्विनावेहगच्छताम् ।
अस्यसोमस्यपीतये ॥ १ ॥ यासुरथारथीतमोभादेवादिविस्पृशा । अश्विनाताहवामहे ॥ २ ॥ यावांकशाम
धुमत्यश्विनासूनृतावती । तयायज्ञंमिमिक्षतम् ॥ ३ ॥ नहिवामस्तिदूरकेयत्रारथेनगच्छथः । अश्विनासोमि
नोगृहम् ॥ ४ ॥ हिरण्यपाणिमूतयेसवितारमुपह्वये । सचेत्तादेवतापदं ॥ ५ ॥ ४ ॥ अपांनपातमवसेसवि
तारमुपस्तुहि । तस्यव्रतान्युश्मसि ॥ ६ ॥ विभक्तारंहवामहेवसोश्चित्रस्यराधसः । सवितारंनृचक्षसं ॥ ७ ॥
सखायआनिषीदतसवितास्तोम्योनुनः । दाताराधांसिशुंभति ॥ ८ ॥ अग्नेपत्नीरिहावहदेवानामुशतीरुप ।
त्वष्टारंसोमपीतये ॥ ९ ॥ आग्नाअग्नइहावसेहोत्रांयविष्ठभारतीम् । वरूत्रींधिषणांवह ॥ १० ॥ ५ ॥ अभिनो
देवीरवसामहःशर्मणानृपत्नीः । अच्छिन्नपत्राःसचंतां ॥११॥ इहेंद्राणीमुपह्वयेवरुणानींस्वस्तये । अग्नायींसो
मपीतये ॥१२॥ महीद्यौःपृथिवीचनइमंयज्ञंमिमिक्षतां । पिपृतांनोभरीमभिः ॥ १३ ॥ तयोरिद्घृतवत्पयोविप्रा
रिहंतिधीतिभिः । गंधर्वस्यध्रुवेपदे ॥१४॥ स्योनापृथिविभवानृक्षरानिवेशनी । यच्छानःशर्मसप्रथः ॥ १५ ॥
॥६॥ अतोदेवाअवंतुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्याःसप्तधामभिः ॥१६॥ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम्

। समूळ्हमस्यपांसुरे ॥१७॥ त्रीणिपदाविचक्रमेविष्णुर्गोपाअदाभ्यः । अतोधर्माणिधारयन् ॥१८॥ विष्णोःकर्मा
णिपश्यतयतोव्रतानिपस्पशे । इंद्रस्ययुज्यःसखा ॥ १९ ॥ तद्विष्णोःपरमंपदंसदापश्यंतिसूरयः । दिवीवचक्षुरा
ततम् ॥२०॥ तद्विप्रासोविपन्यवोजागृवांसःसमिंधते । विष्णोर्यत्परमंपदं ॥ २१ ॥ ७ ॥ ३ ॥ तीव्राःसोमासआग
ह्याशीर्वंतःसुताइमे । वायोतान्प्रस्थितान्पिब ॥ १ ॥ उभादेवादिविस्पृशेंद्रवायूहवामहे । अस्यसोमस्यपीतये
॥ २ ॥ इंद्रवायूमनोजुवाविप्राहवंतऊतये । सहस्राक्षाधियस्पती ॥ ३ ॥ मित्रंवयंहवामहेवरुणंसोमपीतये । ज
ज्ञानापूतदक्षसा ॥४॥ ऋतेनयावृतावृधावृतस्यज्योतिषस्पती । तामित्रावरुणाहुवे ॥ ५ ॥ ८ ॥ वरुणःप्रावि
ताभुवन्मित्रोविश्वाभिरूतिभिः । करतान्नःसुराधसः ॥ ६ ॥ मरुत्वंतंहवामहइंद्रमासोमपीतये । सजूर्गणेनतृं
पतु ॥ ७ ॥ इंद्रज्येष्ठामरुद्गणादेवासःपूषरातयः । विश्वेममश्रुताहवम् ॥ ८ ॥ हतवृत्रंसुदानवइंद्रेणसहसायु
जा । मानोदुःशंसईशत ॥९॥ विश्वान्देवान्हवामहेमरुतःसोमपीतये । उग्राहिपृश्निमातरः ॥ १० ॥ ९ ॥ जय
तामिवतन्यतुर्मरुतामेतिधृष्णुया । यच्छुभंयाथनानरः ॥११॥ हस्काराद्विद्युतस्पर्यतोजाताअवंतुनः । मरुतोमृ
ळयंतुनः ॥१२॥ आपूषंचित्रबर्हिषमाघृणेधरुणंदिवः । आजानष्टंयथापशुम् ॥ १३ ॥ पूषाराजानमाघृणिरप

गूळ्हंगुहाहितं । अविंदच्चित्रबर्हिषम ॥ १४ ॥ उतोसमह्यमिंदुभिःषड्युक्ताँअनुसेषिधत् । गोभिर्यवंनचर्कृषत् ॥१५॥१०॥ अंबयोयन्त्यध्वभिर्जामयोअध्वरीयतां । पृंचतीर्मधुनापयः ॥ १६ ॥ अमूर्याउपसूर्येयाभिर्वासूर्यःसह । तानोहिन्वन्त्वध्वरं ॥१७॥ अपोदेवीरुपह्वयेयत्रगावःपिबंतिनः । सिंधुभ्यःकर्त्वंहविः ॥ १८ ॥ अप्स्वं१तरमृतमप्सुभेषजमपामुतप्रशस्तये । देवाभवतवाजिनः ॥१९॥ अप्सुमेसोमोअब्रवीदंतर्विश्वानिभेषजा । अग्निंचविश्वशंभुवमापश्चविश्वभेषजीः ॥२०॥११॥ आपःपृणीतभेषजंवरूथंतन्वे३ममं । ज्योक्चसूर्यंदृशे ॥ २१ ॥ इदमापःप्रवहतयत्किंचदुरितंमयि । यद्वाहमभिदुद्रोहयद्वाशेपउतानृतम ॥ २२॥ आपोअद्यान्वचारिषंरसेनसमगस्महि । पयस्वानग्नआगहितंमासंसृजवर्चसा ॥ २३ ॥ संमाग्नेवर्चसासृजसंप्रजयासमायुषा । विद्युर्मेअस्यदेवाइंद्रोविद्यात्सहऋषिभिः ॥२४ ॥१२ ॥ ४ ॥ ५॥ कस्यनूनंकतमस्यामृतानांमनामहेचारुदेवस्यनाम । कोनोमह्याअदितयेपुनर्दात्पितरंचदृशेयंमातरंच ॥१॥ अग्नेर्वयंप्रथमस्यामृतानांमनामहेचारुदेवस्यनाम । सनोमह्याअदितयेपुनर्दात्पितरंचदृशेयंमातरंच ॥२॥ अभित्वादेवसवितरीशानंवार्याणां । सदावन्भागमीमहे ॥ ३ ॥ यश्चिद्धितइत्थाभगःशशमानःपुरानिदः । अद्वेषोहस्तयोर्दधे ॥ ४ ॥ भगभक्तस्यतेवयमुदशेमतवाव

सा । मूर्धानंरायआरभें ॥ ५ ॥ १३ ॥ नहितेंक्षत्रंनसहोनमन्युंवयंश्चनामीपतयंतआपुः । नेमाआपोअनि
मिषंचरंतीर्नयेवातंस्यप्रमिनंत्यभ्वं ॥६॥ अबुध्नेराजावरुणोवनंस्योर्ध्वंस्तूपंददतेपूतदंक्षः । नीचीनाःस्थुरुपरिबु
ध्नएंषामस्मेअंतर्निहिताःकेतवंःस्युः ॥ ७ ॥ उरुंहिराजावरुणश्चकारसूर्यायपंथामन्वेतवाउं । अपदेपादाप्रतिं
धातवेकरुतापवक्ताहृदयाविधश्चित् ॥ ८ ॥ शतंतेंराजन्भिषजंःसहस्रमुर्वीगंभीरासुमतिष्टेंअस्तु । बाधस्वदूरे
निर्ऋतिंपराचैःकृतंचिदेनःप्रमुंमुग्ध्यस्मत् ॥ ९ ॥ अमीयऋक्षानिहितासउच्चानक्तंददृश्रेकुहंचिद्दिवेयुः । अदं
ब्धानिवरुणस्यव्रतानिविचाकंशच्चंद्रमानक्तमेति ॥ १० ॥ १४ ॥ तत्वांयामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशांस्तेयजंमा
नोहविर्भिः । अहेळमानोवरुणेहबोध्युरुंशंसमानआयुःप्रमोषीः ॥११॥ तदिन्नक्तंतद्दिवामह्यमाहुस्तदयंकेतों
हृदआविचंष्टे । शुनःशेपोयमह्वंद्गृभीतःसोअस्मान्राजावरुणोमुमोक्तु ॥ १२ ॥ शुनःशेपोह्यह्वंद्गृभीतस्त्रिष्वां
दित्यंद्रुपदेषुबद्धः । अवैनंराजावरुणःससृज्याद्विद्वाँअदंब्धोविमुमोक्तुपाशान् ॥१३॥ अवतेहेळोवरुणनमोंभि
रवंयज्ञेभिरीमहेहविर्भिः । क्षयंन्नस्मभ्यमसुरप्रचेताराजन्नेनांसिशिश्रथःकृतानि ॥ १४॥ उदुंत्तमंवरुणपाशंम
स्मदवाधमंविमंध्यमंश्रंथाय । अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोअदितयेस्याम ॥१५॥१५॥५॥ यच्चिद्धितेविशों

यथाम्देववरुणव्रतं । मिनीमसिद्यविद्यवि ॥१॥ मानोवधायहत्नवेजिहीळानस्यरीरधः । माहृणानस्यमन्य
वे ॥२॥ विमृळीकायतेमनोरथीरश्वंनसंदितं । गीर्भिर्वरुणसीमहि ॥ ३ ॥ पराहिमेविमन्यवःपततिवस्यइष्ट
ये ॥ वयोनवसतीरुप ॥ ४ ॥ कदाक्षत्रश्रियंनरमावरुणंकरामहे । मृळीकायोरुचक्षसं ॥ ५ ॥ १६ ॥ तदित्स
मानमाशातेवेनंतानप्रयुच्छतः । धृतव्रतायदाशुषे ॥ ६ ॥ वेदायोवीनांपदमंतरिक्षेणपततां । वेदनावःसमुद्रि
यः ॥ ७ ॥ वेदमासोधृतव्रतोद्वादशप्रजावतः । वेदायउपजायते ॥ ८ ॥ वेदवातस्यवर्तनिमुरोर्ऋष्वस्यबृहतः
। वेदायेअध्यासते ॥ ९ ॥ निषसादधृतव्रतोवरुणःपस्त्या३स्वा । साम्राज्यायसुक्रतुः ॥ १० ॥ १७ ॥ अतोवि
श्वान्यद्भुताचिकित्वाँअभिपश्यति । कृतानियाचकत्वा ॥११॥ सनोविश्वाहासुक्रतुरादित्यःसुपथाकरत् । प्रण
आयूंषितारिषत् ॥ १२ ॥ बिभ्रद्द्रापिंहिरण्ययंवरुणोवस्तनिर्णिजं । परिस्पशोनिषेदिरे ॥१३॥ नयंदिप्संतिदि
प्सवोनद्रुह्वाणोजनानां । नदेवमभिमातयः ॥ १४ ॥ उतयोमानुषेष्वायशश्चक्रेअसाम्या । अस्माकमुदरेष्वा
॥ १५ ॥ १८ ॥ परामेयंतिधीतयोगावोनगव्यूतीरनु । इच्छंतीरुरुचक्षसं ॥१६॥ संनुवोचावहैपुनर्यतोमेमध्वा
भृतं । होतवक्षदसेप्रियं ॥१७॥ दर्शंनुविश्वदर्शतंदर्शंरथमधिक्षमि । एताजुषतमेगिरः ॥ १८ ॥ इमंमेवरुणश्रु

धीहवमद्याचमृळय । त्वामवस्युराचके ॥ १९ ॥ त्वंविश्वस्यमेधिरदिवश्चग्मश्चराजसि । सयामनिप्रतिश्रुधि
॥ २० ॥ उदुत्तमंमुमुग्धिनोविपाशंमध्यमंचृत । अवाधमानिजीवसे ॥ २१ ॥ १९ ॥ ६ ॥ वसिष्वाहिमियेध्यव
स्त्राण्यूर्जांपते । सेमंनोअध्वरंयज ॥ १ ॥ निनोहोतावरेण्यःसदायविष्ठमन्मभिः । अग्नेदिवित्मतावचः ॥२॥
आहिष्मासूनवेपितापिर्यजत्यापये । सखासख्येवरेण्यः ॥ ३ ॥ आनोबर्हीरिशादसोवरुणोमित्रोअर्यमा ॥ सी
दंतुमनुषोयथा ॥ ४ ॥ पूर्व्यहोतरस्यनोमंदस्वसख्यस्यच । इमाउषुश्रुधीगिरः ॥ ५ ॥ २० ॥ यच्चिद्धिशश्वता
तनादेवंदेवंयजामहे । त्वेइद्धूयतेहविः ॥ ६ ॥ प्रियोनोअस्तुविश्पतिर्होतामंद्रोवरेण्यः । प्रियाःस्वग्नयोवयं ॥
॥ ७ ॥ स्वग्नयोहिवार्यंदेवासोदधिरेचनः । स्वग्नयोमनामहे ॥ ८ ॥ अथानउभयेषाममृतमर्त्यानां । मिथःसं
तुप्रशस्तयः ॥ ९ ॥ विश्वेभिरग्नेअग्निभिरिमंयज्ञमिदंवचः । चनोधाःसहसोयहो ॥१०॥२१॥७॥ अश्वंनत्वावा
रवंतंवंदध्याअग्निंनमोभिः । सम्राजंतमध्वराणां ॥ १ ॥ सघानःसूनुःशवसापृथुप्रगामासुशेवः । मीढ्वाँअ
स्माकंबभूयात् ॥ २ ॥ सनोदूराच्चासाच्चनिमर्त्यादघायोः । पाहिसदमिद्विश्वायुः ॥ ३ ॥ इममूषुत्वमस्माकंस
निंगायत्रंनव्यांसं । अग्नेदेवेषुप्रवोचः ॥ ४ ॥ आनोभजपरमेष्वावाजेषुमध्यमेषु । शिक्षावस्वोअंतमस्य ॥ ५ ॥

॥ २२ ॥ विभक्तासिचित्रभानोसिंधोरूर्माउपाकआ । सद्योदाशुषेक्षरसि ॥ ६ ॥ यमग्नेपृत्सुमर्त्यमवावाजेषु
यंजुनाः । सयंताशश्वतीरिषः ॥ ७ ॥ नकिरस्यसहंत्यपर्येताकयस्यचित् । वाजोअस्तिश्रवाय्यः ॥ ८ ॥ सवाजं
विश्वचर्षणिरर्वद्भिरस्तुतरुता । विप्रेभिरस्तुसनिता ॥ ९ ॥ जराबोधतद्विविड्ढिविशेविशेयज्ञियाय । स्तोमंरुद्रा
यदृशीकं ॥१०॥२३॥ सनोमहाँअनिमानोधूमकेतुःपुरुश्चंद्रः । धियेवाजायहिन्वतु ॥ ११ ॥ सरेवाँइवविश्प
तिर्दैव्यःकेतुःशृणोतुनः । उक्थैरग्निर्बृहद्भानुः ॥१२॥ नमोमहद्भ्योनमोअर्भकेभ्योनमोयुवभ्योनमआशिनेभ्यः
। यजामदेवान्यदिशक्नवाममाज्यायसःशंसमावृक्षिदेवाः ॥१३॥२४॥८॥ यत्रग्रावापृथुबुध्नऊर्ध्वोभवतिसोतवे ।
उलूखलसुतानामवेद्विंद्रजल्गुलः ॥ १ ॥ यत्रद्वाविवजघनाधिषवण्याकृता । उलूखलसुतानामवेद्विंद्रजल्गु
लः ॥ २ ॥ यत्रनार्यपच्यवमुपच्यवंचशिक्षते । उलूखलसुतानामवेद्विंद्रजल्गुलः ॥ ३ ॥ यत्रमंथांविबध्नतेर
श्मीन्यमितवाइव । उलूखलसुतानामवेद्विंद्रजल्गुलः ॥ ४ ॥ यच्चिद्धित्वंगृहेगृहउलूखलकयुज्यसे । इहद्युम
त्तमंवदजयतामिवदुंदुभिः ॥ ५ ॥ २५ ॥ उतस्मतेवनस्पतेवातोविवात्यग्रमित् । अथोइंद्रायपातवेसुनुसोममु
लूखल ॥६॥ आयजीवाजसातमाताह्यू१च्चाविजर्भृतः । हरीइवांधांसिबप्सता ॥७॥ तानोअद्यवनस्पतीऋष्वा

 वृषेभिः सोतृभिः । इंद्रायमधुमत्सुतम ॥८॥ उच्छिष्टंचम्वोर्भरसोमंपवित्रआसृज । निधेहिगोरधित्वचि॥९॥
 ॥२६॥९॥ यच्चिद्धिसत्यसोमपाअनाशस्ताइवस्मसि । आतूनइंद्रशंसयगोष्वश्वेषुशुभ्रिषुसहस्रेषुतुवीमघ ॥ १ ॥
शिप्रिन्वाजानांपतेशचीवस्तवदंसना । आतूनइंद्रशंसयगोष्वश्वेषुशुभ्रिषुसहस्रेषुतुवीमघ ॥२॥ निष्वापयामि
थूदृशासस्तामबुध्यमाने । आतूनइंद्रशंसयगोष्वश्वेषुशुभ्रिषुसहस्रेषुतुवीमघ ॥ ३ ॥ ससंतुत्याअरातयोबोधंतु
शूररातयः । आतूनइंद्रशंसयगोष्वश्वेषुशुभ्रिषुसहस्रेषुतुवीमघ ॥ ४ ॥ समिंद्रगर्दभंमृणनुवंतंपापयामुया ।
आतूनइंद्रशंसयगोष्वश्वेषुशुभ्रिषुसहस्रेषुतुवीमघ ॥ ५ ॥ पतातिकुंडृणाच्यादूरंवातोवनादधि । आतूनइंद्रशं
सयगोष्वश्वेषुशुभ्रिषुसहस्रेषुतुवीमघ ॥ ६ ॥ सर्वंपरिक्रोशंजहिजंभयाकृकदाश्वं । आतूनइंद्रशंसयगोष्वश्वेषु
शुभ्रिषुसहस्रेषुतुवीमघ ॥ ७ ॥ २७ ॥ १० ॥ आवइंद्रंक्रिविंयथावाजयंतःशतक्रतुं । मंहिष्ठंसिंचइंदुभिः ॥१॥
शतंवायःशुचीनांसहस्रंवासमाशिरां । एदुनिम्नंनरीयते ॥ २ ॥ संयन्मदायशुष्मिणएनाह्यस्योदरे । समु
द्रोनव्यचोदधे ॥ ३ ॥ अयमुतेसमतसिकपोतइवगर्भधिं । वचस्तच्चिन्नओहसे ॥ ४ ॥ स्तोत्रंराधानांपते
गिर्वाहोवीरयस्यते । विभूतिरस्तुसूनृता ॥ ५ ॥ २८ ॥ ऊर्ध्वस्तिष्ठानऊतयेस्मिन्वाजेशतक्रतो । समन्येषुब्रवा

वहे ॥ ६ ॥ योगेयोगेतवस्तरंवाजेवाजेहवामहे । सखायइंद्रमूतये ॥ ७ ॥ आघागमद्यदिश्रवत्सहस्रिणीभिरू
तिभिः । वाजेभिरुपनोहवं ॥ ८ ॥ अनुप्रत्नस्यौकसोहुवेतुविप्रतिंनरं । यंतेपूर्वंपिताहुवे ॥ ९ ॥ तंत्वावयंवि
श्ववाराशास्महेपुरुहूत । सखेवसोजरितृभ्यः ॥ १० ॥ २९ ॥ अस्माकंशिप्रिणीनांसोमपाःसोमपाव्नां । सखेव
ज्रिन्त्सखीनाम् ॥ ११ ॥ तथातदस्तुसोमपाःसखेवज्रिन्तथाकृणु । यथातउश्मसीष्टये ॥ १२ ॥ रेवतीर्नःसधमा
दइंद्रेसंतुतुविवाजाः । क्षुमंतोयाभिर्मदेम ॥ १३ ॥ आघत्वावांत्मनाप्तःस्तोतृभ्योधृष्णवियानः । ऋणोरक्षंनच
क्र्योः ॥१४॥ आयद्दुवःशतक्रतवाकामंजरितृणां । ऋणोरक्षंनशचीभिः ॥ १५ ॥ ३० ॥ शश्वदिंद्रःपोप्रुथद्भि
र्जिगायनानदद्भिःशाश्वसद्भिर्धनानि । सनोहिरण्यरथंदंसनावान्त्सनःसनितासनयेसनोदात् ॥ १६ ॥ आश्वि
नावश्वावत्येषायातंशवीरया । गोमद्दस्राहिरण्यवत् ॥ १७ ॥ समानयोजनोहिवांरथोदस्रावमर्त्यः । समुद्रेअ
श्विनेयते ॥ १८ ॥ न्यघ्न्यस्यमूर्धनिचक्रंरथस्ययेमथुः । परिद्यामन्यदीयते ॥ १९ ॥ कस्तउषःकधप्रियेभुजेमर्तो
अमर्त्ये । कंनक्षसेविभावरि ॥ २० ॥ वयंहितेअमन्मह्यान्तादापराकात् । अश्वेनचित्रेअरुषि ॥२१॥ त्वंत्येभिरा
गहिवाजेभिर्दुहितर्दिवः । अस्मेरयिंनिधारय ॥२२॥३१॥११॥६॥ त्वमग्नेप्रथमोअंगिराऋषिर्देवोदेवानामभ

ऋ. सं. वःशिवःसखा । तवव्रतेकवयोविद्मनापसोजायंतमरुतोभ्राजदृष्टयः ॥ १ ॥ त्वमग्नेप्रथमोअंगिरस्तमःकविर्दे प्र. अ.
॥११॥ वानांपरिभूषसिव्रतं । विभुर्विश्वस्मैभुवनायमेधिरोद्विमाताशयुःकतिधाचिदायवे ॥२॥ त्वमग्नेप्रथमोमातरि
श्वनआविर्भवसुक्रतूयाविवस्वते । अरेजेतांरोदसीहोतृवूर्येसघ्नोर्भारमयजोमहोवसो ॥३॥ त्वमग्नेमनवेद्यामवा अ. २
शयःपुरूरवसेसुकृतेसुकृत्तरः । श्वात्रेणयत्पित्रोर्मुच्यसेपर्यात्वापूर्वमनयन्नापरंपुनः ॥ ४ ॥ त्वमग्नेवृषभःपुष्टिव
र्धनउद्यतस्रुचेभवसिश्रवाय्यः । यआहुतिंपरिवेदावषट्कृतिमेकायुरग्रेविशआविवाससि ॥ ५ ॥ ३२ ॥ त्वम
ग्नेवृजिनवर्तनिंनरंसक्मन्पिपर्षिविदथेविचर्षणे । यःशूरसातापरितक्म्येधनेदभ्रेभिश्चित्समृताहंसिभूयसः ॥६॥
त्वंतमग्नेअमृतत्वउत्तमेमर्तंदधासिश्रवसेदिवेदिवे । यस्तातृषाणउभयायजन्मनेमयःकृणोषिप्रयआचसूरये ॥७॥
त्वंनोअग्नेसनयेधनानांयशसंकारुंकृणुहिस्तवानः । ऋध्यामकर्मापसानवेनदेवैर्द्यावापृथिवीप्रावतंनः ॥ ८ ॥
त्वंनोअग्नेपित्रोरुपस्थआदेवोदेवेष्वनवद्यजागृविः । तनूकृद्बोधिप्रमतिश्चकारवेत्वंकल्याणवसुविश्वमोपिषे ॥९॥
त्वमग्नेप्रमतिस्त्वंपितासिनस्त्वंवयस्कृत्तवजामयोवयं । संत्वारायःशतिनःसंसहस्रिणःसुवीरंयंतिव्रतपामदाभ्य
॥ १० ॥ ३३ ॥ त्वामग्नेप्रथममायुमायवेदेवाअकृण्वन्नहुषस्यविश्पतिं । इळामकृण्वन्मनुषस्यशासनींपितुर्यत्पु

त्रोममंकस्यजायते ॥११॥ त्वंनोअग्नेतवदेवपायुभिर्मघोनोरक्षतन्वश्चवंद्य । त्रातातोकस्यतनयेगवामस्यनिमे
षंरक्षमाणस्तववव्रते ॥ १२ ॥ त्वमग्नेयज्यवेपायुरंतरोनिषंगायचतुरक्षइध्यसे । योरातहव्योवृकायधायसेकीरेश्चि
न्मंत्रंमनसावनोषितं ॥१३॥ त्वमग्नउरुशंसायवाघतेस्पार्हंयद्रेक्णःपरमंवनोषितत् । आध्रस्यचित्प्रमतिरुच्यसे
पिताप्रपाकंशास्सिप्रदिशोविदुष्टरः ॥१४॥ त्वमग्नेप्रयतदक्षिणंनरंवर्मेवस्यूतंपरिपासिविश्वतः । स्वादुक्षद्मायोव
सतौस्योनकृज्जीवयाजंयजतेसोपमादिवः ॥ १५ ॥ ३४ ॥ इमामग्नेशरणिंमीमृषोनइममध्वानंयमगामदूरात् ।
आपिःपिताप्रमतिःसोम्यानांभृमिरस्यृषिकृन्मर्त्यानां ॥१६॥ मनुष्वदग्नेअंगिरस्वदंगिरोययातिवत्सदनेपूर्ववच्छु
चे । अच्छयाह्यावहादैव्यंजनमासादयबर्हिषियक्षिचप्रियं ॥१७॥ एतेनाग्नेब्रह्मणावावृधस्वशक्तीवायत्तेचकृमा
विदावा । उतप्रणेष्यभिवस्योअस्मान्त्संनःसृजसुमत्यावाजवत्या ॥ १८ ॥ ३५ ॥ १२ ॥ इंद्रस्यनुवीर्याणिप्रवोचं
यानिचकारप्रथमानिवज्री । अहन्नहिमन्वपस्ततर्दप्रवक्षणाअभिनत्पर्वतानां ॥१॥ अहन्नहिंपर्वतेशिश्रियाणं
त्वष्टास्मैवज्रंस्वर्यंततक्ष।वाश्राइवधेनवःस्यंदमानाअंजःसमुद्रमवजग्मुरापः ॥२॥ वृषायमाणोवृणीतसोमंत्रिकद्रु
केष्वपिबत्सुतस्य । आसायकंमघवादत्तवज्रमहन्नेनंप्रथमजामहीनां ॥३॥ यदिंद्राहन्प्रथमजामहीनामान्मायि

ऋ॰ सं॰ नाममिनाःप्रोतमायाः । आत्सूर्यंजनयंद्यामुषासंतादीत्नाशत्रुंनकिलाविवित्से॥४॥अहन्वृत्रंवृत्रतरंव्यंसमिंद्रोव प्र॰ अ॰
॥१२॥ ज्रेणमहतावधेन । स्कंधांसीवकुलिशेनाविवृक्णाहिःशयतउपपृक्पृथिव्याः ॥ ५ ॥ ३६ ॥ अयोद्धेवदुर्मदआहि अ. २
जुह्वेमहावीरंतुविबाधमृजीषं । नातारीदस्यसमृतिंवधानांसंरुजानाःपिपिषइंद्रशत्रुः ॥ ६ ॥ अपादहस्तोअ
पृतन्यदिंद्रमास्यवज्रमधिसानौजघान । वृष्णोवध्रिःप्रतिमानंबुभूषन्पुरुत्रावृत्रोअशयद्व्यस्तः ॥ ७ ॥ नदन्नभि
न्नममुयाशयानंमनोरुहाणाअतियंत्यापः । याश्चिद्वृत्रोमहिनापर्यतिष्ठत्तासामहिःपत्सुतःशीर्बभूव ॥ ८ ॥ नी
चावयाअभवद्वृत्रपुत्रेंद्रोअस्याअववधर्जभार । उत्तरासूरधरःपुत्रआसीद्दानुःशयेसहवत्सानधेनुः ॥ ९ ॥
अतिष्ठंतीनामनिवेशनानांकाष्ठानांमध्येनिहितंशरीरं।वृत्रस्यनिण्यंविचरंत्यापोदीर्घंतमआशयदिंद्रशत्रुः॥१०॥
॥ ३७॥ दासपत्नीरहिगोपाअतिष्ठन्निरुद्धाआपःपणिनेवगावः । अपांबिलमपिहितंयदासीद्वृत्रंजघन्वाँअपत
द्ववार ॥ ११ ॥ अश्व्योवारोअभवस्तदिंद्रसृकेयत्त्वांप्रत्यहंदेवएकः । अजयोगाअजयःशूरसोममवासृजःसर्त
वेसप्तसिंधून् ॥ १२ ॥ नास्मैविद्युन्नतन्यतुःसिषेधनयांमिहमकिरद्ध्रादुनिंच । इंद्रश्चयद्युयुधातेअहिश्चोतापरी ॥२८९॥
भ्योमघवाविजिग्ये ॥ १३ ॥ अहेर्यातारंकमपश्यइंद्रहृदियत्तेजघ्नुषोभीरगच्छत् । नवचयन्नवतिंचस्रवंतीःश्ये

नोनभीतोअतरोरजांसि ॥ १४ ॥ इंद्रोयातोवसितस्यराजाशमस्यचशृंगिणोवज्रबाहुः । सेदुराजाक्षयतिचर्ष
णीनामरांननेमिःपरिताबभूव ॥ १५ ॥ ३८ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥
ॐ ॥ एतायामोपगव्यंतइंद्रमस्माकंसुप्रमतिंवावृधाति । अनामृणःकुविदादस्यरायोगवांकेतंपरमावर्जतेनः
॥ १ ॥ उपेदहंधनदामप्रतीतंजुष्टांनश्येनोवसतिंपतामि । इंद्रंनमस्यंनुपमेभिरर्कैर्यःस्तोतृभ्योहव्योअस्तियाम
न् ॥ २ ॥ निसर्वसेनइषुधीँरसक्तसमर्योगाअजतियस्यवष्टि । चोष्कूयमाणइंद्रभूरिवामंमापणिर्भूरस्मदधिप्रवृ
द्ध ॥ ३ ॥ वधीर्हिदस्युंधनिनंघनेनँएकश्चरन्नुपशाकेभिरिंद्र । धनोरधिविषुणक्तेव्यायन्नयज्वानःसनकाःप्रेतिं
मीयुः ॥ ४ ॥ पराचिच्छीर्षावववृजुस्तइंद्रायज्वानोयज्वभिःस्पर्धमानाः । प्रयद्दिवोहरिवःस्यातरुग्रनिरव्रतॉअ
धमोरोदस्योः ॥ ५ ॥ १ ॥ अयुयुत्सन्ननवद्यस्यसेनामयातयंतक्षितयोनवग्वाः । वृषायुधोनवध्रयोनिरष्टाःप्रव
द्भिरिंद्राच्चितयंतआयन् ॥ ६ ॥ त्वमेतान्रुदतोजक्षतश्चायोधयोरजसइंद्रपारे । अवादहोदिवआदस्युमुच्चाप्रसु
न्वतस्तुवतःशंसमावः ॥७॥ चक्राणासःपरीणहंपृथिव्याहिरण्येनमणिनाशुंभमानाः । नहिन्वानासस्तितिरु
स्तइंद्रंपरिस्पशोअदधात्सूर्येण ॥ ८ ॥ परियदिंद्ररोदसीउभेअबुभोजीर्महिनाविश्वतःसीम् । अमन्यमानॉअ

भिमन्यमानैर्निर्ब्रह्मभिरधमोदस्युमिंद्र ॥ ९ ॥ नयेदिवःपृथिव्याअंतमापुर्नमायाभिर्धनदांपर्यभूवन् । युजंव
॥१३॥ ज्रंवृषभश्चक्रइंद्रोनिर्ज्योतिषातमसोगाअदुक्षत् ॥ १० ॥ २ ॥ अनुस्वधामक्षरन्नापोअस्यावर्धतमध्यआनाव्या अ. ३
नां । सध्रीचीनेनमनसातमिंद्रओजिष्ठेनहन्मनाहन्नभिद्यून् ॥११॥ न्याविध्यदिलीबिशस्यदृळ्हाविशृंगिणम
भिनच्छुष्णमिंद्रः । यावत्तरोमघवन्यावदोजोवज्रेणशत्रुमवधीःपृतन्युं ॥ १२ ॥ अभिसिध्मोअजिगादस्यशत्रू
न्वितिग्मेनवृषभेणापुरोभेत् । संवज्रेणासृजद्वृत्रमिंद्रःप्रस्वांमतिमतिरच्छाशदानः ॥ १३ ॥ आवःकुत्समिंद्रय
स्मिंचाकन्प्रावोयुध्यंतंवृषभंदशद्युं । शफच्युतोरेणुर्नक्षतद्यामुच्छ्वैत्रेयोनृषाह्यायतस्थौ ॥१४॥ आवःशमंवृष
भंतुग्र्यासुक्षेत्रजेषेमघवंछ्वित्र्यंगां । ज्योक्चिदत्रतस्थिवांसोअक्रञ्छत्रूयतामधरावेदनाकः ॥ १५ ॥ ३ ॥ १ ॥
त्रिश्चिन्नोअद्याभवतंनवेदसाविभुर्वांयामउतरातिरश्विना । युवोर्हियंत्रंहिम्येववाससोभ्यायंसेन्याभवतंमनी
षिभिः ॥ १ ॥ त्रयःपवयोमधुवाहनेरथेसोमस्यवेनामनुविश्वइद्विदुः । त्रयःस्कंभासःस्कभितासआरभेत्रिर्न
क्तंयाथस्त्रिर्वश्विनादिवा ॥ २ ॥ समानेअहंत्रिरवद्यगोहनात्रिरद्ययज्ञंमधुनामिमिक्षतं । त्रिर्वाजवतीरिषोअ
श्विनायुवंदोषाअस्मभ्यमुषसश्चपिन्वतं ॥ ३ ॥ त्रिर्वर्तिर्यातंत्रिरनुव्रतेजनेत्रिःसुप्राव्येत्रेधेवशिक्षतं । त्रिर्नांद्यंवह

तमश्विनायुवंत्रिःपृक्षोअस्मेअक्षरेवपिन्वतं ॥४॥ त्रिनोरयिंवहतमश्विनायुवंत्रिर्देवतातात्रिरुतावतंधियः । त्रिःसौ
भगत्वंत्रिरुतःश्रवांसिनस्त्रिष्ठंवांसूरेदुहितारुहद्रथं ॥ ५ ॥ त्रिनोअश्विनादिव्यानिभेषजात्रिःपार्थिवानित्रिरुद
त्तमद्भ्यः । ओमानंशंयोर्ममकायसूनवेत्रिधातुशर्मवहतंशुभस्पती ॥ ६ ॥ ४ ॥ त्रिनोअश्विनायजतादिवेदिवे
परित्रिधातुपृथिवीमशायतं । तिस्रोनासत्यारथ्यापरावतआत्मेववातःस्वसराणिगच्छतं ॥ ७ ॥ त्रिरश्विनासिं
धुभिःसप्तमातृभिस्त्रयआहावास्त्रेधाहविष्कृतं । तिस्रःपृथिवीरुपरिप्रवादिवोनाकंरक्षेथेद्युभिरक्तुभिर्हितं ॥
॥ ८ ॥ क्व१त्रीचक्रात्रिवृतोरथस्यक्व१त्रयोवंधुरोयेसनीळाः । कदायोगोवाजिनोरासभस्ययेनयज्ञंनासत्योपया
थः ॥ ९ ॥ आनासत्यागच्छतंहूयतेहविर्मध्वःपिबतंमधुपेभिरासभिः ॥ युवोर्हिपूर्वंसवितोषसोरथमृतायचित्रं
घृतवंतमिष्यति ॥ १० ॥ आनासत्यात्रिभिरेकादशैरिहदेवेभिर्यातंमधुपेयमश्विना । प्रायुस्तारिष्टंनीरपांसिमृ
क्षतंसेधतंद्वेषोभवतंसचाभुवा ॥ ११ ॥ आनोअश्विनात्रिवृतारथेनार्वांचंरयिंवहतंसुवीरं । शृण्वंतावामवसे
जोहवीमिवृधेचनोभवतंवाजसातौ ॥ १२ ॥ ५ ॥२ ॥ ह्वयाम्यग्निंप्रथमंस्वस्तयेह्वयामिमित्रावरुणाविहावसे ।
ह्वयामिरात्रींजगतोनिवेशनींह्वयामिदेवंसवितारमूतये ॥ १ ॥ आकृष्णेनरजसावर्तमानोनिवेशयन्नमृतंमर्त्यं

ऋ. सं. च । हिरण्ययेनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन् ॥ २ ॥ यातिदेवःप्रवतायात्युद्वतायातिशुभ्राभ्यांयज प्र. अ.
॥ १४ ॥ तोहरिभ्यां । आदेवोयातिसवितापरावतोपविश्वादुरिताबाधमानः ॥ ३ ॥ अभीवृतंकृशनैर्विश्वरूपंहिरण्य
शम्यंयजतोबृहंतं । आस्थाद्रथंसविताचित्रभानुःकृष्णारजांसितविषींदधानः ॥ ४ ॥ विजनाञ्छ्यावाःशिति अ. ३
पादोअख्यन्रथंहिरण्यप्रउगंवहंतः । शश्वद्विशःसवितुर्दैव्यस्योपस्थेविश्वाभुवनानितस्थुः ॥ ५ ॥ तिस्रोद्यावः
सवितुर्द्वाउपस्थाँएकायमस्यभुवनेविराषाट् । आणिंनरथ्यममृताधितस्थुरिहब्रवीतुयउतच्चिकेतत् ॥ ६ ॥ ६ ॥
विसुपर्णोअंतरिक्षाण्यख्यद्गभीरवेपाअसुरःसुनीथः । क्वे३दानींसूर्यःकश्चिकेतकतमांद्यांरश्मिरस्याततान ॥
॥७॥ अष्टौव्यख्यत्ककुभःपृथिव्यास्त्रीधन्वयोजनासप्तसिंधून् । हिरण्याक्षःसवितादेवआगाद्दधद्रत्नानिदाशुषे
वार्याणि ॥ ८ ॥ हिरण्यपाणिःसविताविचर्षणिरुभेद्यावापृथिवीअंतरीयते । अपामीवांबाधतेवेतिसूर्यमभि
कृष्णेनरजसाद्यामृणोति ॥ ९ ॥ हिरण्यहस्तोअसुरःसुनीथःसुमृळीकःस्ववांयात्वर्वाङ् । अपसेधन्रक्षसो
यातुधानानस्थाद्देवःप्रतिदोषंगृणानः ॥ १० ॥ येतेपंथाःसवितःपूर्व्यासोरेणवःसुकृताअंतरिक्षे । तेभि ॥२९१॥
र्नोअद्यपथिभिःसुगेभीरक्षाचनोअधिचब्रूहिदेव ॥ ११ ॥ ७ ॥ ३ ॥ ७ ॥ प्रवोयह्वंपुरूणांविशादेवयती

नां । अग्निंसूक्तेभिर्वचोभिरीमहेयंसीमिदन्यईळते ॥ १ ॥ जनासोअग्निंदधिरेसहोवृधंहविष्मंतोविधेमते ।
सत्वंनोअद्यसुमनाइहाविताभवावाजेषुसंत्य ॥ २ ॥ प्रत्वादूतंवृणीमहेहोतारंविश्ववेदसं । महस्तेसतोविच
रंत्यर्चयोदिविस्पृशंतिभानवः ॥ ३ ॥ देवासस्त्वावरुणोमित्रोअर्यमासंदूतंप्रत्नमिंधते । विश्वंसोअग्नेजय
तित्वयाधनंयस्तेददाशमर्त्यः ॥ ४ ॥ मंद्रोहोतागृहपतिरग्नेदूतोविशामसि । त्वेविश्वासंगतानिव्रताध्रुवाया
निदेवाअकृण्वत ॥ ५ ॥ ८ ॥ त्वेइदग्नेसुभगेयविष्ठ्यविश्वमाहूयतेहविः । सत्वन्नोअद्यसुमनाउतापरंयक्षिदे
वान्त्सुवीर्या ॥ ६ ॥ तंघेमित्थानमस्विनउपस्वराजमासते । होत्राभिरग्निंमनुषःसमिंधतेतितिर्वांसोअतिस्त्रि
धः ॥ ७ ॥ घ्नंतोवृत्रमतरन्रोदसीअपउरुक्षयायचक्रिरे । भुवत्कण्वेवृषाद्युम्न्याहुतःक्रंदद्श्वोगविष्टिषु ॥ ८ ॥
संसीदस्वमहाँअसिशोचस्वदेववीतमः । विधूममग्नेअरुषंमियेध्यसृजप्रशस्तदर्शतं ॥ ९ ॥ यंत्वादेवासोमनवेद
धुरिहयजिष्ठंहव्यवाहन । यंकण्वोमेध्यातिथिर्धनस्पृतंयंवृषायमुपस्तुतः ॥ १० ॥ ९ ॥ यमग्निंमेध्यातिथिःक
ण्वईधऋतादधि । तस्यप्रेषोदीधियुस्तमिमाऋचस्तमग्निंवर्धयामसि ॥ ११ ॥ रायस्पूर्धिस्वधावोस्तिहितेग्नेदेवे
ष्वाप्यं ॥ त्वंवाजस्यश्रुत्यस्यराजसिसनोमृळमहाँअसि ॥ १२ ॥ ऊर्ध्वऊषुणऊतयेतिष्ठादेवोनसविता ॥ ऊर्ध्वो

ऋ. सं. वाजस्यसनितायदंजिभिर्वाघद्भिर्विह्वयामहे ॥१३॥ ऊर्ध्वोनःपाह्यंहसोनिकेतुनाविश्वंसमत्रिणंदह । कृधीनऊ प्र. अ.
॥१५॥ र्ध्वांचरथायजीवसेविदादेवेषुनोदुवः ॥ १४ ॥ पाहिनोअग्नेरक्षसःपाहिधूर्तेरराव्णः ॥ पाहिरीषतउतवाजिघां अ. ३
सतोबृहद्भानोयविष्ठ्य ॥ १५ ॥ १० ॥ घनेवविष्वग्विजह्यराव्णस्तपुर्जंभयोअस्मध्रुक् । योमर्त्यःशिशीतेअ
त्यक्तुभिर्मानःसरिपुरीशत ॥ १६ ॥ अग्निर्वव्नेसुवीर्यमग्निःकण्वायसौभगं । अग्निःप्रावन्मित्रोतमेध्यातिथिम
ग्निःसाताउपस्तुतं ॥ १७ ॥ अग्निनातुर्वशंयदुंपरावतउग्रादेवंहवामहे । अग्निर्नयन्नववास्त्वंबृहद्रथंतुर्वीतिंदस्य
वेसहः ॥१८॥ नित्वामग्नेमनुर्दधेज्योतिर्जनायशश्वते । दीदेथकण्वऋतजातउक्षितोयंनमस्यंतिकृष्टयः ॥ १९ ॥
त्वेषासोअग्नेरमवंतोअर्चयोभीमासोनप्रतीतये । रक्षस्विनःसदमिद्यातुमावतोविश्वंसमत्रिणंदह ॥ २० ॥ ११॥
॥ ४ ॥ क्रीळंवःशर्धोमारुतमनर्वाणंरथेशुभं । कण्वाअभिप्रगायत ॥ १ ॥ येपृषतीभिर्ऋष्टिभिःसाकंवाशी
भिरंजिभिः । अजायंतस्वभानवः ॥ २ ॥ इहेवशृण्वएषांकशाहस्तेषुयद्वदान् । नियामंचित्रमृंजते ॥ ३ ॥ प्र
वःशर्धायघृष्वयेत्वेषद्युम्नायशुष्मिणे । देवत्तंब्रह्मगायत ॥४॥ प्रशंसागोष्वघ्न्यंक्रीळंयच्छर्धोमारुतं । जंभेरस ॥२९२॥
स्यवावृधे ॥ ५ ॥ १२ ॥ कोवोवर्षिष्ठआनरोदिवश्चग्मश्चधूतयः । यत्सीमंतंनधूनुथ ॥ ६ ॥ निवोयामायमा

नुषोदध्रउग्रायमन्यवे । जिहीतपर्वतोगिरिः ॥ ७ ॥ येषामज्मेषुपृथिवीजुजुर्वाँइवविश्पतिः । भियायामेषुरे
जंते ॥ ८ ॥ स्थिरंहिजानमेषांवयोमातुर्निरेतवे । यत्सीमनुद्विताशवः ॥ ९ ॥ उदुत्येसूनवोगिरःकाष्ठाअज्मे
ष्वत्नत । वाश्राअभिज्ञुयातवे ॥ १० ॥ १३ ॥ त्यंचिद्घादीर्घंपृथुंमिहोनपातममृध्रं । प्रच्यावयंतियामभिः
॥ ११ ॥ मरुतोयद्धवोबलंजनाँअचुच्यवीतन । गिरीँरचुच्यवीतन ॥ १२ ॥ यद्धयांतिमरुतःसंहब्रुवतेऽध्व
न्ना । शृणोतिकश्चिदेषां ॥१३॥ प्रयातशीभमाशुभिःसंतिकण्वेषुवोदुवः । तत्रोषुमादयाध्वै ॥१४॥ अस्तिहि
ष्मामदायवःस्मासिष्मावयमेषां । विश्वंचिदायुर्जीवसे ॥ १५ ॥ १४ ॥ ५ ॥ कद्धनूनंकधप्रियःपितापुत्रंनहस्त
योः । दधिध्वेवृक्तबर्हिषः ॥ १ ॥ क्वनूनंकद्वोअर्थंगंतादिवोनपृथिव्याः । क्ववोगावोनरण्यंति ॥ २ ॥ क्ववःसु
म्नानव्यांसिमरुतःक्वसुविता । क्वोविश्वानिसौभगा ॥ ३ ॥ यद्यूयंपृश्निमातरोमर्तासःस्यातन । स्तोतावोअ
मृतःस्यात ॥ ४ ॥ मावोमृगोनयवसेजरिताभूदजोष्यः । पथायमस्यगादुप ॥ ५ ॥ १५ ॥ मोषुणःपरापरा
निर्ऋतिर्दुर्हणावधीत् । पदीष्टतृष्णयासह ॥ ६ ॥ सत्यंत्वेषाअमवंतोधन्वंचिदारुद्रियासः । मिहंकृण्वंत्यवातां
॥ ७ ॥ वाश्रेवविद्युन्मिमातिवत्संनमातासिषक्ति । यदेषांवृष्टिरसर्जि ॥ ८ ॥ दिवाचित्तमःकृण्वंतिपर्जन्येनो

ऋ. सं. दवाहेन । यत्पृथिवींव्युंदंति ॥ ९ ॥ अधस्वनान्मरुतांविश्वमासद्मपार्थिवं । अरेजंतप्रमानुषाः ॥ १० ॥ १६ ॥ प्र. अ.
॥ १६ ॥ मरुतोवीळुपाणिभिश्चित्रारोधस्वतीरनु । यातेमखिद्रयामभिः ॥ ११ ॥ स्थिरावःसंतुनेमयोरथाअश्वासए
षां । सुसंस्कृताअभीशवः ॥ १२ ॥ अच्छावदातनागिराजरायैब्रह्मणस्पतिं । अग्निंमित्रंनदर्शतं ॥ १३ ॥ अ. ३
मिमीहिश्लोकमास्येपर्जन्यइवततनः । गायगायत्रमुक्थ्यं ॥ १४ ॥ वंदस्वमारुतंगणंत्वेषंपनस्युमर्किणं । अ
स्मेवृद्धाअसन्निह ॥ १५ ॥ १७ ॥ ६ ॥ प्रयदित्थापरावतःशोचिर्नमानमस्यथ । कस्यक्रत्वामरुतःकस्यवर्पं
साकंयाथकंहधूतयः ॥ १ ॥ स्थिरावःसंत्वायुधापराणुदेवीळूउतप्रतिष्कभे । युष्माकमस्तुतविषीपनीयसीमा
मर्त्यस्यमायिनः ॥ २ ॥ पराहयत्स्थिरंहथनरोवर्तयथागुरु । वियाथनवनिनःपृथिव्याव्याशाःपर्वतानां ॥ ३ ॥
नहिवःशत्रुर्विविदेअधिद्यविनभूम्यांरिशादसः । युष्माकमस्तुतविषीतनायुजारुद्रासोनूचिदाधृषे ॥ ४ ॥ प्रवे
पयंतिपर्वतान्विविंचंतिवनस्पतीन् । प्रोआरतमरुतोदुर्मदाइवदेवासःसर्वयाविशा ॥ ५ ॥ १८ ॥ उपोरथेषु
पृषतीरयुग्ध्वंप्रष्टिर्वहतिरोहितः ॥ आवोयामायपृथिवीचिदश्रोदबीभयंतमानुषाः ॥ ६ ॥ आवोमक्षूतनाय
कंरुद्राअवोवृणीमहे । गंतानूनंनोवसायथापुरेत्थाकण्वायबिभ्युषे ॥ ७ ॥ युष्मेषितोमरुतोमर्त्येषितआयो ॥२९३॥

नोअभ्वईषंते । वितंयुयोतशवंसाव्योजंसावियुष्माकाभिरूतिभिः ॥ ८ ॥ असामिहिप्रंयज्यवःकण्वंददप्रंचे
तसः । असामिभिर्मरुतआनंऊतिभिर्गंतावृष्टिंनविद्युतः ॥ ९ ॥ असाम्योजोंबिभृथासुदानवोसामिधूतयःश
वंः । ऋषिद्विषेंमरुतःपरिमन्यवइषुंनसृंजतद्विषं ॥ १० ॥ १९ ॥ ७ ॥ उत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयंतस्त्वेमहे । उ
पप्रयंतुमरुतःसुदानवइंद्रप्राशूर्भवासचा ॥ १ ॥ त्वामिद्धिसंहसस्पुत्रमर्त्यउपब्रूतेधनेंहिते । सुवीर्यंमरुतआस्व
श्व्यंदधीतयोवंआचके ॥ २ ॥ प्रैतुब्रह्मणस्पतिःप्रदेव्येंतुसूनृता । अच्छावीरंनर्यंपंक्तिराधसंदेवायज्ञंनयंतुनः
॥ ३ ॥ योवाघतेददातिसूनरंवसुसधत्तेअक्षितिश्रवः । तस्माइळांसुवीरामायंजामहेसुप्रतूर्तिमनेहसं ॥ ४ ॥
प्रनूनंब्रह्मणस्पतिर्मंत्रंवदत्युक्थ्यं ॥ यस्मिन्निंद्रोवरुणोमित्रोअर्यमादेवाओकांसिचक्रिरे ॥ ५ ॥ २० ॥ तमिद्वो
चेमाविदथेषुशंभुवंमंत्रंदेवाअनेहसं । इमांचवाचंप्रतिहर्यथानरोविश्वेद्वामावोंअश्नवत् ॥ ६ ॥ कोदेवयंतमश्न
वज्जनंकोवृक्तबर्हिषं । प्रप्रदाश्वान्पस्त्याभिरस्थितांतर्वावत्क्षयंदधे ॥ ७ ॥ उपक्षत्रंपृंचीतहंतिराजभिर्भयेचित्सु
क्षितिंदधे । नास्यवर्तानतरुतामहाधनेनाभेंअस्तिवज्रिणः ॥ ८ ॥ २१ ॥ ८ ॥ ॥ ॥

ऋ.सं.प. श्रीमद्धनुमद्भीममध्वांतर्गतरामकृष्णवेदव्यासात्मकलक्ष्मीहयग्रीवायनमः ॥ हरिः ॐ ॥ अग्निं । ईळे । पुरः प्र. अ.
॥१७॥ ऽहितं । यज्ञस्य । देवं । ऋत्विजं । होतारं । रत्नऽधातमं ॥ अग्निः । पूर्वेभिः । ऋषिऽभिः । ईड्यः । नूतनैः । उ- अ. १
त । सः । देवान् । आ । इह । वक्षति ॥ अग्निना । रयिं । अश्नवत् । पोषं । एव । दिवेऽदिवे । यशसं । वीरवत्-
ऽतमं ॥ अग्ने । यं । यज्ञं । अध्वरं । विश्वतः । परिऽभूः । असि । सः । इत् । देवेषु । गच्छति ॥ अग्निः । होता ।
कविऽक्रतुः । सत्यः । चित्रश्रवःऽतमः । देवः । देवेभिः । आ । गमत् ॥१॥ यत् । अंग । दाशुषे । त्वं । अग्ने । भ-
द्रं । करिष्यसि । तव । इत् । तत् । सत्यं । अंगिरः ॥ उप । त्वा । अग्ने । दिवेऽदिवे । दोषाऽवस्तः । धिया । वयं ।
नमः । भरंतः । आ । इमसि ॥ राजंतं । अध्वराणां । गोपां । ऋतस्य । दीदिविं । वर्धमानं । स्वे । दमे ॥ सः ।
नः । पिताऽइव । सूनवे । अग्ने । सुऽउपायनः । भव । सचस्व । नः । स्वस्तये ॥ २ ॥ वायोइति । आ ।
याहि । दर्शत । इमे । सोमाः । अरंऽकृताः । तेषां । पाहि । श्रुधि । हवं ॥ वायोइति । उक्थेभिः । जरंते ।
त्वा । अच्छ । जरितारः । सुतऽसोमाः । अहःऽविदः ॥ वायोइति । तव । प्रऽपृंचती । धेना । जिगाति । ॥२९४॥
दाशुषे । उरूची । सोमऽपीतये ॥ इंद्रवायूइति । इमे । सुताः । उप । प्रयःऽभिः । आ । गतं । इंदवः ।

वां । उशंति । हि ॥ वायोइति । इंद्रः । च । चेतथः । सुतानां । वाजिनीवसूइतिवाजिनीऽवसू । तौ । आ । यातं । उप । द्रवत् ॥ ३ ॥ वायोइति । इंद्रः । च । सुन्वतः । आ । यातं । उप । निःऽकृतं । मक्षु । इत्था । धिया । नरा ॥ मित्रं । हुवे । पूतऽदक्षं । वरुणं । च । रिशादसं । धियं । घृताचीं । साधंता ॥ ऋतेन । मित्रावरुणौ । ऋतऽवृधौ । ऋतऽस्पृशा । क्रतुं । बृहंतं । आशाथेइति ॥ कवीइति । नः । मित्रावरुणा । तुविऽजातौ । उरुऽक्षयां । दक्षं । दधातेइति । अपसं ॥ ४ ॥ अश्विना । यज्वरीः । इषः । द्रवत्पाणीइतिद्रवत्ऽपाणी । शुभः । पतीइति । पुरुऽभुजा । चनस्यतं ॥ अश्विना । पुरुऽदंससा । नरा । शवीरया । धिया । धिष्ण्या । वनतं । गिरः ॥ दस्रा । युवाकवः । सुताः । नासत्या । वृक्तऽबर्हिषः । आ । यातं । रुद्रवर्तनीइतिरुद्रऽवर्तनी ॥ इंद्र । आ । याहि । चित्रभानोइतिचित्रऽभानो । सुताः । इमे । त्वाऽयवः । अण्वीभिः । तना । पूतासः ॥ इंद्र । आ । याहि । धिया । इषितः । विप्रऽजूतः । सुतऽवतः । उप । ब्रह्माणि । वाघतः ॥ इंद्र । आ । याहि । तूतुजानः । उप । ब्रह्माणि । हरिऽवः । सुते । दधिष्व । नः । चनः ॥५॥ ओमासः । चर्षणिऽधृतः । विश्वे । देवासः । आ । गत । दाश्वांसः । दाशुषः । सुतं ॥ विश्वे । देवासः । अप्ऽतुरः । सुतं । आ । गंत । तूर्णयः । उस्राःऽ

इव । स्वसराणि ॥ विश्वे । देवासः । अस्रिधः । एहिऽमायासः । अद्रुहः । मेधं । जुषंत । वह्नयः ॥
पावका । नः । सरस्वती । वाजेभिः । वाजिनीऽवती । यज्ञं । वष्टु । धियाऽवसुः ॥ चोदयित्री ।
सूनृतानां । चेतंती । सुऽमतीनां । यज्ञं । दधे । सरस्वती ॥ महः । अर्णः । सरस्वती । प्र । चेतयति ।
केतुना । धियः । विश्वाः । वि । राजति ॥६॥ सुरूपऽकृत्नुं । ऊतये । सुदुघाऽइव । गोऽदुहे । जुहूमसि ।
द्यविऽद्यवि ॥ उप । नः । सवना । आ । गहि । सोमस्य । सोमऽपाः । पिब । गोऽदाः । इत् । रेवतः ।
मदः ॥ अथ । ते । अंतमानां । विद्याम । सुऽमतीनां । मा । नः । अति । ख्यः । आ । गहि ॥ परा । इ-
हि । विग्रं । अस्तृतं । इंद्रं । पृच्छ । विपःऽचितं । यः । ते । सखिऽभ्यः । आ । वरं ॥ उत । ब्रुवंतु । नः ।
निदः । निः । अन्यतः । चित् । आरत । दधानाः । इंद्रे । इत् । दुवः ॥७॥ उत । नः । सुऽभगान् । अरिः ।
वोचेयुः । दस्म । कृष्टयः । स्याम । इत् । इंद्रस्य । शर्मणि ॥ आ । ईं । आशुं । आशवे । भर । यज्ञऽश्रि-
यं । नृऽमादनं । पतयत् । मंदयत्ऽसख ॥ अस्य । पीत्वा । शतक्रतोइतिशतऽक्रतो । घनः । वृत्राणां ।
अभवः । प्र । आवः । वाजेषु । वाजिनं ॥ तं । त्वा । वाजेषु । वाजिनं । वाजयामः । शतक्रतोइतिशत

ऽक्रतो । धनानां । इंद्र । सातये ॥ यः । रायः । अवनिः। महान् । सुऽपारः । सुन्वतः।सखा । तस्मै । इं-
द्राय । गायत ॥ ८ ॥ आ । तु । आ । इत । नि । सीदत । इंद्रं । अभि । प्र । गायत । सखायः । स्तोम-
ऽवाहसः ॥ पुरुऽतमं । पुरूणां । ईशानं । वार्याणां । इंद्रं । सोमे । सचा । सुते ॥ सः । घ । नः । योगे ।
आ । भुवत् । सः । राये । सः । पुरंऽध्यां । गमत् । वाजेभिः । आ । सः । नः॥ यस्य। संऽस्थे । न । वृण्व-
ते । हरीइति । समत्ऽसु । शत्रवः। तस्मै । इंद्राय । गायत ॥ सुतऽपाव्ने।सुताः। इमे । शुचयः।यंति । वीतये।
सोमासः । दधिऽआशिरः॥९॥त्वं । सुतस्य। पीतये। सद्यः। वृद्धः । अजायथाः । इंद्र । ज्यैष्ठ्याय । सुक्रतोइति
सुऽक्रतो ॥ आ । त्वा । विशंतु । आशवः । सोमासः । इंद्र । गिर्वणः । शं । ते । संतु । प्रऽचेतसे ॥ त्वां ।
स्तोमाः । अवीवृधन् । त्वां । उक्था । शतक्रतोइतिशतऽक्रतो । त्वां । वर्धंतु । नः। गिरः॥ अक्षितऽऊतिः ।
सनेत् । इमं । वाजं । इंद्रः । सहस्रिणं । यस्मिन् । विश्वानि । पौंस्या ॥ मा । नः । मर्ताः । अभि । द्रुह
न् । तनूनां । इंद्र । गिर्वणः । ईशानः । यवय । वधं ॥ १० ॥ युंजंति । ब्रध्नं । अरुषं । चरंतं । परि । त-
स्थुषः । रोचंते । रोचना । दिवि ॥ युजंति । अस्य । काम्या । हरीइति । विऽपक्षसा। रथे। शोणा । धृष्णूइ-

 ति । नृऽवाहसा ॥ केतुं । कृण्वन् । अकेतवे । पेशः । मर्याः । अपेशसे । सं । उषत्ऽभिः । अजायथाः ॥
 आत् । अह । स्वधां । अनु । पुनः । गर्भऽत्वं । आऽईरिरे । दधानाः । नाम । यज्ञियं ॥ वीळु । चित् ।
आरुजत्नुऽभिः । गुहा । चित् । इंद्र । वह्निभिः । अविंदः । उस्रियाः । अनु ॥ ११ ॥ देवऽयंतः । यथा ।
मतिं । अच्छ । विदत्ऽवसुं । गिरः । महां । अनूषत । श्रुतं ॥ इंद्रेण । सं । हि । दृक्षसे । संऽजग्मानः । अ-
बिभ्युषा । मंदूइति । समानऽवर्चसा ॥ अनवद्यैः । अभिद्युऽभिः । मखः । सहस्वत् । अर्चति । गणैः । इं-
द्रस्य । काम्यैः ॥ अतः । परिऽज्मन् । आ । गहि । दिवः । वा । रोचनात् । अधि । सं । अस्मिन् । ऋं-
जते । गिरः ॥ इतः । वा । सातिं । ईमहे । दिवः । वा । पार्थिवात् । अधि । इंद्रं । महः । वा । रजसः
॥१२॥ इंद्रं । इत् । गाथिनः । बृहत् । इंद्रं । अर्केभिः अर्किणः । इंद्रं । वाणीः । अनूषत ॥ इंद्रः । इत् ।
हर्योः । सचा । संमिऽश्लः । आ । वचःऽयुजा । इंद्रः । वज्री । हिरण्ययः ॥ इंद्रः । दीर्घाय । चक्षसे । आ ।
सूर्यं । रोहयत् । दिवि । वि । गोभिः । अद्रिं । ऐरयत् ॥ इंद्र । वाजेषु । नः । अव । सहस्रऽप्रधनेषु । च ।
उग्रः । उग्राभिः । ऊतिऽभिः ॥ इंद्रं । वयं । महाऽधने । इंद्रं । अर्भे । हवामहे । युजं । वृत्रेषु । वज्रिणं

॥ १३ ॥ सः । नः । वृषन् । अमुं । चरुं । सत्राऽदावन् । अप । वृधि । अस्मभ्यं । अप्रतिऽस्कुतः ॥ तुंजे-
ऽतुंजे । ये । उत्ऽतरे । स्तोमाः । इंद्रस्य । वज्रिणः । न । विंधे । अस्य । सुऽस्तुतिं ॥ वृषा । यूथाऽइव । वं-
सगः । कृष्टीः । इयर्ति । ओजसा । ईशानः । अप्रतिऽस्कुतः ॥ यः । एकः । चर्षणीना । वसूनां । इरज्य-
ति । इंद्रः । पंच । क्षितीनां ॥ इंद्रं । वः । विश्वतः । परि । हवामहे । जनेभ्यः । अस्माकं । अस्तु । केवलः
॥१४॥ आ । इंद्र । सानसिं । रयिं । सऽजित्वानं । सदाऽसहं । वर्षिष्ठं । ऊतये । भर ॥ नि । येन । मुष्टिऽह
त्यया । नि । वृत्रा । रुणधामहै । त्वाऽऊतासः । नि । अर्वता ॥ इंद्र । त्वाऽऊतासः । आ । वयं । वज्रं । घना ।
ददीमहि । जयेम । सं । युधि । स्पृधः ॥ वयं । शूरेभिः । अस्तृऽभिः । इंद्र । त्वया । युजा । वयं । सासह्याम ।
पृतन्यतः । महान् । इंद्रः । परः । च । नु । महिऽत्वं । अस्तु । वज्रिणे । द्यौः । न । प्रथिना । शवः ॥१५॥ संऽओ-
हे । वा । ये । आशंत । नरः । तोकस्य । सनितौ । विप्रासः । वा । धियाऽयवः ॥ यः । कुक्षिः । सोमऽपातमः ।
समुद्रःऽइव । पिन्वते । उर्वीः । आपः । न । काकुदः ॥ एव । हि । अस्य । सूनृता । विऽरप्शी । गोऽमती । मही ।
पक्वा । शाखा । न । दाशुषे ॥ एव । हि । ते । विऽभूतयः । ऊतयः । इंद्र । माऽवते । सद्यः । चित् । संति ।

दाशुषे ॥ एव । हि । अस्य । काम्या । स्तोमः । उक्थं । च । शंस्या । इंद्राय । सोमऽपीतये ॥ १६ ॥ इंद्र ।
आ । इहि । मत्सि । अंधसः । विश्वेभिः । सोमपर्वऽभिः । महान् । अभिष्टिः । ओजसा ॥ आ । ईं । एनं ।
सृजत । सुते । मंदिं । इंद्राय । मंदिने । चक्रिं । विश्वानि । चक्रये ॥ मत्स्व । सुऽशिप्र । मंदिऽभिः । स्तोमेभिः ।
विश्वऽचर्षणे । सचा । एषु । सवनेषु । आ ॥ असृग्रं । इंद्र । ते । गिरः । प्रति । त्वां । उत् । अहासत ।
अजोषाः । वृषभं । पतिं ॥ सं । चोदय । चित्रं । अर्वाक् । राधः । इंद्र । वरेण्यं । असत् । इत् । ते । विऽभु ।
प्रऽभु ॥१७॥ अस्मान् । सु । तत्र । चोदय । इंद्र । राये । रभस्वतः । तुविऽद्युम्न । यशस्वतः ॥ सं । गोऽ
मत् । इंद्र । वाजऽवत् । अस्मेइति । पृथु । श्रवः । बृहत् । विश्वऽआयुः । धेहि । अक्षितं ॥ अस्मेइति ।
धेहि । श्रवः । बृहत् । द्युम्नं । सहस्रऽसातमं । इंद्र । ताः । रथिनीः । इषः ॥ वसोः । इंद्रं । वसुऽपतिं ।
गीःऽभिः । गृणंतः । ऋग्मियं । होम । गंतारं । ऊतये ॥ सुतेऽसुते । निऽओकसे । बृहत् । बृहते । आ ।
इत् । अरिः । इंद्राय । शूषं । अर्चति ॥ १८ ॥ गायंति । त्वा । गायत्रिणः । अर्चंति । अर्कं । अर्किणः ।
ब्रह्माणः । त्वा । शतक्रतोइतिशतऽक्रतो । उत् । वंशंऽइव । येमिरे ॥ यत् । सानोः । सानुं । आ ।

अरुहत् । भूरि । अस्पष्ट । कर्त्वं । तत् । इंद्रः । अर्थं । चेतति । यूथेन । वृष्णिः । एजति ॥ युक्ष्व । हि ।
केशिना । हरीइति । वृषणा । कक्ष्यऽप्रा । अथ । नः । इंद्र । सोमऽपाः । गिरां । उपऽश्रुतिं । चर ॥ आ ।
इहि । स्तोमान् । अभि । स्वर । अभि । गृणीहि । आ । रुव । ब्रह्म । च । नः । वसोइति । सचा ।
इंद्र । यज्ञं । च । वर्धय ॥ उक्थं । इंद्राय । शंस्यं । वर्धनं । पुरुनिःऽसिधे । शक्रः । यथा । सुतेषु । नः ।
ररणत् । सख्येषु । च ॥ तं । इत् । सखिऽत्वे । ईमहे । तं । राये । तं । सुऽवीर्ये । सः । शक्रः । उत ।
नः । शकत् । इंद्रः । वसु । दयमानः ॥१०॥ सुऽविवृतं । सुनिःऽअजं । इंद्र । त्वाऽदातं । इत् । यशः । गवां ।
अप । व्रजं । वृधि । कृणुष्व । राधः । अद्रिऽवः । नहि । त्वा । रोदसीइति । उभेइति । ऋघायमाणं । इन्वतः ।
जेषः । स्वःऽवतीः । अपः । सं । गाः । अस्मभ्यं । धूनुहि ॥ आश्रुत्ऽकर्ण । श्रुधि । हवं । नु । चित् । दधिष्व । मे ।
गिरः । इंद्र । स्तोमं । इमं । मम । कृष्व । युजः । चित् । अंतरं ॥ विद्म । हि । त्वा । वृषन्ऽतमं । वा-
जेषु । हवनऽश्रुतं । वृषन्ऽतमस्य । हूमहे । ऊतिं । सहस्रऽसातमां ॥ आ । तु । नः । इंद्र । कौशिक ।
मंदसानः । सुतं । पिब । नव्यं । आयुः । प्र । सु । तिर । कृधि । सहस्रऽसां । ऋषिं ॥ परि । त्वा । गि-

 वेण: । गिर: । इमा: । भवंतु । विश्वत: । वृद्धऽआयुं । अनु । वृद्धय: । जुष्टा: । भवंतु । जुष्टय: ॥ २० ॥
॥ २१ ॥ इंद्रं । विश्वा: । अवीवृधन् । समुद्रऽव्यचसं । गिर: । रथिऽतमं । रथिनां । वाजानां । सत्ऽपतिं । प-
तिं ॥ सख्ये ॥ ते । इंद्र । वाजिन: । मा । भेम । शवस: । पते । त्वां । अभि । प्र । नोनुम: । जेतारं ।
अपराजितं ॥ पूर्वी: । इंद्रस्य । रातय: । न । वि । दस्यंति । ऊतय: । यदि । वाजस्य । गोऽमंत: ।
स्तोतृऽभ्य: । मंहते । मघं ॥ पुरां । भिंदु: । युवा । कवि: । अमितऽओजा: । अजायत । इंद्र: । विश्वस्य ।
कर्मण: । धर्ता । वज्री । पुरुऽस्तुत: ॥ त्वं । वलस्य । गोऽमत: । अप । अव: । अद्रिव: । बिलं । त्वां ।
देवा: । अबिभ्युष: । तुज्यमानास: । आविषु: ॥ तव । अहं । शूर । रातिऽभि: । प्रति । आयं । सिंधुं ।
आऽवदन् । उप । अतिष्ठंत । गिर्वण: । विदु: । ते । तस्य । कारव: ॥ मायाभि: । इंद्र । मायिनं । त्वं । शुष्णं । अव ।
अतिर: । विदु: । ते । तस्य । मेधिरा: । तेषां । श्रवांसि । उत् । तिर ॥ इंद्रं । ईशानं । ओजसा । अभि ।
स्तोमा: । अनूषत । सहस्रं । यस्य । रातय: । उत । वा । संति । भूयसी: ॥ २१ ॥ अग्निं । दूतं । वृणी- ॥२९८॥
महे । होतारं । विश्वऽवेदसं । अस्य । यज्ञस्य । सुऽक्रतुं ॥ अग्निंऽअग्निं । हवीमऽभि: । सदा । हवंत । वि-

श्पतिं । हव्यऽवाहं । पुरुऽप्रियं ॥ अग्ने । देवान् । इह । आ । वह । जज्ञानः । वृक्तऽबर्हिषे । असि ।
होता । नः । ईड्यः ॥ तान् । उशतः । वि । बोधय । यत् । अग्ने । यासि । दूत्यं । देवैः । आ । सत्सि ।
बर्हिषि ॥ घृतऽआहवन । दीदिऽवः । प्रति । स्म । रिषतः । दह । अग्ने । त्वं । रक्षस्विनः ॥ अग्निना ।
अग्निः । सं । इध्यते । कविः । गृहऽपतिः । युवा । हव्यऽवाट् । जुहुऽआस्यः ॥ २२ ॥ कविं । अग्निं ।
उप । स्तुहि । सत्यऽधर्माणं । अध्वरे । देवं । अमीवऽचातनं ॥ यः । त्वां । अग्ने । हविःऽपतिः । दूतं ।
देव । सपर्यति । तस्य । स्म । प्रऽअविता । भव ॥ यः । अग्निं । देवऽवीतये । हविष्मान् । आऽविवास-
ति । तस्मै । पावक । मृळय ॥ सः । नः । पावक । दीदिऽवः । अग्ने । देवान् । इह । आ । वह । उ-
प । यज्ञं । हविः । च । नः ॥ सः । नः । स्तवानः । आ । भर । गायत्रेण । नवीयसा । रयिं । वीरऽवतीं । इषं ॥
अग्ने । शुक्रेण । शोचिषा । विश्वाभिः । देवहूतिऽभिः । इमं । स्तोमं । जुषस्व । नः ॥ २३ ॥ सुऽसमिद्धः ।
नः । आ । वह । देवान् । अग्ने । हविष्मते । होतरिति । पावक । यक्षि । च ॥ मधुऽमंतं । तनूऽनपात् ।
यज्ञं । देवेषु । नः । कवे । अद्य । कृणुहि । वीतये ॥ नराशंसं । इह । प्रियं । अस्मिन् । यज्ञे । उप । ह्व-

ये । मधुऽजिह्वं । हविःऽकृतं॥अग्ने।सुखऽतमे । रथे । देवान् । ईळितः ।आ। वह। असि। होता । मनुःऽहितः ॥
स्तृणीत । बर्हिः । आनुषक्।घृतऽपृष्ठं। मनीषिणः । यत्र। अमृतस्य । चक्षणं॥ वि। श्रयंतां।ऋतऽवृधः। द्वारः । दे-
वीः । असश्चतः । अद्य । नूनं । च। यष्टवे॥२४॥नक्तोषसा । सुऽपेशसा । अस्मिन् । यज्ञे । उप । ह्वये । इदं। नः ।
बर्हिः । आऽसदे॥ता । सुऽजिह्वौ। उप । ह्वये। होतारा। दैव्या।कवीइति । यज्ञं । नः । यक्षतां।इमं॥इळा।सरस्वती।
मही । तिस्रः । देवीः । मयःऽभुवः । बर्हिः । सीदंतु । अस्रिधः॥ इह । त्वष्टारं । अग्रियं । विश्वऽरूपं । उप । ह्वये
अस्माकं । अस्तु । केवलः । अव । सृज । वनस्पते । देव । देवेभ्यः । हविः । प्र । दातुः । अस्तु । चेतनं ॥
स्वाहा । यज्ञं । कृणोतन । इंद्राय । यज्वनः । गृहे । तत्र । देवान् । उप । ह्वये ॥ २५ ॥ आ । एभिः । अ-
ग्ने । दुवः । गिरः । विश्वेभिः । सोमऽपीतये । देवेभिः। याहि । यक्षि । च ॥ आ । त्वा । कण्वाः ।अहूषत । गृ-
णंति । विप्र । ते । धियः । देवेभिः । अग्ने । आ । गहि ॥ इंद्रवायूइति । बृहस्पतिं । मित्रा । अग्निं । पूष-
णं । भगं । आदित्यान् । मारुतं । गणं ॥ प्र । वः । भ्रियंते । इंदवः । मत्सराः । मादयिष्णवः । द्रप्साः । ॥२९॥
मध्वः । चमूऽसदः ॥ ईळते । त्वां । अवस्यवः । कण्वासः । वृक्तऽबर्हिषः । हविष्मंतः । अरंऽकृतः॥घृतऽपृ

ष्ठाः । मनःऽयुजः । ये । त्वा । वहंति । वह्नयः । आ । देवान् । सोमऽपीतये ॥ २६ ॥ तान् । यजत्रान् ।
ऋतऽवृधः । अग्ने । पत्नीऽवतः । कृधि । मध्वः । सुऽजिह्व । पायय ॥ ये । यजत्राः । ये । ईड्याः । ते ।
ते । पिबंतु । जिह्वया । मधोः । अग्ने । वषट्ऽकृति ॥ आकीं । सूर्यस्य । रोचनात् । विश्वान् । देवान् ।
उषःऽबुधः । विप्रः । होता । इह । वक्षति ॥ विश्वेभिः । सोम्यं । मधु । अग्ने । इंद्रेण । वायुना । पिब ।
मित्रस्य । धामऽभिः ॥ त्वं । होता । मनुःऽहितः । अग्ने । यज्ञेषु । सीदसि । सः । इमं । नः । अध्वरं ।
यज ॥ युक्ष्व । हि । अरुषीः । रथे । हरितः । देव । रोहितः । ताभिः । देवान् । इह । आ । वह ॥ २७ ॥
इंद्र । सोमं । पिब । ऋतुना । आ । त्वा । विशंतु । इंदवः । मत्सरासः । तत्ऽओकसः ॥ मरुतः । पिब
त । ऋतुना । पोत्रात् । यज्ञं । पुनीतन । यूयं । हि । स्थ । सुऽदानवः ॥ अभि । यज्ञं । गृणीहि । नः । ग्नावः ।
नेष्टरिति । पिब । ऋतुना । त्वं । हि । रत्नऽधाः । असि ॥ अग्ने । देवान् । इह । आ । वह । सादय । योनिषु ।
त्रिषु । परि । भूष । पिब । ऋतुना ॥ ब्राह्मणात् । इंद्र । राधसः । पिब । सोमं । ऋतून् । अनु । तव । इत् । हि । स
ख्यं । अस्तृतं ॥ युवं । दक्षं । धृतऽव्रता । मित्रावरुणा । दुःऽदभं । ऋतुना । यज्ञं । आशाथेइति ॥ २८ ॥

ऋ.सं.प. ॥२३॥ द्रविणःऽदाः । द्रविणसः । ग्रावऽहस्तासः । अध्वरे । यज्ञेषु । देवं । ईळते । द्रविणःऽदाः । ददातु । नः । प्र. अ.
वसूनि । यानि । शृण्विरे । देवेषु । ता । वनामहे ॥ द्रविणःऽदाः। पिपीषति । जुहोत । प्र । च । तिष्ठत । अ. १
नेष्ट्रात् । ऋतुऽभिः । इष्यत ॥ यत् । त्वा । तुरीयं । ऋतुभिः । द्रविणःऽदः । यजामहे । अध । स्म । नः ।
ददिः । भव ॥ अश्विना । पिबतं । मधु । दीद्यग्नीइतिदीदिऽअग्नी । शुचिऽव्रता । ऋतुना । यज्ञऽवाहसा
॥ गार्हऽपत्येन । सत्य । ऋतुना । यज्ञऽनीः । असि । देवान् । देवऽयते । यज ॥ २९ ॥ आ । त्वा । वहं
तु । हरयः । वृषणं । सोमऽपीतये । इंद्र । त्वा । सूरऽचक्षसः ॥ इमाः । धानाः । घृतऽस्नुवः । हरीइति ।
इह । उप । वक्षतः । इंद्रं । सुखऽतमे । रथे ॥ इंद्रं । प्रातः । हवामहे । इंद्रं । प्रऽयति । अध्वरे । इंद्रं ।
सोमस्य । पीतये ॥ उप । नः । सुतं । आ । गहि । हरिऽभिः । इंद्र । केशिऽभिः । सुते । हि । त्वा । ह-
वामहे ॥ सः । इमं । नः । स्तोमं । आ । गहि । उप । इदं । सवनं । सुतं । गौरः । न । तृषितः । पिब
॥३०॥ इमे । सोमासः । इंदवः । सुतासः । अधि । बर्हिषि । तान् । इंद्र । सहसे । पिब ॥ अयं । ते । स्तोमः । अ- ॥३००॥
ग्रियः । हृदिऽस्पृक् । अस्तु । शंऽतमः । अथ । सोमं । सुतं । पिब ॥ विश्वं । इत् । सवनं । सुतं । इंद्रः । मदा-

य । गच्छति । वृत्रऽहा । सोमऽपीतये ॥ सः । इमं । नः । कामं । आ । पृण । गोभिः । अश्वैः । शतक्रतोइतिशत
ऽक्रतो । स्तवाम । त्वा । सुऽआध्यः ॥ ३१ ॥ इंद्रावरुणयोः । अहं । संऽराजोः । अवः । आ । वृणे । ता । नः ।
मृळातः । ईदृशे ॥ गंतारा । हि । स्थः । अवसे । हवं । विप्रस्य । माऽवतः । धर्तारा । चर्षणीनां ॥ अनुऽकामं ।
तर्पयेथां । इंद्रावरुणा । रायः । आ । ता । वां । नेदिष्ठं । ईमहे ॥ युवाकु । हि । शचीनां । युवाकु । सुऽमतीनां ।
भूयाम । वाजऽदाव्नां ॥ इंद्रः । सहस्रऽदाव्नां । वरुणः । शंस्यानां । क्रतुः । भवति । उक्थ्यः ॥ ३२ ॥ तयोः ।
इत् । अवसा । वयं । सनेम । नि । च । धीमहि । स्यात् । उत । प्रऽरेचनं ॥ इंद्रावरुणा । वां । अहं । हुवे । चित्रा-
य । राधसे । अस्मान् । सु । जिग्युषः । कृतं ॥ इंद्रावरुणा । नु । नु । वां । सिसासंतीषु । धीषु । आ । अस्म-
भ्यं । शर्म । यच्छतं ॥ प्र । वां । अश्नोतु । सुऽस्तुतिः । इंद्रावरुणा । यां । हुवे । यां । ऋधाथेइति । सधऽस्तुतिं
॥ ३३ ॥ सोमानं । स्वरणं । कृणुहि । ब्रह्मणः । पते । कक्षीवंतं । यः । औशिजः ॥ यः । रेवान् । यः । अमीवऽहा । वसु
ऽवित् । पुष्टिऽवर्धनः । सः । नः । सिसक्तु । यः । तुरः ॥ मा । नः । शंसः । अररुषः । धूर्तिः । प्रणक् । मर्त्यस्य ।
रक्ष । नः । ब्रह्मणः । पते ॥ सः । घ । वीरः । न । रिष्यति । यं । इंद्रः । ब्रह्मणः । पतिः । सोमः । हि-

नोति । मर्त्यं ॥ त्वं । तं । ब्रह्मणः । पते । सोमः । इंद्रः । च । मर्त्यं । दक्षिणा । पातु । अंहसः ॥ ३४ ॥
सदसः । पतिं । अद्भुतं । प्रियं । इंद्रस्य । काम्यं । सनिं । मेधां । अयासिषं ॥ यस्मात् । ऋते । न । सिध्य-
ति । यज्ञः । विपःऽचितः । चन । सः । धीनां । योगं । इन्वति ॥ आत् । ऋध्नोति । हविःऽकृतिं । प्रांचं ।
कृणोति । अध्वरं । होत्रा । देवेषु । गच्छति ॥ नराशंसं । सुऽधृष्टमं । अपश्यं । सप्रथःऽतमं । दिवः । न ।
सद्मऽमखसं ॥ ३५ ॥ प्रति । त्यं । चारुं । अध्वरं । गोऽपीथाय । प्र । हूयसे । मरुत्ऽभिः । अग्ने । आ ।
गहि ॥ नहि । देवः । न । मर्त्यः । महः । तव । क्रतुं । परः । मरुत्ऽभिः । अग्ने । आ । गहि ॥ ये । महः ।
रजसः । विदुः । विश्वे । देवासः । अद्रुहः । मरुत्ऽभिः । अग्ने । आ । गहि ॥ ये । उग्राः । अर्कं । आनृ
चुः । अनाधृष्टासः । ओजसा । मरुत्ऽभिः । अग्ने । आ । गहि ॥ ये । शुभ्राः । घोरऽवर्पसः । सुऽक्षत्रासः ।
रिशादसः । मरुत्ऽभिः । अग्ने । आ । गहि ॥ ३६ ॥ ये । नाकस्य । अधि । रोचने । दिवि । देवासः । आसते ।
मरुत्ऽभिः । अग्ने । आ । गहि ॥ ये । ईंखयंति । पर्वतान् । तिरः । समुद्रं । अर्णवं । मरुत्ऽभिः । अग्ने । आ । गहि ॥ आ ।
ये । तन्वंति । रश्मिभिः । तिरः । समुद्रं । ओजसा । मरुत्ऽभिः । अग्ने । आ । गहि ॥ अभि । त्वा । पूर्वऽपीतये ।
सृजामि । सोम्यं । मधु । मरुत्ऽभिः । अग्ने । आ । गहि ॥ ३७ ॥ ॥ इतिऋग्वेदप्रथमाष्टकेप्रथमोध्यायः ॥ १ ॥

श्रीहयग्रीवायनमः ॥ अयं । देवाय । जन्मने । स्तोमः । विप्रेभिः । आसया । अकारि । रत्नऽधातमः ॥ ये
। इंद्राय । वचःऽयुजा । ततक्षुः । मनसा ।हरीइति । शमीभिः । यज्ञं । आशत ॥ तक्षन् । नासत्याभ्यां । परिऽज्मानं ।
सुऽखं रथं । तक्षन् । धेनुं ।सबःऽदुघां ॥ युवाना । पितरा । पुनरिति । सत्यऽमंत्राः।ऋजुऽयवः।ऋभवः।विष्टी ।
अक्रत ॥ सं । वः । मदासः । अग्मत । इंद्रेण । च । मरुत्वता । आदित्येभिः । च । राजऽभिः ॥ १ ॥ उ
त । त्यं । चमसं । नवं । त्वष्टुः । देवस्य । निःऽकृतं । अकर्त । चतुरः । पुनरिति ॥ ते । नः । रत्नानि । ध-
त्तन । त्रिः । आ । साप्तानि । सुन्वते । एकंऽएकं । सुशस्तिऽभिः ॥ अधारयंत । वन्हयः । अभजंत । सुऽ
कृत्यया । भागं । देवेषु । यज्ञियं ॥२॥ इह । इंद्राग्नीइति । उप । ह्वये । तयोः । इत् । स्तोमं । उश्मसि ।
ता । सोमं । सोमऽपातमा ॥ ता । यज्ञेषु । प्र । शंसत । इंद्राग्नीइति । शुंभत । नरः । ता । गायत्रेषु ।
गायत ॥ ता । मित्रस्य । प्रऽशस्तये । इंद्राग्नीइति । ता । हवामहे । सोमऽपा । सोमऽपीतये ॥ उग्रा । संता ।
हवामहे । उप । इदं । सवनं । सुतं । इंद्राग्नीइति । आ । इह । गच्छतां ॥ ता । महांता । सदस्पतीइति ।
इंद्राग्नीइति । रक्षः । उब्जतं । अप्रजाः । संतु । अत्रिणः ॥ तेन । सत्येन । जागृतं । अधि ।प्रऽचेतुने । पदे ।
इंद्राग्नीइति । शर्म । यच्छतं ॥३॥प्रातःऽयुजा । वि । बोधय । अश्विनौ । आ । इह । गच्छतां । अस्य । सो

ऋ.सं.प. मस्य । पीतये ॥ या । सुऽरथा । रथिऽतमा । उभा । देवा । दिविऽस्पृशा । अश्विना । ता । हवामहे ॥ प्र. अ.
॥२५॥ या । वां । कशा । मधुऽमती । अश्विना । सूनृताऽवती । तया । यज्ञं । मिमिक्षतं ॥ नहि । वां । अस्ति । दूरके । यत्र । रथेन । गच्छथः । अश्विना । सोमिनः । गृहं ॥ हिरण्यऽपाणिं । ऊतये । सवितारं । उप । ह्वये ॥ सः । चेत्ता । देवता । पदं ॥४॥ अपां । नपातं । अवसे । सवितारं । उप । स्तुहि । तस्य । व्रतानि । उश्मसि ॥ विऽभक्तारं । हवामहे । वसोः । चित्रस्य । राधसः । सवितारं । नृऽचक्षसं ॥ सखायः । आ । नि । सीदत । सविता । स्तोम्यः । नु । नः । दाता । राधांसि । शुंभति ॥ अग्ने । पत्नीः । इह । आ । वह । देवानां । उशतीः । उप । त्वष्टारं । सोमऽपीतये ॥ आ । ग्नाः । अग्ने । इह । अवसे । होत्रां । यविष्ठ । भारतीं । वरूत्रीं । धिषणां । वह ॥ ५ ॥ अभि । नः । देवीः । अवसा । महः । शर्मणा । नृऽपत्नीः । अच्छिन्नऽपत्राः । सचंतां ॥ इह । इंद्राणीं । उप । ह्वये । वरुणानीं । स्वस्तये । अग्नायीं । सोमऽपीतये ॥ मही । द्यौः । पृथिवी । च । नः । इमं । यज्ञं । मिमिक्षतां । पिपृतां । नः । भरीमऽभिः ॥ तयोः । इत् । घृतऽवत् । पयः । विप्राः । रिहंति । धीतिऽभिः । गंधर्वस्य । ध्रुवे । पदे ॥ स्योना । पृथिवि । भव । अनृक्षरा । निऽवे-

अ. २

॥३०२॥

शंनी । यच्छ । नः । शर्म । सऽप्रथः ॥६॥ अतः । देवाः । अवंतु । नः । यतः । विष्णुः । विऽचक्रमे । पृथि-
व्याः । सप्त । धामऽभिः ॥ इदं । विष्णुः । वि । चक्रमे । त्रेधा । नि । दधे । पदं । संऽऊळहं । अस्य । पांसुरे ॥
त्रीणि । पदा । वि । चक्रमे । विष्णुः । गोपाः । अदाभ्यः । अतः । धर्माणि । धारयन् ॥ विष्णोः । कर्मा
णि । पश्यत । यतः । व्रतानि । पस्पशे । इंद्रस्य । युज्यः । सखा ॥ तत् । विष्णोः । परमं । पदं । सदा । पश्यंति ।
सूरयः । दिविऽइव । चक्षुः । आऽततं ॥ तत् । विप्रासः । विपन्यवः । जागृऽवांसः । सं । इंधते । विष्णोः ।
यत् । परमं । पदं ॥७॥ तीव्राः । सोमासः । आ । गहि । आशीःऽवंतः । सुताः । इमे । वायोइति । तान् ।
प्रऽस्थितान् । पिब ॥ उभा । देवा । दिविऽस्पृशा । इंद्रवायूइति । हवामहे । अस्य । सोमस्य । पीतये । इंद्रवायू
इति । मनःऽजुवा । विप्राः । हवंते । ऊतये । सहस्रऽअक्षा । धियः । पतीइति ॥ मित्रं । वयं । हवामहे । वरुणं ।
सोमऽपीतये । जज्ञाना । पूतऽदक्षसा ॥ ऋतेन । यौ । ऋतऽवृधौ । ऋतस्य । ज्योतिषः । पतीइति । ता । मित्रा-
वरुणा । हुवे ॥ ८ ॥ वरुणः । प्रऽअविता । भुवत् । मित्रः । विश्वाभिः । ऊतिऽभिः । करतां । नः । सुऽ
राधसः ॥ मरुत्वंतं । हवामहे । इंद्रं । आ । सोमऽपीतये । सऽजूः । गणेन । तृंपतु ॥ इंद्रऽज्येष्ठाः । मरुत्ऽ

गणाः । देवासः । पूषऽरातयः । विश्वे । मम । श्रुत । हवं ॥ हत । वृत्रं । सुऽदानवः । इंद्रेण । सहसा ।
युजा । मा । नः । दुःऽशंसः । ईशत॥विश्वान्। देवान्। हवामहे। मरुतः। सोमऽपीतये। उग्राः।हि। पृश्निऽमात
रः॥९॥ जयंताऽइव। तन्यतुः। मरुतां। एति। धृष्णुया। यत्। शुभं। याथन। नरः॥ हस्कारात्। विऽद्युतः। परि।
अतः।जाताः। अवंतु। नः। मरुतः। मृळयंतु। नः॥आ। पूषन्। चित्रऽबर्हिषं। आ। घृणे। धरुणं।दिवः।आ।अज।
नष्टं। यथा। पशुं। पूषा। राजानं। आघृणिः। अपऽगूळ्हं। गुहा। हितं। अविंदत्। चित्रऽबर्हिषं॥ उतोइति।
सः। मह्यं। इंदुऽभिः। षट्। युक्तान्। अनुऽसेसिधत्। गोभिः। यवं। न। चर्कृषत्॥१०॥ अंबयः। यंति। अध्व
भिः। जामयः।अध्वरिऽयतां।पृञ्चतीः। मधुना। पयः॥ अमूः। याः। उप। सूर्ये। याभिः। वा। सूर्यः।सह।
ताः। नः। हिन्वंतु।अध्वरं॥अपः। देवीः। उप। ह्वये। यत्र।गावः। पिबंति। नः। सिंधुऽभ्यः।कर्त्वं। हविः॥
अप्ऽसु। अंतः। अमृतं। अप्ऽसु। भेषजं। अपां। उत। प्रऽशस्तये। देवाः। भवत। वाजिनः॥ अप्ऽ
सु। मे। सोमः। अब्रवीत्। अंतः। विश्वानि। भेषजा। अग्निं। च। विश्वऽशंभुवं। आपः। च। विश्वऽभेष
जीः॥११॥ आपः। पृणीत। भेषजं। वरूथं। तन्वे। मम। ज्योक्। च। सूर्यं। दृशे॥ इदं। आपः।

प्र । वहत । यत् । किं । च । दुःऽइतं । मयि । यत् । वा । अहं । अभिऽदुद्रोह । यत् । वा । शेपे । उत । अनृतं ॥ आपः । अद्य । अनु । अचारिषं । रसेन । सं । अगस्महि । पयस्वान् । अग्ने । आ । गहि । तं । मा । सं । सृज । वर्चसा ॥ सं । मा । अग्ने । वर्चसा । सृज । सं । प्रऽजया । सं । आयुषा । विद्युः । मे । अस्य । देवाः । इंद्रः । विद्यात् । सह । ऋषिऽभिः ॥१२॥ कस्य । नूनं । कतमस्य । अमृतानां । मनामहे । चारु । देवस्य । नाम । कः । नः । मह्यै । अदितये । पुनः । दात् । पितरं । च । दृशेयं । मातरं । च ॥ अग्नेः । वयं । प्रथमस्य । अमृतानां । मनामहे । चारु । देवस्य । नाम । सः । नः । मह्यै । अदितये । पुनः । दात् । पितरं । च । दृशेयं । मातरं । च ॥ अभि । त्वा । देव । सवितः । ईशानं । वार्याणां । सदा । अवन् । भागं । ईमहे ॥ यः । चित् । हि । ते । इत्था । भगः । शशमानः । पुरा । निदः । अद्वेषः । हस्तयोः । दधे ॥ भगऽभक्तस्य । ते । वयं । उत् । अशेम । तव । अवसा । मूर्धानं । रायः । आऽरभे ॥ १३ ॥ नहि । ते । क्षत्रं । न । सहः । न । मन्युं । वयः । चन । अमी इति । पतयंतः । आपुः । न । इमाः । आपः । अनिऽमिषं । चरंतीः । न । ये । वातस्य । प्रऽमिनंति । अभ्वं ॥ अबुध्ने । राजा । वरुणः । वनस्य । ऊर्ध्वं । स्तूपं । ददते । पूतऽदक्षः । नीचीनाः ।

स्थुः । उपरि । बुध्नः । एषां । अस्मेइति । अंतः । निऽहिताः । केतवः । स्युरितिस्युः ॥ उरुं । हि । राजा । वरुणः । चकार । सूर्याय । पंथां । अनुऽएतवै । ऊंइति । अपदे । पादा । प्रतिऽधातवे । अकः । उत । अपऽवक्ता । हृदयविधः । चित् ॥ शतं । ते । राजन् । भिषजः । सहस्रं । उर्वी । गभीरा । सुऽमतिः । ते । अस्तु । बाधस्व । दूरे । निःऽऋतिं । पराचैः । कृतं । चित् । एनः । प्र । मुमुग्धि । अस्मत् ॥ अमीइति । ये । ऋक्षाः । निऽहितासः । उच्चा । नक्तं । ददृश्रे । कुह । चित् । दिवा । ईयुः । अदब्धानि । वरुणस्य । व्रतानि । विऽचाकशत् । चंद्रमाः । नक्तं । एति ॥१४॥ तत् । त्वा । यामि । ब्रह्मणा । वंदमानः । तत् । आ । शास्ते । यजमानः । हविःऽभिः । अहेळमानः । वरुण । इह । बोधि । उरुऽशंस । मा । नः । आयुः । प्र । मोषीः ॥ तत् । इत् । नक्तं । तत् । दिवा । मह्यं । आहुः । तत् । अयं । केतः । हृदः । आ । वि । चष्टे । शुनःशेपः । यं । अह्वत् । गृभीतः । सः । अस्मान् । राजा । वरुणः । मुमोक्तु ॥ शुनःशेपः । हि । अह्वत् । गृभीतः । त्रिषु । आदित्यं । द्रुऽपदेषु । बद्धः । अव । एनं । राजा । वरुणः । ससृज्यात् । विद्वान् । अदब्धः । वि । मुमोक्तु । पाशान् ॥ अव । ते । हेळः । वरुण । नमःऽभिः । अव । यज्ञेभिः । ईमहे । हविःऽभिः । क्षयन् । ॥२०४॥

अस्मभ्यं । असुर । प्रचेतइतिप्रऽचेतः । राजन् । एनांसि । शिश्रथः । कृतानि ॥ उत । उतऽतमं । वरुण । पाशं । अस्मत् । अव । अधमं । वि । मध्यमं । श्रथय । अथ । वयं । आदित्य । व्रते । तव । अनागसः । अदितये । स्याम ॥१५॥ यत् । चित् । हि । ते । विशः । यथा । प्र । देव । वरुण । व्रतं । मिनीमसि । द्यविऽद्यवि ॥ मा । नः । वधाय । हत्नवे । जिहीळानस्य । रीरधः । मा । हृणानस्य । मन्यवे ॥ वि । मृळीकाय । ते । मनः । रथीः । अश्वं । न । संऽदितं । गीःऽभिः । वरुण । सीमहि ॥ पराः । हि । मे । विऽमन्यवः । पतंति । वस्यःऽइष्टये । वयः । न । वसतीः । उप ॥ कदा । क्षत्रऽश्रियं । नरं । आ । वरुणं । करामहे । मृळीकाय । उरुऽचक्षसं ॥ १६ ॥ तत् । इत् । समानं । आशातेइति । वेनंता । न । प्र । युच्छतः । धृतऽव्रताय । दाशुषे ॥ वेद । यः । वीनां । पदं । अंतरिक्षेण । पततां । वेद । नावः । समुद्रियः ॥ वेद । मासः । धृतऽव्रतः । द्वादश । प्रजाऽवतः । वेद । यः । उपऽजायते ॥ वेद । वातस्य । वर्तनिं । उरोः । ऋष्वस्य । बृहतः । वेद । ये । अधिऽआसते ॥ नि । ससाद । धृतऽव्रतः । वरुणः । पस्त्यासु । आ । सांऽराज्याय । सुऽक्रतुः ॥ १७ ॥ अतः । विश्वानि । अद्भुता । चिकित्वान् । अभि । पश्यति । कृ

ऋ.सं.प. तानि । या । च । कर्त्वा ॥ सः । नः । विश्वाहा । सुऽक्रतुः । आदित्यः । सुऽपथा । करत् । प्र । नः । आयूंषि । प्र. अ.
॥ २८ ॥ तारिषत् ॥ बिभ्रत् । द्रापिं। हिरण्ययं । वरुणः । वस्त । निःऽनिजं । परि । स्पशः । नि । सेदिरे ॥ न । यं । दिप्संति । अ. २
ति । दिप्सवः । न । द्रुह्वाणः । जनानां । न । देवं । अभिऽमातयः॥उत । यः । मानुषेषु । आ । यशः । चक्रे ।
असामि । आ । अस्माकं । उदरेषु । आ ॥ १८ ॥ परा । मे । यंति । धीतयः । गावः । न । गव्यूतीः । अनु ।
इच्छंतीः । उरुऽचक्षसं ॥ सं । नु । वोचावहै । पुनः । यतः । मे । मधु । आऽभृतं । होताऽइव । क्षदसे । प्रियं॥
दर्श । नु । विश्वऽदर्शतं । दर्श । रथं । अधि । क्षमि । एताः । जुषत । मे । गिरः ॥ इमं । मे । वरुण ।
श्रुधि । हवं । अद्य । च । मृळय । त्वां। अवस्युः । आ । चके ॥ त्वं । विश्वस्य । मेधिर । दिवः । च । ग्मः । च ।
राजसि । सः । यामनि । प्रति । श्रुधि ॥ उत् । उत्ऽतमं । मुमुग्धि । नः । वि । पाशं । मध्यमं । चृत ।
अव । अधमानि । जीवसे ॥ १९ ॥ वसिष्व । हि । मियेध्य । वस्त्राणि । ऊर्जां । पते ॥ सः । इमं । नः ।
अध्वरं । यज । नि । नः । होता । वरेण्यः । सदा । यविष्ठ । मन्मऽभिः । अग्ने । दिवित्मता । वचः ॥ ॥३०५॥
आ । हि । स्म । सूनवे । पिता । आपिः । यजति । आपये । सखा । सख्ये । वरेण्यः ॥ आ । नः ।

बर्हिः । रिशादसः । वरुणः । मित्रः । अर्यमा । सीदंतु । मनुषः । यथा ॥ पूर्व्यं । होतः । अस्य । नः । मंदस्व । सख्यस्य । च । इमाः । ऊंइति । सु । श्रुधि । गिरः ॥ २० ॥ यत् । चित् । हि । शश्वता । तना । देवंऽदेवं । यजामहे । त्वेइति । इत् । हूयते । हविः ॥ प्रियः । नः । अस्तु । विश्पतिः । होता । मंद्रः । वरेण्यः । प्रियाः । सुऽअग्नयः । वयं ॥ सुऽअग्नयः । हि । वार्यं । देवासः । दधिरे । च । नः । सुऽअग्नयः । मनामहे ॥ अथ । नः । उभयेषां । अमृत । मर्त्यानां । मिथः । संतु । प्रऽशस्तयः ॥ विश्वेभिः । अग्ने । अग्निऽभिः । इमं । यज्ञं । इदं । वचः । चनः । धाः । सहसः । यहोइति ॥२१॥ अश्वं । न । त्वा । वारऽवंतं । वंदध्यै । अग्निं । नमःऽभिः । संऽराजंतं । अध्वराणां ॥ सः । घ । नः । सूनुः । शवसा । पृथुऽप्रगामा । सुऽशेवः । मीढ्वान् । अस्माकं । बभूयात् ॥ सः । नः । दूरात् । च । आसात् । च । नि । मर्त्यात् । अघऽयोः । पाहि । सदं । इत् । विश्वऽआयुः ॥ इमं । ऊंइति । सु । त्वं । अस्माकं । सनिं । गायत्रं । नव्यांसं । अग्ने । देवेषु । प्र । वोचः ॥ आ । नः । भज । परमेषु । आ । वाजेषु । मध्यमेषु । शिक्ष । वस्वः । अंतमस्य ॥ २२ ॥ विऽभक्ता । असि । चित्रभानोइतिचित्रभानो । सिंधोः । ऊर्मौ । उपाके । आ । सद्यः । दाशुषे । क्षरसि ॥ यं । अग्ने । पृत्ऽसु । मर्त्यं । अवाः । वाजेषु । यं । जुनाः । सः । यंता । शश्वतीः । इषः ॥ नकिः । अस्य । सहंत्य । परिऽएता । कयस्य ।

चित् । वाजः । अस्ति । श्रवाय्यः ॥ सः । वाजं । विश्वऽचर्षणिः । अर्वत्ऽभिः । अस्तु । तरुता । विप्रेभिः ।
अस्तु।सनिता॥जराऽबोध । तत् । विविड्ढि। विशेऽविशे। यज्ञियाय। स्तोमं । रुद्राय । दृशीकं॥२३॥सः । नः ।
महान् । अनिऽमानः । धूमऽकेतुः । पुरुऽचंद्रः । धिये । वाजाय। हिन्वतु॥सः । रेवान्ऽइव । विश्पतिः ।
दैव्यः । केतुः । शृणोतु । नः । उक्थैः । अग्निः । बृहत्ऽभानुः ॥ नमः । महत्ऽभ्यः । नमः । अर्भकेभ्यः ।
नमः ।युवऽभ्यः । नमः । आशिनेभ्यः ।यजाम । देवान् । यदि ।शक्नवाम । मा।ज्यायसः ।शंसं । आ।
वृक्षि । देवाः ॥२४॥ यत्र। ग्रावा।पृथुऽबुध्नः। ऊर्ध्वः।भवति।सोतवे। उलूखलऽसुतानां । अव ।इत् । ऊंइति।
इंद्र । जल्गुलः ॥यत्र ।द्वौऽइव । जघना ।अधिऽसवन्या ।कृता ।उलूखलऽसुतानां। अव ।इत् । ऊँइति ।
इंद्र । जल्गुलः ॥ यत्र । नारी ।अपऽच्यवं । उपऽच्यवं । च । शिक्षते । उलूखलऽसुतानां । अव।इत्।
ऊँइति । इंद्र ।जल्गुलः ॥ यत्र ।मंथां । विऽबध्नते ।रश्मीन् । यमितवैऽइव । उलूखलऽसुतानां । अव ।
इत् । ऊँइति।इंद्र।जल्गुलः ॥ यत् । चित् । हि । त्व । गृहेगृहे । उलूखलक ।युज्यसे। इह ।द्युमत्-
ऽतमं । वद् । जयतांऽइव । दुंदुभिः ॥ २५ ॥ उत । स्म । ते । वनस्पते । वातः। वि । वाति । अग्रं । इत्।
अथोइति । इंद्राय । पातवे । सुनु । सोमं।उलूखल ॥ आयजीइत्याऽयजी । वाजऽसातमा ।ता। हिउच्चा ।

विऽजर्भृतः । हरीइ॒वेतिहरीऽइव । अंधांसि । बप्संता ॥ ता । नः । अद्य । वनस्पतीइति । ऋष्वौ । ऋष्वेभिः । सोतृऽभिः । इंद्राय । मधुऽमत् । सुतं॥उत् । शिष्टं । चम्वोः । भर । सोमं । पवित्रे । आ । सृज । नि । धेहि । गोः । अधि । त्वचि ॥२६॥ यत् । चित् । हि । सत्य । सोमऽपाः । अनाशस्ताःऽइव । स्मसि ॥ आ । तु । नः । इंद्र । शंसय । गोषु । अश्वेषु । शुभ्रिषु । सहस्रेषु । तुविऽमघ ॥ शिप्रिन् । वाजानां । पते । शचींऽवः । तवं । दंसनां । आ । तु । नः । इंद्र० ॥ नि । स्वापय । मिथुऽदृशां । सस्तां । अबुध्यमानेइति । आ । तु । नः । इंद्र० ॥ ससंतु । त्याः । अरांतयः । बोधंतु । शूर । रातयः । आ । तु । नः । इंद्र० ॥ सं । इंद्र । गर्दभं । मृण । नुवंतं । पाप-यां । अमुया । आ । तु । नः । इंद्र० ॥ पतांति । कुंडृणाच्यां । दूरं । वातः । वनांत् । अधिं । आ । तु । नः । इंद्र ॥ सर्वं । परिऽक्रोशं । जहि । जंभय । कृकदाश्वं । आ । तु । नः । इंद्र० ॥२७॥ आ । वः । इंद्रं । क्रिविं । यथा । वाजऽयंतः । शतऽक्रतुं । मंहिष्ठं । सिंचे । इंदुऽभिः ॥ शतं । वा । यः । शुचींनां । सहस्रं । वा । संऽआशि-रां । आ । इत् । ऊंइति । निम्नं । न । रीयते ॥ सं । यत् । मदाय । शुष्मिणे । एना । हि । अस्य । उदरे । समुद्रः । न । व्यचः । दधे ॥ अयं । ऊंइति । ते । सं । अतसि । कपोतःऽइव । गर्भऽधिं । वचः । तत् । चित् । नः । ओहसे ॥ स्तोत्रं । राधानां । पते । गिर्वाहः । वीर । यस्य । ते ॥ विऽभूतिः । अस्तु । सूनृता

॥ २८ ॥ ऊर्ध्वः । तिष्ठ । नः । ऊतये । अस्मिन् । वाजे । शतक्रतोइतिशतऽक्रतो । सं । अन्येषु । ब्रवावहै ॥
योगेऽयोगे । तवःऽतरं । वाजेवाजे । हवामहे । सखायः । इंद्रं । ऊतये ॥ आ । घ । गमत् । यदि । श्रव-
त् । सहस्रिणीभिः । ऊतिऽभिः । वाजेभिः । उप । नः । हवं ॥ अनु । प्रत्नस्य । ओकसः । हुवे । तुविऽप्रतिं ।
नरं । यं । ते । पूर्वं । पिता । हुवे ॥ तं । त्वा । वयं । विश्वऽवार । आ । शास्महे । पुरुऽहूत । सखे । वसोइ-
ति । जरितृऽभ्यः ॥ २९ ॥ अस्माकं । शिप्रिणीनां । सोमऽपाः । सोमऽपान्नां । सखे । वज्रिन् । सखीनां ॥
तथा । तत् । अस्तु । सोमऽपाः । सखे । वज्रिन् । तथा । कृणु । यथा । ते । उश्मसि । इष्टये ॥ रेवतीः ।
नः । सधऽमादे । इंद्रे । संतु । तुविऽवाजाः । क्षुऽमंतः । याभिः । मदेम ॥ आ । घ । त्वाऽवान् । त्मना ।
आप्तः । स्तोतृऽभ्यः । धृष्णोइति । इयानः । ऋणोः । अक्षं । न । चक्र्योः ॥ आ । यत् । दुवः । शतक्रतो
इतिशतऽक्रतो । आ । कामं । जरितॄणां । ऋणोः । अक्षं । न । शचीभिः ॥३०॥ शश्वत् । इंद्रः । पोप्रुथत्-
ऽभिः । जिगाय । नानदत्ऽभिः । शाश्वसत्ऽभिः । धनानि । सः । नः । हिरण्यऽरथं । दंसनाऽवान् ।
सः । नः । सनिता । सनये । सः । नः । अदात् ॥ आ । अश्विनौ । अश्वऽवत्या । इषा । यातं । शवीरया ।

॥ ३० ॥

अ. २

॥३०७॥

गोमत् । दस्रा । हिरण्यऽवत् ॥ समानऽयोजनः । हि । वां । रथः । दस्रौ । अमर्त्यः ॥ समुद्रे । अश्विना । ई-
यते ॥ नि । अघ्न्यस्य । मूर्धनि । चक्रं । रथस्य । येमथुः । परि । द्यां । अन्यत् । ईयते ॥ कः । ते । उषः । कधऽ
प्रिये । भुजे । मर्तः । अमर्त्ये । कं । नक्षसे । विभाऽवरि ॥ वयं । हि । ते । अमन्महि । आ । अंतात् । आ ।
पराकात् । अश्वे । न । चित्रे । अरुषि ॥ त्वं । त्येभिः । आ । गहि । वाजेभिः । दुहितः । दिवः । अस्मेइति ।
रयिं । नि । धारय ॥ ३१ ॥ त्वं । अग्ने । प्रथमः । अंगिराः । ऋषिः । देवः । देवानां । अभवः । शिवः । सखा ।
तव । व्रते । कवयः । विद्मनाऽअपसः । अजायंत । मरुतः । भ्राजतऽऋष्टयः ॥ त्वं । अग्ने । प्रथमः । अंगिरः-
ऽतमः । कविः । देवानां । परि । भूषसि । व्रतं । विऽभुः । विश्वस्मै । भुवनाय । मेधिरः । द्विऽमाता । शयुः । क-
तिधा । चित् । आयवे । त्वं । अग्ने । प्रथमः । मातरिश्वने । आविः । भव । सुक्रतुऽया । विवस्वते । अरेजेतां । रोद-
सीइति । होतृऽवूर्ये । असघ्नोः । भारं । अयजः । महः । वसोइति ॥ त्वं । अग्ने । मनवे । द्यां । अवाशयः । पुरूरवसे ।
सुऽकृते । सुकृतऽतरः । श्वात्रेण । यत् । पित्रोः । मुच्यसे । परि । आ । त्वा । पूर्वं । अनयन् । आ । अपरं ।
पुनरिति ॥ त्वं । अग्ने । वृषभः । पुष्टिऽवर्धनः । उद्यतऽस्रुचे । भवसि । श्रवाय्यः । यः । आऽहुतिं । परि ।

ऋ.सं.प. वेद । वषट्ऽकृतिं । एकऽआयुः । अग्ने । विशः । आऽविवासस‍ि॥ ३२ ॥ त्वं । अग्ने । वृजिनऽवर्तनिं । न- प्र. अ.
रं । सक्मन् । पिपर्षि । विदथे । विऽचर्षणे । यः । शूरऽसाता । परिऽतक्म्ये । धने । दभ्रेभिः । चित् । संऽ-
॥ ३१ ॥ ऋता । हंसि । भूयसः ॥ त्वं । तं । अग्ने । अमृतऽत्वे । उत्ऽतमे । मर्तं । दधासि । श्रवसे । दिवेऽदिवे । यः । अ. २
ततृषाणः । उभयाय । जन्मने । मयः । कृणोषि । प्रयः । आ । च । सूरये ॥ त्वं । नः । अग्ने । सनये । धना-
नां । यशसं । कारुं । कृणुहि । स्तवानः । ऋध्याम । कर्म । अपसा । नवेन । देवैः । द्यावापृथिवीइति ।
प्र । अवतं । नः॥ त्वं । नः । अग्ने । पित्रोः । उपऽस्थे । आ । देवः । देवेषु । अनवद्य । जागृविः । तनूऽकृत् ।
बोधि । प्रऽमतिः । च । कारवे । त्वं । कल्याण । वसु । विश्वं । आ । ऊपिषे ॥ त्वं । अग्ने । प्रऽमतिः । त्वं ।
पिता । असि । नः । त्वं । वयःऽकृत् । तव । जामयः । वयं । सं । त्वा । रायः । शतिनः । सं । सहस्रिणः ।
सुऽवीरं । यंति । व्रतऽपां । अदाभ्य ॥ ३३ ॥ त्वां । अग्ने । प्रथमं । आयुं । आयवे । देवाः । अकृण्वन् । नहुषस्य । विश्प-
तिं । इळां । अकृण्वन् । मनुषस्य । शासनीं । पितुः । यत् । पुत्रः । ममकस्य । जायते ॥ त्वं । नः । अग्ने । तव । ॥३०८॥
देव । पायुऽभिः । मघोनः । रक्ष । तन्वः । च । वंद्य । त्राता । तोकस्य । तनये । गवां । असि । अनिऽमे-

पं । रक्षमाणः । तव । व्रते ॥ त्वं । अग्ने । यज्यवे । पायुः । अंतरः । अनिषंगाय । चतुःऽअक्षः । इध्यसे । यः । रातऽहव्यः । अवृकाय । धायसे । कीरेः । चित् । मंत्रं । मनसा । वनोषि । तं ॥ त्वं । अग्ने । उरुऽशंसाय । वाघते । स्पार्हं । यत् । रेक्णः । परमं । वनोषि । तत् । आध्रस्य । चित् । प्रऽमतिः । उच्यसे । पिता । प्र । पाकं । शास्सि । प्र । दिशः । विदुःऽतरः ॥ त्वं । अग्ने । प्रयतऽदक्षिणं । नरं । वर्मऽइव । स्यूतं । परि । पासि । विश्वतः । स्वादुऽक्षद्मा । यः । वसतौ । स्योनऽकृत् । जीवऽयाजं । यजते । सः । उपऽमा । दिवः ॥३४॥ इमां । अग्ने । शरणिं । मीमृषः । नः । इमं । अध्वानं । यं । अगाम । दूरात् । आपिः । पिता । प्रऽमतिः । सोम्यानां । भृमिः । असि । ऋषिऽकृत् । मर्त्यानां ॥ मनुष्वत् । अग्ने । अंगिरस्वत् । अंगिरः । ययातिऽवत् । सदने । पूर्वऽवत् । शुचे । अच्छ । याहि । आ । वह । दैव्यं । जनं । आ । सादय । बर्हिषि । यक्षि । च । प्रियं ॥ एतेन । अग्ने । ब्रह्मणा । ववृधस्व । शक्ती । वा । यत् । ते । चकृम । विदा । वा । उत । प्र । नेषि । अभि । वस्यः । अस्मान् । सं । नः । सृज । सुऽमत्या । वाजऽवत्या ॥ ३५ ॥ इंद्रस्य । नु । वीर्याणि । प्र । वोचं । यानि । चकार । प्रथमानि । वज्री । अहन् । अहिं । अनु । अपः । ततर्द । प्र । वक्ष-

णाः । अभिनत् । पर्वतानां ॥ अहन् । अहिं । पर्वते । शिश्रियाणं । त्वष्टा । अस्मै । वज्रं । स्वर्यं । ततक्ष ।
वाश्राःऽइव । धेनवः । स्यंदमानाः । अंजः । समुद्रं । अव । जग्मुः । आपः ॥ वृषऽयमाणः । अवृणीत । सो-
मं । त्रिऽकद्रुकेषु । अपिबत् । सुतस्य । आ । सायकं । मघऽवा । अदत्त । वज्रं । अहन् । एनं । प्रथमऽ
जां । अहीनां ॥ यत् । इंद्र । अहन् । प्रथमऽजां । अहीनां । आत् । मायिनां । अमिनाः । प्र । उत । मा-
याः । आत् । सूर्यं । जनयन् । द्यां । उषसं । तादीत्ना । शत्रुं । न । किल । विवित्से ॥ अहन् । वृत्रं । वृत्रऽ-
तरं । विऽअंसं । इंद्रः । वज्रेण । महता । वधेन । स्कंधांसिऽइव । कुलिशेन । विऽवृक्णा । अहिः । शयते ।
उपऽपृक् । पृथिव्याः ॥ ३६ ॥ अयोद्धाऽइव । दुःऽमदः । आ । हि । जुह्वे । महाऽवीरं । तुविऽबाधं । ऋ-
जीषं । न । अतारीत् । अस्य । संऽऋतिं । वधानां । सं । रुजानाः । पिपिषे । इंद्रऽशत्रुः ॥ अपात् । अह-
स्तः । अपृतन्यत् । इंद्रं । आ । अस्य । वज्रं । अधि । सानौ । जघान । वृष्णः । वध्रिः । प्रतिऽमानं । बु-
भूषन् । पुरुऽत्रा । वृत्रः । अशयत् । विऽअस्तः ॥ नदं । न । भिन्नं । अमुया । शयानं । मनः । रुहाणाः । अ-
ति । यंति । आपः । याः । चित् । वृत्रः । महिना । परिऽअतिष्ठत् । तासां । अहिः । पत्सुतःऽशीः । बभू-

व ॥ नीचाऽवयाः । अभवत् । वृत्रऽपुत्रा । इंद्रः । अस्याः । अव । वधः । जभार । उत्ऽतरा । सूः । अधरः । पुत्रः । आसीत् । दानुः । शये । सहऽवत्सा । न । धेनुः ॥ अतिष्ठंतीनां । अनिऽवेशनानां । काष्ठानां । मध्ये । निऽहितं । शरीरं । वृत्रस्य । निण्यं । वि । चरंति । आपः । दीर्घं । तमः । आ । अशयत् । इंद्रऽशत्रुः ॥३७॥ दासऽपत्नीः । अहिऽगोपाः । अतिष्ठन् । निऽरुद्धाः । आपः । पणिनाऽइव । गावः । अपां । बिलं । अपिऽहितं । यत् । आसीत् । वृत्रं । जघन्वान् । अप । तत् । ववार ॥ अश्व्यः । वारः । अभवः । तत् । इंद्र । सृके । यत् । त्वा । प्रतिऽअहन् । देवः । एकः ।अजयः।गाः । अजयः । शूर।सोमं । अव । असृजः । सर्तवे । सप्त । सिंधून् ॥ न । अस्मै । विऽद्युत् । न । तन्यतुः । सिसेध । न । यां । मिहं । अकिरत् । ह्रादुनिं । च । इंद्रः । च । यत् । युयुधाते इति । अहिः । च । उत । अपरीभ्यः । मघऽवा । वि । जिग्ये ॥ अहेः । यातारं । कं । अपश्यः । इंद्र । हृदि । यत् । ते । जघ्नुषः । भीः । अगच्छत् । नव । च । यत् । नवतिं । च । स्रवंतीः । श्येनः । न । भीतः । अतरः । रजांसि॥इंद्रः । यातः । अवऽसितस्य । राजा । शमस्य । च । शृंगिणः । वज्रऽबाहुः । सः । इत् । ऊं इति । राजा । क्षयति । चर्षणीनां । अरान् । न । नेमिः । प-

रि । ता । बभूव ॥ ३८ ॥ इतिऋग्वेदप्रथमाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ १ ॥ २ ॥ ॥ ॥ ॥
आ । इत । अयाम । उप । गव्यंतः । इंद्रं । अस्माकं । सु । प्रऽमतिं । ववृधाति । अनामृणः । कुवित् ।
आत् । अस्य । रायः । गवां । केतं । परं । आऽवर्जते । नः ॥ उप । इत् । अहं । धनऽदां । अप्रतिऽइतं ।
जुष्टां । न । श्येनः । वसतिं । पतामि । इंद्रं । नमस्यन् । उपऽमेभिः । अर्कैः । यः । स्तोतृऽभ्यः । हव्यः ।
अस्ति । यामन् ॥ नि । सर्वऽसेनः । इषुऽधीन् । असक्त । सं । अर्यः । गाः । अजति । यस्य । वष्टि । चो-
ष्कूयमाणः । इंद्र । भूरिं । वामं । मा । पणिः । भूः । अस्मत् । अधि । प्रऽवृद्ध ॥ वधीः । हि । दस्युं । ध-
निनं । घनेन । एकः । चरन् । उपऽशाकेभिः । इंद्र । धनोः । अधि । विषुणक् । ते । वि । आयन् । अयज्वानः ।
सनकाः । प्रऽइतिं । ईयुः ॥ परा । चित् । शीर्षा । ववृजुः । ते । इंद्र । अयज्वानः । यज्वऽभिः । स्पर्धमानाः ।
प्र । यत् । दिवः । हरिऽवः । स्थातः । उग्र । निः । अव्रतान् । अधमः । रोदस्योः ॥१॥ अयुयुत्सन् । अनवद्य-
स्य । सेनां । अयातयंत । क्षितयः । नवऽग्वाः । वृषऽयुधः । न । वध्रयः । निःऽअष्टाः । प्रवतऽभिः । इंद्रा- ॥२१०॥
त् । चितयंतः । आयन् ॥ त्वं । एतान् । रुदतः । जक्षतः । च । अयोधयः । रजसः । इंद्र । पारे । अव । अदहः ।

दि॒वः । आ । दस्यु॑ । उ॒च्चा । प्र । सु॒न्व॒तः । स्तु॒व॒तः । शंस॑ । आ॒व॒ः ॥ च॒क्रा॒णास॑ः । प॒रि॒ऽनह॑ । पृ॒थि॒व्याः । हि॒र॒ण्येन । म॒णिना॑ । शुंभ॑मानाः । न । हि॒न्वा॒नास॑ः । ति॒ति॒रुः । ते । इं॒द्र॒ । परि॑ । स्पश॑ः । अ॒द॒धा॒त् । सूर्ये॑ण ॥ परि॑ । यत् । इं॒द्र॒ । रोद॑सी॒इति॑ । उ॒भेइति॑ । अबु॑भोजीः । म॒हि॒ना । वि॒श्वत॑ः । सीं । अम॑न्यमाना-न् । अ॒भि । मन्य॑मानैः । निः । ब्र॒ह्मऽभि॑ः । अ॒ध॒मः । दस्यु॑ । इं॒द्र॒ ॥ न । ये । दि॒वः । पृ॒थि॒व्याः । अंत॑ । आ॒पुः । न । मा॒याभि॑ः । ध॒न॒ऽदां । प॒रि॒ऽअभू॑वन् । युजं॑ । वज्रं॑ । वृ॒ष॒भः । च॒क्रे । इं॒द्रः । निः । ज्योति॑षा । तम॑सः । गाः । अ॒धु॒क्ष॒त् ॥२॥ अनु॑ । स्व॒धां । अ॒क्ष॒र॒न् । आप॑ः । अ॒स्य॒ । अव॑र्धत । मध्ये॑ । आ । ना॒व्यां-नां । स॒ध्री॒चीने॑न । मन॑सा । तं । इं॒द्रः । ओजि॑ष्ठेन । हन्म॑ना । अ॒ह॒न् । अ॒भि । द्यून् ॥ नि । अ॒वि॒ध्य॒त् । इ॒ली॒बिश॑स्य । दृ॒ळ्हा । वि । शृं॒गिणं॑ । अ॒भि॒न॒त् । शुष्णं॑ । इं॒द्रः । याव॑त् । तर॑ः । म॒घ॒ऽव॒न् । याव॑त् । ओज॑ः । वज्रे॑ण । शत्रुं॑ । अ॒व॒धीः । पृ॒त॒न्युं ॥ अ॒भि । सि॒ध्मः । अ॒जि॒गा॒त् । अ॒स्य॒ । शत्रू॑न् । वि । ति॒ग्मेन॑ । वृ॒ष॒भेण॑ । पुर॑ः । अ॒भे॒त् । सं । वज्रे॑ण । अ॒सृ॒ज॒त् । वृ॒त्रं । इं॒द्रः । प्र । स्वां । म॒तिं । अ॒ति॒र॒त् । शाश॑दानः ॥ आव॑ः । कुत्सं॑ । इं॒द्र॒ । यस्मि॑न् । चा॒कन् । प्र । आ॒व॒ः । यु॒ध्यंतं॑ । वृ॒ष॒भं । दश॑ऽद्युं । श॒फ॒ऽच्यु॑तः । रे॒णुः ।

नक्षत । द्यां । उत । श्वैत्रेयः । नृऽसह्याय । तस्थौ ॥ आवः । शर्म । वृषभं । तुग्र्यासु । क्षेत्रेऽजेषे । मघऽवन् ।
श्वित्र्यं । गां । ज्योक् । चित् । अत्र । तस्थिऽवांसः । अक्रन् । शत्रुऽयतां । अधरा । वेदना । अकरित्यकः
॥ ३ ॥ त्रिः । चित् । नः । अद्य । भवतं । नवेदसा । विऽभुः । वां । यामः । उत । रातिः । अश्विना । यु-
वोः । हि । यंत्रं । हिम्याऽइव । वाससः । अभिऽआयंसेन्या । भवतं । मनीषिऽभिः ॥ त्रयः । पवयः । म
धुऽवाहने । रथे । सोमस्य । वेनां । अनु । विश्वे । इत् । विदुः । त्रयः । स्कंभासः । स्कभितासः । आ-
ऽरभे । त्रिः । नक्तं । याथः । त्रिः । ऊंइति । अश्विना । दिवा॥समाने।अहन्।त्रिः । अवद्य । गोहना । त्रिः ।
अद्य । यज्ञं । मधुना । मिमिक्षतं । त्रिः । वाजऽवतीः । इषः । अश्विना । युवं । दोषाः । अस्मभ्यं । उषसः ।
च । पिन्वतं॥त्रिः । वर्तिः।यातं । त्रिः । अनुऽव्रते । जने । त्रिः।सुप्रऽअव्ये । त्रेधाऽइव । शिक्षतं । त्रिः । नांद्यं ।
वहतं । अश्विना । युवं । त्रिः । पृक्षः । अस्मेइति । अक्षराऽइव । पिन्वतं ॥ त्रिः । नः । रयिं । वहतं । अ-
श्विना । युवं । त्रिः । देवऽताता । त्रिः । उत । अवतं । धियः । त्रिः । सौभगऽत्वं । त्रिः । उत । श्रवांसि । ॥२११॥
नः । त्रिऽस्थं । वां । सूरे । दुहिता । आ । रुहत् । रथं ॥ त्रिः । नः । अश्विना । दिव्यानि । भेषजा । त्रिः ।

पार्थिवानि । त्रिः । ऊंइति । दत्तं । अतऽभ्यः । ओमानं । शंऽयोः । ममकाय । सूनवे । त्रिऽधातु । शर्म । वहतं । शुभः । पतीइति ॥ ४ ॥ त्रिः । नः । अश्विना । यजता । दिवेऽदिवे । परि । त्रिऽधातु । पृथिवीं । अशायतं । तिस्रः । नासत्या । रथ्या । पराऽवतः । आत्माऽइव । वातः । स्वसराणि । गच्छतं । त्रिः । अश्विना । सिंधुऽभिः । सप्तमातृऽभिः । त्रयः । आऽहावाः । त्रेधा । हविः । कृतं । तिस्रः । पृथिवीः । उपरि । प्रवा । दिवः । नाकं । रक्षेथेइति । द्युऽभिः । अक्तुऽभिः । हितं ॥ क्व । त्री । चक्रा । त्रिऽवृतः । रथस्य । क्व । त्रयः । वंधुरः । ये । सऽनीळाः । कदा । योगः । वाजिनः । रासभस्य । येन । यज्ञं । नासत्या । उपऽयाथः ॥ आ । नासत्या । गच्छतं । हूयते । हविः । मध्वः । पिबतं । मधुऽपेभिः । आसऽभिः । युवोः । हि । पूर्वं । सविता । उषसः । रथं । ऋताय । चित्रं । घृतऽवंतं । इष्यति ॥ आ । नासत्या । त्रिऽभिः । एकादशैः । इह । देवेभिः । यातं । मधुऽपेयं । अश्विना । प्र । आयुः । तारिष्टं । निः । रपांसि । मृक्षतं । सेधतं । द्वेषः । भवतं । सचाऽभुवा ॥ आ । नः । अश्विना । त्रिऽवृता । रथेन । अर्वांचं । रयिं । वहतं । सुऽवीरं । शृण्वंता । वां । अवसे । जोहवीमि । वृधे । च । नः । भवतं । वाजऽसातौ ॥ ५ ॥ ह्वयामि । अग्निं ।

प्रथमं । स्वस्तये । ह्वयामि । मित्रावरुणौ । इह । अवसे । ह्वयामि । रात्रीं । जगतः । निऽवेशनीं । ह्वयामि ।
देवं । सवितारं । ऊतये ॥ आ । कृष्णेन । रजसा । वर्तमानः । निऽवेशयन् । अमृतं । मर्त्यं । च ।
हिरण्ययेन । सविता । रथेन । आ । देवः । याति । भुवनानि । पश्यन् ॥ याति । देवः । प्रऽवता । याति ।
उत्ऽवता । याति । शुभ्राभ्यां । यजतः । हरिऽभ्यां । आ । देवः । याति । सविता । पराऽवतः । अप । वि-
श्वा । दुःऽइता । बाधमानः ॥ अभिऽवृतं । कृशनैः । विश्वऽरूपं । हिरण्यऽशम्यं । यजतः । बृहंतं । आ ।
अस्थात् । रथं । सविता । चित्रऽभानुः । कृष्णा । रजांसि । तविषीं । दधानः ॥ वि । जनान् । श्यावाः ।
शितिऽपादः । अख्यन् । रथं । हिरण्यऽप्रउगं । वहंतः । शश्वत् । विशः । सवितुः । दैव्यस्य । उपऽस्थे ।
विश्वा । भुवनानि । तस्थुः ॥ तिस्रः । द्यावः । सवितुः । द्वौ । उपऽस्था । एका । यमस्य । भुवने । विराषा-
ट् । आणिं । न । रथ्यं । अमृता । अधि । तस्थुः । इह । ब्रवीतु । यः । ऊं इति । तत् । चिकेतत् ॥ ६ ॥ ॥३१२॥
वि । सुऽपर्णः । अंतरिक्षाणि । अख्यत् । गभीरऽवेपाः । असुरः । सुऽनीथः । क्व । इदानीं । सूर्यः । कः ।
चिकेत । कतमां । द्यां । रश्मिः । अस्य । आ । ततान ॥ अष्टौ । वि । अख्यत् । ककुभः । पृथिव्याः । त्री ।

धन्वं । योजना । सप्त । सिंधून् । हिरण्यऽअक्षः । सविता । देवः । आ । अगात् । दधत् । रत्ना । दाशुषे । वार्याणि ॥ हिरण्यऽपाणिः । सविता । विऽचर्षणिः । उभेइति । द्यावापृथिवीइति । अंतः । ईयते । अप । अमीवां । बाधते । वेति । सूर्यं । अभि । कृष्णेन । रजसा । द्यां । ऋणोति ॥ हिरण्यऽहस्तः । असुरः । सुऽनीथः । सुऽमृळीकः । स्वऽवान् । यातु । अर्वाङ् । अपऽसेधन् । रक्षसः । यातुऽधानान् । अस्थात् । देवः । प्रतिऽदोषं । गृणानः ॥ ये । ते । पंथाः । सवितः । पूर्व्यासः । अरेणवः । सुऽकृताः । अंतरिक्षे । तेभिः । नः । अद्य । पथिऽभिः । सुऽगेभिः । रक्ष । च । नः । अधि । च । ब्रूहि । देव ॥७॥ प्र । वः । यह्वं । पुरूणां । विशां । देवऽयतीनां । अग्निं । सुऽउक्तेभिः । वचःऽभिः । ईमहे । यं । सीं । इत् । अन्ये । ईळते ॥ जनासः । अग्निं । दधिरे । सहःऽवृधं । हविष्मंतः । विधेम । ते । सः । त्वं । नः । अद्य । सुऽमनाः । इह । अविता । भव । वाजेषु । संत्य ॥ प्र । त्वा । दूतं । वृणीमहे । होतारं । विश्वऽवेदसं । महः । ते । सतः । वि । चरंति । अर्चयः । दिवि । स्पृशंति । भानवः ॥ देवासः । त्वा । वरुणः । मित्रः । अर्यमा । सं । दूतं । प्रत्नं । इंधते । विश्वं । सः । अग्ने । जयति । त्वया । धनं । यः । ते । ददाश । म-

त्यैः ॥ मंद्रः । होता । गृहऽपतिः । अग्ने । दूतः । विशां । असि । त्वेऽइति । विश्वा । संऽगतानि । व्रता । ध्रुवा । यानि ।
देवाः । अकृण्वत ॥८॥ त्वेऽइति । इत् । अग्ने । सुऽभगे । यविष्ठ्य । विश्वं । आ । हूयते । हविः । सः । त्वं । नः ।
अद्य । सुऽमनाः । उत । अपरं । यक्षि । देवान् । सुऽवीर्या ॥ तं । घ । ईं । इत्था । नमस्विनः । उप । स्वऽरा-
जं । आसते । होत्राभिः । अग्निं । मनुषः । सं । इंधते । तितिर्वांसः । अति । स्रिधः ॥ घ्नंतः । वृत्रं । अतरन् ।
रोदसीऽइति । अपः । उरु । क्षयाय । चक्रिरे । भुवत् । कण्वे । वृषा । द्युम्नी । आऽहुतः । क्रंदत् । अश्वः ।
गोऽइष्टिषु ॥ सं । सीदस्व । महान् । असि । शोचस्व । देवऽवीतमः । वि । धूमं । अग्ने । अरुषं । मियेध्य ।
ध्य । सृज । प्रऽशस्त । दर्शतं ॥ यं । त्वा । देवासः । मनवे । दधुः । इह । यजिष्ठं । हव्यऽवाहन । यं । क-
ण्वः । मेध्यऽअतिथिः । धनऽस्पृतं । यं । वृषा । यं । उपऽस्तुतः ॥ ९ ॥ यं । अग्निं । मेध्यऽअतिथिः । क-
ण्वः । ईधे । ऋतात् । अधि । तस्य । प्र । इषः । दीदियुः । तं । इमाः । ऋचः । तं । अग्निं । वर्धयामसि ।
रायः । पूर्धि । स्वधाऽवः । अस्ति । हि । ते । अग्ने । देवेषु । आप्यं । त्वं । वाजस्य । श्रुत्यस्य । राजसि ।
सः । नः । मृळ । महान् । असि । ऊर्ध्वः । ऊंइति । सु । नः । ऊतये । तिष्ठ । देवः । न । सविता । ऊ-

ध्वंः । वाजंस्य । सनिता । यत् । अंजिऽभिः । वाघतऽभिः । विऽह्वयामहे ॥ ऊर्ध्वः । नः । पाहि । अंहसः । नि । केतुना । विश्वं । सं । अत्रिणं । दह । कृधि । नः । ऊर्ध्वान् । चरथाय । जीवसे । विदाः । देवेषु । नः । दुवः ॥ पाहि । नः । अग्ने । रक्षसः । पाहि । धूर्तेः । अराव्णः । पाहि । रिषतः । उत । वा । जिघांसतः । बृहद्भानोइतिबृहत्ऽभानो । यविष्ठ्य ॥ १० ॥ घनाऽइव । विष्वक् । वि । जहि । अराव्णः । तपुःऽजंभ । यः । अस्मऽध्रुक् । यः । मर्त्यः । शिशीते । अति । अक्तुऽभिः । मा । नः । सः । रिपुः । ईशत ॥ अग्निः । वव्ने । सुऽवीर्यं । अग्निः । कण्वाय । सौभगं । अग्निः । प्र । आवत् । मित्रा । उत । मेध्यंऽअतिथिं । अग्निः । साता । उपऽस्तुतं ॥ अग्निना । तुर्वशं । यदुं । पराऽवतः । उग्रऽदेवं । हवामहे । अग्निः । नयत् । नवंऽवास्त्वं । बृहत्ऽरथं । तुर्वीतिं । दस्यवे । सहः ॥ नि । त्वां । अग्ने । मनुः । दधे । ज्योतिः । जनाय । शश्वते । दीदेथ । कण्वे । ऋतऽजातः । उक्षितः । यं । नमस्यंति । कृष्टयः ॥ त्वेषासः । अग्नेः । अमऽवंतः । अर्चयः । भीमासः । न । प्रतिऽइतये । रक्षस्विनः । सदं । इत् । यातुऽमावंतः । विश्वं । सं । अत्रिणं । दह ॥ ११ ॥ क्रीळं । वः । शर्धः । मारुतं । अनर्वाणं । रथेऽशुभं । कण्वाः । अभि । प्र । गायत ॥ ये । पृषतीभिः । ऋष्टिऽभिः ।

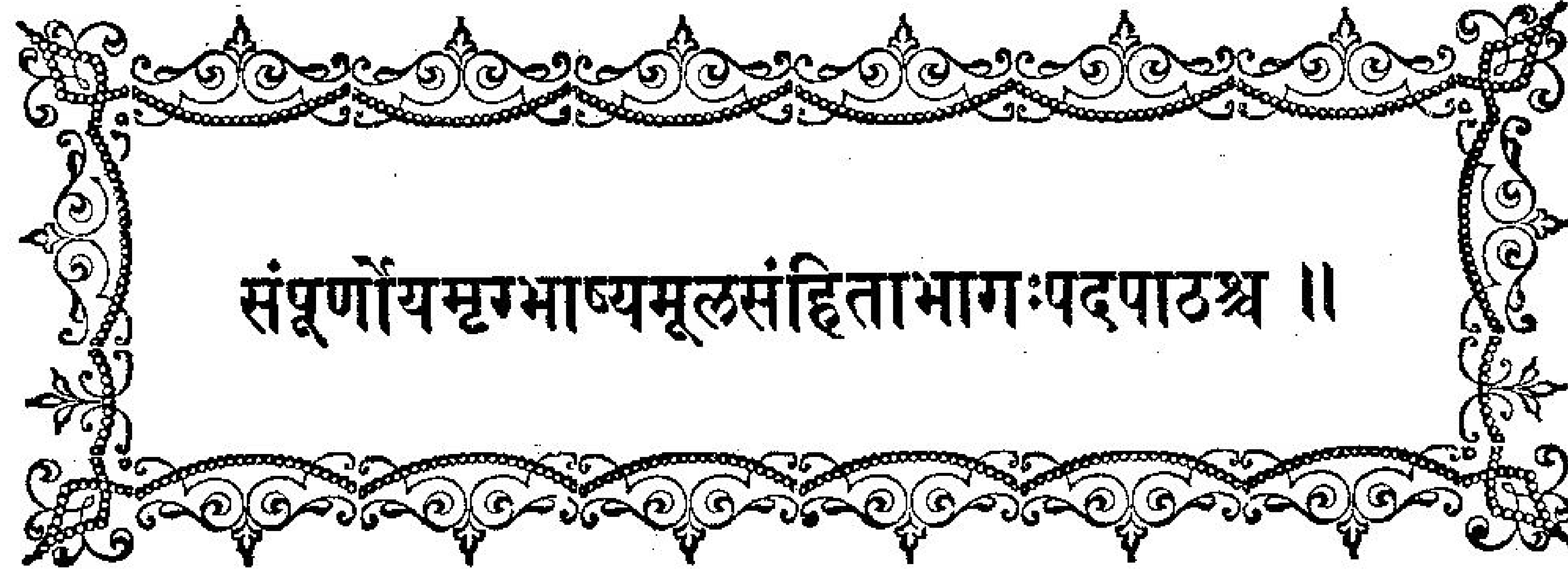
ऋ.सं.प. साकं । वाशीभिः । अंजिऽभिः । अजायंत । स्वऽभानवः ॥ इहऽइंव । शृण्वे । एषां । कशाः । हस्तेषु । यत् । प्र. अ.
॥३७॥ वदान् । नि । यामन् । चित्रं । ऋंजते ॥ प्र । वः । शर्धाय । घृष्वये । त्वेषऽद्युम्नाय । शुष्मिणे । देवत्तं । ब्रह्म । गाय- अ. ३
त । प्र । शंस । गोषु । अघ्न्यं । क्रीळं । यत् । शर्धः । मारुतं । जंभे । रसस्य । ववृधे ॥ १२ ॥ कः । वः ।
वर्षिष्ठः । आ । नरः । दिवः । च । ग्मः । च । धूतयः । यत् । सीं । अंतं । न । धूनूथ ॥ नि । वः । यामाय ।
मानुषः । दध्रे । उग्राय । मन्यवे । जिहीत । पर्वतः । गिरिः । येषां । अज्मेषु । पृथिवी । जुजुर्वान्ऽइंव । विश्प-
तिः । भिया । यामेषु । रेजते ॥ स्थिरं । हि । जानं । एषां । वयः । मातुः । निःऽएतवे । यत् । सीं । अनु । द्विता ।
शवः ॥ उत् । ऊंइति । त्ये । सूनवः । गिरः । काष्ठाः । अज्मेषु । अत्नत । वाश्राः । अभिऽज्ञु । यातवे
॥ १३ ॥ त्यं । चित् । घ । दीर्घं । पृथुं । मिहः । नपातं । अमृध्रं । प्र । च्यवयंति । यामभिः । मरुतः ।
यत् । ह । वः । बलं । जनान् । अचुच्यवीतन । गिरीन् । अचुच्यवीतन ॥ यत् । ह । यांति । मरुतः । सं ।
ह । ब्रुवते । अध्वन् । आ । शृणोति । कः । चित् । एषां ॥ प्र । यात । शीभं । आशुऽभिः । संति । क- ॥२१४॥
ण्वेषु । वः । दुवः । तत्रोइति । सु । मादयाध्वै ॥ अस्ति । हि । स्म । मदाय । वः । स्मसि । स्म । वयं ।

एषां । विश्वं । चित् । आयुः । जीवसे ॥१४॥ कत् । ह । नूनं । कधऽप्रियः । पिता । पुत्रं । न । हस्तयोः ।
दधिध्वे । वृक्तऽबर्हिषः ॥ क्व । नूनं । कत् । वः । अर्थं । गंत । दिवः । न । पृथिव्याः । क्व । वः । गा-
वः । न । रण्यंति ॥ क्व । वः । सुम्ना । नव्यांसि । मरुतः । क्व । सुविता । को ३ इति । विश्वानि । सौभ-
गा ॥ यत् । यूयं । पृश्निऽमातरः । मर्तासः । स्यातन । स्तोता । वः । अमृतः । स्यात् ॥ मा । वः । मृगः ।
न । यवसे । जरिता । भूत् । अजोष्यः । पथा । यमस्य । गात् । उप ॥ १५ ॥ मोइति । सु । नः । पराऽपरा ।
निःऽऋतिः । दुःऽहना । वधीत् । पदीष्ट । तृष्णया । सह ॥ सत्यं । त्वेषाः । अमऽवंतः । धन्वन् । चित् । आ ।
रुद्रियासः । मिहं । कृण्वंति । अवातां ॥ वाश्राऽइव । विऽद्युत् । मिमाति । वत्सं । न । माता । सिसक्ति । यत् ।
एषां । वृष्टिः । असर्जि ॥ दिवा । चित् । तमः । कृण्वंति । पर्जन्येन । उदऽवाहेन । यत् । पृथिवीं । विऽउंदंति ॥
अध । स्वनात् । मरुतां । विश्वं । आ । सद्म । पार्थिवं । अरेजंत । प्र । मानुषाः ॥१६॥ मरुतः । वीळुपाणिऽ
भिः । चित्राः । रोधस्वतीः । अनु । यात । ईं । अखिद्रयामऽभिः ॥ स्थिराः । वः । संतु । नेमयः । रथाः । अ-
श्वासः । एषां । सुऽसंस्कृताः । अभीशवः । अच्छ । वद । तना । गिरा । जरायै । ब्रह्मणः । पतिं । अग्निं ।

मित्रं । न । दर्शतं ॥ मिमीहि । श्लोकं । आस्ये । पर्जन्यःऽइव । ततनः । गाय । गायत्रं । उक्थ्यं ॥ वंदस्व । मा-
रुतं । गणं । त्वेषं । पनस्युं । अर्किणं । अस्मेइति । वृद्धाः । असन् । इह ॥१७॥ प्र । यत् । इत्था । पराऽवतः ।
शोचिः । न । मानं । अस्यथ । कस्य । क्रत्वा । मरुतः । कस्य । वर्पसा । कं । याथ । कं । ह । धूतयः ॥ स्थिरा । वः ।
संतु । आयुधा । पराऽनुदे । वीळु । उत । प्रतिऽस्कभे । युष्माकं । अस्तु । तविषी । पनीयसी । मा । मर्त्य-
स्य । मायिनः ॥ परा । ह । यत् । स्थिरं । हथ । नरः । वर्तयथ । गुरु । वि । याथन । वनिनः । पृथिव्याः ।
वि । आशाः । पर्वतानां ॥ नहि । वः । शत्रुः । विविदे । अधि । द्यवि । न । भूम्यां । रिशादसः । युष्माकं । अस्तु । त-
वीषी । तना । युजा । रुद्रासः । नु । चित् । आऽधृषे ॥ प्र । वेपयंति । पर्वतान् । वि । विंचंति । वनस्पतीन् । प्रोइति ।
आरत । मरुतः । दुर्मदाःऽइव । देवासः । सर्वया । विशा ॥१८॥ उपोइति । रथेषु । पृषतीः । अयुग्ध्वं । प्र-
ष्टिः । वहति । रोहितः । आ । वः । यामाय । पृथिवी । चित् । अश्रोत् । अबीभयंत । मानुषाः ॥ आ ।
वः । मक्षु । तनाय । कं । रुद्राः । अवः । वृणीमहे । गंत । नूनं । नः । अवसा । यथा । पुरा । इत्था ।
कण्वाय । बिभ्युषे ॥ युष्माऽइषितः । मरुतः । मर्त्यऽइषितः । आ । यः । नः । अभ्वः । ईषते । वि । तं ।

युयोत । शवसा । वि । ओजसा । वि । युष्माकाभिः । ऊतिऽभिः ॥ असामि । हि । प्रऽयज्यवः । कण्वं । दद । प्रऽचेतसः । असामिऽभिः । मरुतः । आ । नः । ऊतिऽभिः । गंत । वृष्टिं । न । विऽद्युतः ॥ असामि । ओजः । बिभृथ । सुऽदानवः । असामि । धूतयः । शवः । ऋषिऽद्विषे । मरुतः । परिऽमन्यवे । इषुं । न । सृजत । द्विषं ॥ १९ ॥ उत् । तिष्ठ । ब्रह्मणः । पते । देवऽयंतः । त्वा । ईमहे । उप । प्र । यंतु । मरुतः । सुऽदानवः । इंद्र । प्राशूः । भव । सचा ॥ त्वां । इत् । हि । सहसः । पुत्र । मर्त्यः । उपऽब्रूते । धने । हिते । सुऽवीर्यं । मरुतः । आ । सुऽअश्व्यं । दधीत । यः । वः । आऽचके ॥ प्र । एतु । ब्रह्मणः । पतिः । प्र । देवी । एतु । सूनृता । अच्छ । वीरं । नर्यं । पंक्तिऽराधसं । देवाः । यज्ञं । नयंतु । नः ॥ यः । वाघते । ददाति । सूनरं । वसु । सः । धत्ते । अक्षिति । श्रवः । तस्मै । इळां । सुऽवीरां । आ । यजामहे । सुऽप्रतूर्तिं । अनेहसं ॥ प्र । नूनं । ब्रह्मणः । पतिः । मंत्रं । वदति । उक्थ्यं । यस्मिन् । इंद्रः । वरुणः । मित्रः । अर्यमा । देवाः । ओकांसि । चक्रिरे ॥२०॥ तं । इत् । वोचेम । विदथेषु । शंऽभुवं । मंत्रं । देवाः । अनेहसं । इमां । च । वाचं । प्रतिऽहर्यथ । नरः । विश्वा । इत् । वामा । वः । अश्नवत् ॥ कः । देवऽयंतं । अश्नवत् । जनं । कः । वृक्तऽब-

हिंषं । प्रऽप्रं । दाश्वान् । पस्त्याभिः । अस्थित । अंतःऽवावंत् । क्षयं । दधे ॥ उप । क्षत्रं । पृंचीत । हंति । राजंभिः । भये । चित् । सुऽक्षितिं । दधे । न । अस्य । वर्ता । न । तरुता । महाऽधने । न । अर्भे । अस्ति । वज्रिणः ॥ २१ ॥ इतिश्रीमहग्भाष्यमूलभूतऋक्संहितायाःपदपाठःसंपूर्णः ॥

॥ ऋग्भाष्यप्रारंभः ॥

श्रीमद्धनुमद्भीममध्वांतर्गतरामकृष्णवेदव्यासात्मकलक्ष्मीहयग्रीवायनमः॥ ॥ॐनारायणंनिखिलपूर्णगुणा
र्णमुच्चसूर्यामितद्युतिमशेषनिरस्तदोषं।सर्वेश्वरंगुरुमजेशनुतंप्रणम्यवक्ष्याम्यृगर्थमतितुष्टिकरंतदस्य॥ओमशे
षगुणाधारइतिनारायणोप्यसौ। पूर्णोभूतिवरोनंतसुखोयद्व्याहृतीरितः॥गुणैस्ततःप्रसवितावरणीयोगुणोन्न
तेः। भारतिज्ञानरूपत्वाद्भर्गोध्येयोखिलैर्जनैः। प्रेरकोशेषबुद्धीनांसगायत्र्यर्थईरितः ॥ ४ ॥ सपूर्णत्वात्पुमा
न्नामपौरुषेसूक्तईरितः। सएवाखिलवेदार्थःसर्वशास्त्रार्थएवच। सएवसर्वशब्दार्थइत्याहोपनिषत्परा।तावाएता
ऋचइतिविशेषेणाप्यृगर्थतां। योदेवानामितिश्रुत्यादेवनाम्नांविशेषतः। स्पष्टत्वात्तद्गतत्वेन ॥५॥ तत्राहाग्रेग्नि
नामकं।अग्रणीत्वंयदग्नित्वमित्यग्रेनामतद्भवेत्।एवमेवाहभगवान्निरुक्तिंबादरायणः। यथैवाग्न्यादयःशब्दाःप्र
वर्तंतेजनार्दने। तथानिरुक्तिंवक्ष्यामोज्ञानिनांज्ञानसिद्धये। इतितेन। (अग्निमीळे) अग्निशब्दोयमग्रएवा
भिपूज्यतां। अग्र्यत्वमग्रनेतृत्वमत्तिमंगागनेतृतां। आहृतंस्तौम्यशेषस्यपूर्वमेवहितंप्रभुं। ऋत्विङ्नियामकत्वे
नयज्ञानामृत्विजंसदा। द्योतनाद्विजयात्कांत्यास्तुत्याव्यवहृतेरपि। गत्यारत्याचदेवाख्यंहोतृसंस्थंविशेषतः। ॥३१७॥
अग्निसंस्थेनरूपेणयतोग्निर्होतृदेवता। इंद्रियाग्निषुचार्थानांयद्धोताहोतृनामकः। रतिधारकोत्तमत्वात्सरत्नधा

तमईरितः ॥१॥ (अग्निःपूर्वेभिः) सपूर्वैर्नूतनैर्नरैष्यैर्विज्ञानादृषिनामकैः । ईड्योदेवादिभिस्सर्वैस्सचदेवानि हानयेत् ॥ २॥ (अग्निनारयिं) तेनैवरयिमाप्नोतिवित्तंविद्याधनात्मकं । दिवसेदिवसेनित्यंपुष्टिमेवनहीनता । यशश्चपुत्रसंयुक्तंवीर्यवत्तममेववा ॥ ३ ॥ (अग्नेयं) यंयज्ञंपरितोभूत्वारक्षसित्वंसदैवच । विधिमार्गस्थितंदे वान्सएवाप्नोत्यसंशयं ॥ ४ ॥ (अग्निर्होता) सोखिलग्रहणप्रज्ञःसद्गुणैःसंततोखिलं । यमयत्यग्र्यकीर्तीनामु त्तमोविबुधैःसह । आगंताखिलभक्तानांपूजास्वीकारतत्परः ॥ ५ ॥ १ ॥ (यदंग) यजमानाययद्भद्रंकर्तुमि च्छसिसत्प्रिय । त्वच्चेष्टयैवकर्माणिवर्तयित्वातदीहनं । तवैवसत्यमंगानांरसयद्वह्निगोहरिः । अंगिराअंगिरः पुत्रोयतोग्निरभवत्क्वचित् ॥ ६ ॥ (उपत्वा) वस्तर्दिनमहोरात्रमभीष्टप्राणिनांसदा । अल्पाअपिवयंबुद्ध्यात्वा मुच्चगुणमीश्वरं । उपयाममनःकर्मवाग्भिस्त्वन्नमसंभराः ॥ ७ ॥ (राजंतं) देदीप्यमानंस्वेसद्मन्यध्वरेशंसदावृ धं । यथार्थज्ञानगोपंत्वामुपेमसि ॥ ८ ॥ (सनः) पितेवनः । सूपाश्रयोभवत्वंचयद्वदौरससूनवे । रक्षसंतत सौख्यायसम्यक्सत्त्वायवासदा ॥ ९ ॥ २ ॥ १ ॥ मुनिस्तुसर्वविद्यानांभगवान्पुरुषोत्तमः । विशेषतश्चवेदानांयो ब्रह्माणमितिश्रुतिः । ऋग्वेदादिकमस्यैवश्वसितंप्राहचापरा । वाचोबभूवुरुशतीर्हयग्रीवादितिस्फुटं । वचो

भागवतेप्यस्तिब्रह्मांडेपितथापरं । हयग्रीवादिमाविद्याःश्वसितत्वेननिःसृताः । ब्रह्मणास्वीकृतास्ताश्चरुद्रशेष
विपाअपि । दक्षाद्याःसनकाद्याश्चशक्राद्यामनवस्तथा । जगृहुस्तेचविश्वस्मिंश्चक्रुर्व्याप्तास्ततोखिलाः । उत्कंप
ञ्चपुराणेचकपिलोभगवानजः । प्रोवाचब्रह्मणेविद्याहृदिस्थोबादरायणः । ॐकारपूर्विकाविद्याःप्रेरयत्यखिले
ष्वपि । सदैवब्रह्मणेपूर्वमितिसात्वतसंहिता । सकृन्निगदमात्रेणगृहीतंब्रह्मणाखिलं । अंतर्गतस्यव्यासस्यप्रसा
दान्नित्यशक्तितः । तेनचानंतशक्तित्वाद्युगपत्समुदीरितं । प्रथमप्रतिपत्तृत्वान्मुनिर्ब्रह्माखिलस्यच । सुपर्णो
खिलवेदानांपंचरात्रस्यनागराट् । द्वितीयप्रतिपत्तृत्वान्मुनित्वेसंप्रकीर्तितौ । यःपश्यतिस्वयंवाक्यंसऋषिस्त
स्यकीर्तितः । अर्वाक्कुद्वादशावृत्तेरधीत्याप्यृषिरेवसः । यत्स्वयंप्रतिभातस्यसंशयार्थंगुरोर्वचः । सुपर्णादेर्विरिंच
स्यकेवलंधर्मकारणं । ऋचामृषिस्ततःशक्रोयजुषांसूर्यएवच । सोमःसाम्नांतृतीयास्तेप्रतिपत्तारईरिताः । अथ
र्वांगिरसामग्निरेकर्षिश्चाप्यथर्वणां । इत्युक्ताःसमुदायस्यसंत्यन्येचपृथक्पृथक् । एतज्ज्ञानाददृष्टस्यफलस्याप्तिः
स्फुटंभवेत् । द्रष्टॄणांतुचतुर्थानांज्ञानादप्यैहिकंभवेत् । तेचैकस्यापिबहवःस्युःसूक्तस्यर्चएववा । तस्यांतस्यामव
स्थायांतत्तत्प्राप्तिविशेषतः । तेषांवाक्यस्वरूपेणप्रार्थनादिषुपश्यति । विष्णुर्ब्रह्मासुपर्णोवातत्तद्योग्यार्थभेदतः । ॥३१८॥

सर्ववेदाभिमानित्वाच्छ्रीर्ब्रह्माणीचभारती।द्रष्टृत्वश्चसर्वविद्यानांव्याख्यातोब्रह्मणामरुत्। स्वभर्त्रनंतरंद्रष्टृत्वस्ते
भ्यस्तन्नोदिताहिरुक्ताः।स्तुवंतिहरिंनित्यंविद्याभिस्तेचसर्वशः। छंदस्त्वेनमुनित्वेनतासांस्मृतिरुदीरिता। स्म
र्तव्यास्तेचसर्वेपिमुनित्वेनपृथक्पृथक्। गायत्रीबृहतीचैवताःसर्वागरुडस्तथा।ब्रह्माण्यनुष्टुबिंद्राणीत्रिष्टुप्स्वाहे
तिचोच्यते।गायत्रीजगतीचैववारुणीरोहिणीतथा।अनुष्टुब्बृहतीचैवतारापङ्क्तिःशचीतथा। उष्णिक्सौरीज
गत्यश्चसर्वदेवस्त्रियोमताः।विराण्मित्रावरुणयोर्भार्येइतिचकीर्तिते।अतिछंदांसिसर्वाणिसर्वदेव्यःप्रकीर्तिताः।
विराडितिचनामासांतास्ताऊनाधि(दि)केष्वपि।निचृद्भुरिग्विराट्संज्ञाप्रस्तारेत्यादिनामच।बह्वीनामेकमाने
नत्वेकंनामचयुज्यते। सर्वाभिमानिताचैवतिसृणांतुयथाक्रमं। देवतासर्वविद्यानांस्वयंनारायणःप्रभुः। ऋतेत
त्रप्रसिद्धाश्चदेवताश्रीस्तथात्रच। ऋतेप्रसिद्धाब्रह्मैवततस्तेनक्रमेणच।पूर्वप्रसिद्धवर्जंतुशक्रांतादेवतामताः।
ब्रह्मवायूगिरौवींद्रशेषरुद्राश्चतत्स्त्रियः।शक्रकामौकामपुत्रमनुदक्षांगिरस्सुताः।तद्वच्छचीरतिःसूर्यसोमधर्मा
दितत्स्त्रियः।प्रधानमरुतोवारिपतिरग्निश्चमारुताः।निर्ऋतिःस्त्रियश्चसूर्यादेरश्विनावितरेतथा। अनंतकोटिश
तकदशार्धाद्यंशतःक्रमात्। ज्ञानभक्तिबलैश्वर्यपूर्वाखिलगुणैरपि।मुक्तावपिक्रमोह्येषदेवताउदिताइमाः। इंद्रा

वराविशेषेणलिंगेनैवपृथक्पृथक् । देवतास्तत्रतत्रस्युरेषएवपरोविधिः । वेदादिवर्णपर्यंतैर्मूर्तयःकेशवस्यतु ।स
मासव्यासयोगेनवाच्यास्तात्पर्यतःपृथक् ।यथायोगंयथान्यायमन्यासामपिमूर्तयः । ऋक्संहितायांस्वाध्याये
निरुक्तेव्यासनिर्मिते ।प्रवृत्तेचैतदखिलमुक्तंहिप्रभुणास्वयं । सर्वेवेदाश्चनामानितावाएताऋचस्तथा । इंद्रंमि
त्रंवरुणमित्याद्यत्रचप्रमापरा ।देवतातारतम्यंचसर्वोत्कृष्टंचकेशवं ।ज्ञात्वैवमुच्यतेह्यस्मान्नान्यथातुकथंचन ।
इतिपैंगिश्रुतिश्चाहदृश्यतेत्रचसर्वशः । नतेमहित्वमित्यादिनेश्वरानेवकेवलान् ।गुणान्विष्णोःश्रुतिर्ह्याहनैव
दोषान्कथंचन । जातापरिबभूवेतिमर्यादांब्रह्मणोपिहि ।नैवरेमेबिभेद्ब्रह्मानासीदित्यादिकानपि । दोषान्रुद्रे
चतानेवनमिनंतीतिपूर्वकान् । यंकामयेतंतमुग्रंरुद्रायधनुरित्यपि । अस्यदेवस्यमाशिश्नदेवाअपिगुरित्यपि ।
घ्नञ्छिश्नदेवानित्याद्यादोषावहवईरिताः । ततोवितिष्ठेयोनिःसएतावत्यहमित्यपि ।अन्याश्रयत्वंदेव्याश्चकथि
तंबहुशोपिहि । तदाश्रयत्वमन्येषामपितत्रैवनिश्चयात् । ब्रह्मैवाग्रइतिह्युक्तारुद्रादीनांततोजनिः ।उक्ता
जातानिविश्वानिसपर्थभवदित्यपि । यस्यच्छायामृतंमृत्युरितिचादरतोब्रवीत्।अनंतादवरेशानातस्याःप्राण
स्ततश्चवाक् । तस्यारुद्रउमातस्मादिंद्रस्तस्यास्ततोपरे । सौपर्णश्रुतिरित्याहसप्तशाक्षितयइत्यपि । वायुरस्माउपा

मंथद्विश्वदेवायवायवे। विश्वैर्देवैःसइत्याद्याःप्रमाअत्रापराअपि । नारायणोऽदितिर्वायुर्वाणीरुद्रउमाविभुः । इतरेचक्रमाद्धीनाःशतांशाद्यायुतोवराः। इतिबर्कश्रुतिश्चाहशक्रात्सप्ताक्षितिश्रुतिः।अयंतएमितन्वेतिपूर्वा अन्याअपिस्फुटं।वायोराधिक्यमप्याहुरिंद्रंसोमंहुताशनं । सूर्यंरुद्रमिमान्पंचदेवानेकोमहात्मनः। सृजत्यत्ति महान्प्राणइतिचाहतुरश्रुतिः। विहिसोतोरसृक्षतनेंद्रंदेवममंसत । नयस्येंद्रइतिह्याहविष्णोरिंद्रस्यहीनतां।वे धाअजिन्वदित्यादिवचनंविष्णुनामतः। आनंदश्रुतिरप्यस्यजीवतामेवदर्शयेत् । आहसूर्यादपींद्रस्यवायो र्विष्णोरपीशतां। यःसूर्यंयउषसंम्रियंतेपंचदेवताः। चक्षुषाद्यौश्चादित्यश्चचक्षोःसूर्योअजायत। यमादित्योन वेदेतिपूर्वाश्रुतिरथापराः।विष्णोर्वातोअजनिष्टवातादिंद्रस्ततोरविः।सोमश्चेतिलयोप्येवंपूर्वेपूर्वेगुणाधिकाः। विष्णोःप्राणोअजनिष्टप्राणादिंद्रोरविर्विधुः। लयोप्येतादृशस्तेषांपूर्वःपूर्वोगुणाधिकः। तुरश्रुतिश्चसौपर्णीपिं गश्रुतिरपीदृशी। अतःसर्वाधिकोविष्णुर्निर्णीतःश्रुतिसंचयात् । अतोदोषवचोयत्रतद्वाक्यमवरंवदेत्। नि र्दोषतैवविष्णोस्तुक्रमान्मध्यगतेष्वपि। त्रयोर्थाःसर्ववेदेषुदशार्थाःसर्वभारते। विष्णोःसहस्रनामापिनिरंतरश तार्थकं। इतिस्कांदवचोयस्मादर्थभेदव्यपेक्षया। निर्दोषत्वंहरेर्वक्तिदोषमन्येष्वपिक्रमात्। तारतम्यस्यविज्ञप्त्यै

वचोदोषस्यचार्थवत्। गुणाःश्रुताइतिह्याहगुणैकनियतिंहरौ। निर्दोषगुणपूर्णश्चविष्णुरेकोनचापरः।अपूर्णा
दोषरहितामायैकातद्वशैवच। अदोषःप्रायशोब्रह्मादोषवंतःक्रमात्परे। इतिमान्यश्रुतिश्चाहभेदोर्थानांततोम
तः। रूढिमेवसमाश्रित्यविभज्यार्थान्यथाक्रमं। विदोषगुणपूर्त्यर्थंविष्णौयोगार्थमानयेत्। पश्चादेवयथायोग
मितरेष्वपिसंनयेत्। ऋग्वेदसंहितायांचप्रभुणैवंसमीरितं। पृथग्रूपाणिविष्णोस्तुदेवतांतरगाणिच। अग्न्यादि
सूक्तवाच्यानिनाम्नासूक्तभिदाभवेत्॥ ५॥ नकिर्मांकिःस्मसीत्यादिप्रोक्ताधिक्यविवक्षया। आधिक्येधिक
मित्येवहरिणासूत्रमीरितं।कृत्वीहत्वीतिपूर्वाश्चतृतीयोतिशयेयतः।विश्लिष्टार्थेचविश्लिष्टमूनार्थेचोनमिष्यते।
व्यत्ययोऽभेदकरणस्वातंत्र्येषुसमीरितः।अभेदोहरिरूपाणांगुणानांचक्रियासुच। तस्यैवावयवानांचभेदःश्री
ब्रह्मपूर्वकैः। मुक्तैरपिजडैर्भेदःकैमुत्यादेवदृश्यते। ऋग्वेदसंहितायांचप्रोक्तमेतत्समस्तशः॥ अभेदःस्वगुणा
द्यैश्चमुक्तानामपिसर्वशः। भेदाभेदस्वभेदश्चगुणैःसंसारिणामपि। जडानामंशतोभेदःसमुदायेनचोभयं।
मनुष्यगंधर्वपितृगणकार्मिकतात्विकाः। देवाःशक्रःशिवोब्रह्मामुक्तौसौख्यादिभिर्गुणैः।शतायुतोत्तरानित्य ॥ ३२०॥
मन्योन्यप्रीतिसंयुताः। इतिसिद्धांतगंवाक्यंस्वयंभगवतेरितं। स्वाध्यायस्तत्त्वविज्ञानंविष्णुभक्तिर्विरागता।

निषिद्धकर्मसंत्यागोविहितस्यसदाक्रिया । सदाविष्णुस्मृतिश्चैवकेवलंमोक्षसाधनं । एतैर्विनानमोक्षःस्याद्ध
वेदेतैरपिध्रुवं । ऋषिच्छंदोदैवतानिज्ञात्वार्थंचैवभक्तितः। स्वाध्यायेनैवमोक्षःस्याद्विरक्तस्यहरिस्मृतेः।जप्येनै
वतुसंसिद्ध्येद्ब्राह्मणोनात्रसंशयः। कुर्यादन्यन्नवाकुर्यान्मैत्रोब्राह्मणउच्यते। तस्मान्नित्यंहरिंध्यायन्कुर्यात्स्वा
ध्यायमंजसा । ऐहिकामुष्मिकाभोगारक्तस्यान्यस्तुमुच्यते । इतिस्वाध्यायवचनंस्वयंभगवतोदितं । स्वा
ध्यायात्तुप्रवचनेसहस्रगुणितंफलं । अर्थद्रष्टुःकोटिगुणंततोनंतंनियामके । तर्कागमाभ्यांनियतिंयःकरोत्यधि
कंततः। पूर्णवेदाखिलद्रष्टुर्ब्रह्मणःफलमुच्यते। दार्ढ्यमेवानुदात्तार्थंउदात्तस्योच्चतार्थता । नीचतास्वरितस्या
र्थःप्रचयस्ययथास्थितिः। समाहारेखिलाअर्थाःस्वरार्थानामियंस्थितिः। स्तुत्यधर्मस्यभेदेनपदाद्यादिस्वरेभि
दा। साधारणोविधिस्त्वेषविशेषोयत्रयत्रच । क्रमादेवतदन्येषामृष्यादीनांस्वयोग्यतः । विपर्ययार्थकथनेवि
परीतंतथातमः। यावत्प्रयोजकोज्ञानेतावत्तावच्छुभाधिकः। तथैवविपरीतेपिस्मृतोज्ञानेचतत्समं । तमोनि
रयमानुष्यस्वर्गमोक्षातिरेकतः । योग्यतातारतम्येनफलंसर्वेषुचोच्यते। इतिप्रवृत्तवचनंविवेकेप्येतदीरितं।
यादृशोयोग्यतांयायात्सज्ञेयोर्थस्तथास्फुटं। अनंतनियमैर्युक्ताअनंतार्थविशेषिणः । वेदाइतिसमासेननिय

मोयंसमीरितः । ऋक्संहितागतंवाक्यमितिचान्यन्नियामकं । तस्माद्वंद्याश्चपूज्याश्चब्रह्माद्याज्ञानयोजकाः । गुरुत्वेनक्रमादेवविशेषेणैवकेशवः । आरभ्यस्वगुरुंयावद्विष्णुरेवोत्तरोत्तराः । क्रमान्निष्फलतान्यत्रगुरुतत्त्वेस मीरिता ॥ ७ ॥ एवंस्थितेग्निगंविष्णुमग्निनामानमेवच । मधुच्छंदाऋक्शतेनवाय्वादिगतमेवच । साम्या दिंस्तौतिसद्भक्त्यातत्तन्नामानमेवच ॥ ७ ॥ (वायवायाहि) बलत्वादयनाच्चैववायुरित्यभिधीयते । वा त्यायुरितिवाज्ञानाद्धरणादाश्रयत्वतः । वयबंधनइत्यस्मात्संसारादेर्व्ययादपि । व्येत्यस्मिन्नितिवावायुर्वयश्रे ष्ठत्वइत्यपि । मुख्यतोवासुदेवेतेगुणाःसंत्येवसर्वशः । अनिषिद्धास्तदन्येषुयथायोग्यतयामताः । दर्शतस्तत द्दष्टित्वात्सर्वज्ञोसौयतोविभुः । भक्त्याह्यलंकृताःसोमामनांस्यन्येहिरण्यतः । हिरण्यालंकृतायस्माद्भूयंतेवा यवेसुताः । तान्पाहिश्रुधिचाह्वानंस्वातंत्र्येव्यत्ययोप्ययं । मनोपिभोग्यमीशस्यप्रीतिमात्रेणकेवलं । गुणा धिक्यंयेनभवेद्वेदस्यार्थःसएवहि । प्रयोजकत्वान्नान्यस्यफलाभावात्तदर्थता । उपक्रमादयोयत्रतात्पर्यार्थस्स एवहि ॥ १ ॥ (वायउक्थेभिः) स्तुवंतिशास्त्रैःस्तोतारोयथावद्यज्ञवेदिनः ॥ २ ॥ (वायोतव) वाक्त्वत्सं पर्किणीयज्ञकृतेप्रापयतीप्सितं । सोमपायातिमहतीमहार्थत्वात्त्वदर्थतः ॥ ३ ॥(इंद्रवायू) इंद्रःसपरमैश्वर्या

दिदमुद्दिश्यचद्रुतेः । ददर्शेदंदीप्तिमत्त्वाददिदंरातीतिवाभवेत् । सोमाभिमानिनोदेवावामिच्छंतिहिसोमगाः ।
प्रियैरुपागतंतेनोपेंद्रःसंकर्षणोहरिः । द्विरूपत्वाद्दहुत्वंचविशेषादेवकेवलं । एकस्यैवहरेर्नात्रभेदःशंक्यःक
थंचन । एकमेवाद्वितीयंतन्नेहनानास्तिकिंचन । मृत्योःसमृत्युमाप्नोतियइहनानेवपश्यति । यथोदकंदुर्गे
वृष्टंपर्वतेषुविधावति । एवंधर्मान्पृथक्पश्यंस्तानेवानुविधावति । उक्त्वाधर्मान्पृथक्त्वस्यनिषेधादेवमेवहि । वि
शेषोज्ञायतेश्रुत्याभेदादन्यश्चसाक्षितः ॥ ४ ॥(वायविंद्रश्चचेतथः) विजानतःसुतानन्नपतौसूर्येसदास्थितौ ।
द्रवद्रुतंसुतात्पर्यद्योतकोभ्यासइष्यते ॥ ५ ॥ ३ ॥ (वायविंद्रश्चसुन्वतः) यजन्सुन्वन्कृतस्यानुसारिकर्मैवनि
ष्कृतं । तदर्थंक्षिप्रमायातंधियेत्थंभूतयाऽचलौ।नरौतावविनाशित्वादुपचारःक्वचिद्भवेत् । अमरत्ववद्यतोमो
क्षोदेवतानांसुनिश्चितः ॥ ६ ॥ (मित्रंहुवे) मित्वात्रातीतिमित्रोयंमितमह्नाकरोतिवा । मितंरातीतिवानि
त्यंमितंरमयतीतिवा । आवृणोतीतिवरुणस्तमसाऽज्ञानतोपिवा । वरमुन्नयतीत्यस्माद्वरानंदत्वतोपिवा । पू
तादक्षाअनेनेतिपूतदक्षइतीरितः। तमाह्वयामिसुखिनंशमदन्नमतेयतः।अनूनसुखभोक्तृत्वाद्रिशादाइतिकी
र्तितः।हरिर्घृतःसुशुद्धत्वाद्घृताचीचतदंचनात् । स्वधीतिसाधकोविष्णुर्भक्तानांचयथार्थतः ॥ ७ ॥ (ऋतेन)

नित्यवृद्धःसभगवानृतेनानुपचारतः । ऋतस्पृग्वेदवाच्यत्वादन्यौचेद्भगवानृतः । ऋगतावित्यतःसर्ववस्तुष्वनु
गतत्वतः । तेनवृद्धौतत्स्पृशौचसर्वदामित्रवारिपौ । संहितायांतुदैर्घ्यादिरुक्ताधिक्येपदेन्यथा । अनन्यार्थ
त्वविज्ञस्याईशार्थेचमहाक्रतुं । महत्सुखंवा ॥ ८ ॥ (कवीनः) तुविजौब्रह्मजातौतथाविधौ । हरिस्तथैवभूत
त्वात्स्थानंक्षयइहोच्यते । कर्मापसंचकर्तारंदक्षंकर्तारमेववा । अस्मदर्थेदधातेतौनित्यंबुद्धौगतागतौ ॥ ९ ॥
॥ ४ ॥ २ ॥ (अश्विनायज्वरीः) अन्नानियज्ञयोग्यानिक्षिप्रहस्तौशुभाधिपौ । बहुगोपौबहुभुजौनोयोयजत
मश्विनौ । यज्ञेवृतान्स्वभागान्वासंयोजयतमाशुवै । आशुवानाद्रतेरश्वीक्षिप्रावगतितोथवा ।अश्नुतेखिलमि
त्येवाप्यश्वजत्वात्तथाश्विनौ ॥ १ ॥ (अश्विनापुरुदंससा) बहुकर्मकृतौसौख्यवीर्यात्मिक्याधियागिरः । अ
स्मदीयाःसंभजतंधिष्ण्यौसर्वाश्रयौसदा ॥ २ ॥ (दस्रा) भेदकौसर्वशत्रूणांदस्रौसंबंधिनौहिवां । सुतायुवाक
वःसोमायज्वनःस्तृतबर्हिषः । नासत्यौनासिकासंस्थौनैवचासद्गुणौक्कचित् । रुजांद्रावणतोरुद्रोवायुस्तदनुव
र्तनात् । स्नेहतोनुवशत्वाद्वातन्मार्गगतितोथवा। कस्मिन्वहमितिश्रुत्यावासुदेवोश्विनावपि।रुद्रवर्तनिशब्दो ॥३२२॥
क्ताः ॥ ३ ॥ (इंद्रायाहिचित्रभानो) चित्रंभद्रंरतंचितौ । चिद्रतेश्चायनीयत्वाददनाद्वाचितोभिदा । तादृशा

रश्मयोज्ञानमस्येतिभगवान्परः।चित्रभानुरितिप्रोक्तस्तेजोवाताद्दशंप्रभोः।त्वदिच्छवइमेसोमाःपटीभिःसूक्ष्म
तंतुभिः । विस्तृत्यशोधिताःसूक्ष्मप्रमाभिर्वामनांसिच । सोमानांमनसांचैवदेवताःसोमरश्मिगाः । सोमभृ
त्याःसमस्तस्यसोमएवाधिपोहरिः ॥ ४ ॥ (इंद्रायाहिधियेषितः) अस्मद्बुद्ध्याप्रार्थितोवास्वबुद्ध्याप्रेरितोपिवा।
ब्राह्मणैःप्रेरितोभक्त्यावदतोहोतुरंजसा । ब्रह्माणिसोमयुक्तानियजमानस्यवेच्छतः । उपायाह्यपियःकोपिसा
धकोयज्ञकृन्मतः । मानसोवाचिकोवास्याद्यज्ञोहोताह्वयन्सच ॥ ५ ॥ (इंद्रायाहितूतुजानः) वेगवांस्तूतुजा
नःस्यात्संसारमुपसंहरन् । वर्ततेयेनहरिवाहरिभिर्वर्ततेथवा । हरणाद्विषयाणांचप्राणाहरयईरिताः।तेषुवर्त
तइत्यस्मात्तान्वाथगमयेदसौ । हरिवाहरिवान्वापिविष्णुनावर्ततेथवा । चनोमनइहप्रोक्तंसुखंचक्कचिदीर्यते।
॥६॥ ५॥ (ओमासः) आसमंतात्स्वीकृतामाओमाइतिचशब्दिताः । ओनामाभगवान्विष्णुस्तेनवानि
र्मिताःसुराः । ओतामानेषुमावैषुप्रोताओमाइतीरिताः। प्रजाश्चर्षणयःप्रोक्ताविश्वेतेचप्रवेशनात्।सर्वेवाथवि
शांवानाच्छब्दःकस्मैयथाभवेत्। दातारोयजमानावापि ॥७॥ (विश्वेदेवासोअप्तुरः) अप्तुरःकर्मवेगिनः। उ
स्रास्तुरश्मयश्चैवस्वसराणिदिनानिच ॥ ८॥ (विश्वेदेवासोअस्रिधः) असंसारादस्रिधस्तेदेवाश्चेन्मोक्षनिश्च

यात् । यथेष्टनिश्चितज्ञानाएहिमायाःसमंततः । अदुःखत्वादद्भुहस्तेमेधंयज्ञंजुषंतुनः ॥ वह्नयोवहनादस्य॥९॥
(पावकानः) शोधकत्वात्तुपावका । सरणात्सर्वगत्वेनसर्वज्ञोवासरोहरिः । सरसःसरतित्वाद्वातद्वत्येवसर
स्वती । हरौगुणाःसरश्शब्दादेवीतुहरिवाचिनी । हरिप्रियत्वतोवायुःसरस्वांस्तत्प्रियाथवा । गुणस्वेनततत्वा
द्वाभगवांस्तुसरस्वती । स्त्रीरूपश्चैवपुंरूपोभगवान्ननपुंसकः । स्त्रीपुंदोषविहीनत्वादपितच्छब्दगोचरः । अ
न्नेनोवाजिनामीशोवाजिनीसूर्यउच्यते । वाजीनच्छंदसांवापिस्वामीप्रोक्तःसवाजिनी । छंदांस्यश्वायतस्त
स्यतेचेनाअन्यवाजिना । अन्नवत्त्वाद्वाजिनीवाग्ज्ञानयुद्धत्वतोपिवा । सपुत्रोवागुमातस्याःपुत्रीतद्वाजिनी
वती । सरस्वतीहरिर्वापियज्ञंवहतुनोशनैः । अन्नदाहिसदादेवीधियासहवसेद्यतः । धियावसुर्नित्यबोधा
॥ १० ॥ (चोदयित्री) सुवाचांप्रेरकासदा । सुबुद्धिज्ञापिकासैवस्वातंत्र्याल्लक्ष्मयोभवेत् । अनेनैवप्रकारेण
सैवयज्ञादिधारिणी ॥ ११ ॥ (महोअर्णः) महोअर्णःपरंब्रह्मतेजस्त्वाच्चमहत्त्वतः । अरमानंदरूपत्वाण्णो
हिनिर्वृतिवाचकः । तज्ज्ञापयतिसादेवीज्ञानंदत्वामहत्तरं । महोअर्णःस्वयंदेवःस्वमात्मानंप्रकाशयेत् । विरा ॥३२३॥
जयतिविश्वाश्चधियःसुज्ञानदानतः ॥ १२ ॥ ६ ॥ ३ ॥ १ ॥ सूक्तंत्वनारतंप्रोक्तमनुवागेककालिका । अ

न्यथात्वंचतत्रस्यादावापोद्वापतस्त्वृचां। वेदानंतत्वविज्ञस्यैतौचक्रेबादरायणः । ऋचःसऋचउद्धृत्यऋग्वेदंकृ
तवान्प्रभुः। यजूंषिनिगदांश्चैवतथासामानिसामतः । एवंपुराणवचनादुद्धृताहिततस्ततः । ऋचःशाखात्व
मापन्नाःशिष्यतच्छिष्यकैरिमाः । मानस्तेनेतिपूर्वासुद्व्यूनतादृश्यतेर्थतः । शुनःशेपोदिताभ्यश्चपठ्यंतेन्यत्र
काश्चन । अत्राप्यक्रमतोदृष्टिरितिनैकक्रमोभवेत् । अनंतत्वात्तुवेदानांप्रायःकर्मानुसारतः । संक्षेपंकृतवा
न्देवःशिष्याश्चतदनुज्ञया। अष्टकाध्यायवर्गादिभेदंचकृतवान्प्रभुः।स्वाध्यायविश्रमार्थायतस्माक्रमविपर्ययः।
तत्रतत्रैवांतरितादृश्यंतेचखिलाअपि।यत्रार्थेनविशेषोस्तिपदांतरिततात्रच। यत्राल्पोपिविशेषोस्तिपदंनांत
रितंभवेत्॥ ७॥ (सुरूपकृत्नुं) विष्णुंसुरूपकर्तारमभिप्रेतार्थसिद्धये।त्राणायवाकामधेनुमिवदोहायतत्स्थि
तेः। दिनेदिनेस्वाह्वयामो ॥ १ ॥ (उपनः) ज्ञानदोस्यैवचाधिकं। ज्ञानाख्यरयियुक्तस्यहिरण्यादिमतोपि
वा। सुखकारीभवां ॥ २ ॥ (अथाते) स्तस्मालभेमसुमतीस्तव । अंतेमितास्त्वद्धिषयामतयोह्युत्तमोत्तमाः ।
अस्मानतीत्यमापश्यकरुणार्द्रदृशासदा ॥ ३ ॥ (परेहि) मन्मनोवाथशक्रोवादूरेपिपरमेश्वरं।गच्छाग्राह्यमन
ष्टंचव्याप्तचित्तंयएवच। सखिभ्यउत्तमोनित्यं॥ ४ ॥ (उतब्रुवंतु) निदस्तस्यसमीपगाः । तेपिब्रुवंतुनोदेवंप्रापु

यैंचान्यतोपितं । निर्गत्याज्ञानतस्त्वस्माद्दधानाईशएवच । दुवःप्राणान्ब्रुवंस्त्वेवतेपिनःपरमेश्वरं ॥ ५॥ ७॥ (उ
तनः) अरयोपिप्रजाअस्मान्वोचेयुःसुभगान्सदा । शत्रुभेदिंस्त्वेंद्रस्यस्यामैवानुग्रहेसुखे॥ ६ ॥ (एमाशुं)आ
शुवीर्यतवैवाशुंसोमंक्षिप्रंमनोपिवा । आभरस्वोदरेतुष्ट्याहृदिवायज्ञभूषणं। ईमेवपुंमदकरंमदादुत्पतनादिके।
हेतुंमंदत्वहेतुंचतत्सखीनांपुरोगतेः ॥ ७ ॥ (अस्यपीत्वा) एनंपीत्वाबहुज्ञानाभूस्तमोभिरनावृतः । प्रसादा
देवमुक्तेषुतमोसह्यतयाघनः।आवृतेरेववृत्राणिह्यज्ञानान्यन्नदंनरं । प्रावोयुद्धेषुयोद्धारंभक्तंज्ञानिनमेवच॥८॥
(तंत्वा) योधयामोवयंतंत्वांज्ञानादिधनलब्धये । अज्ञानाद्यस्मदरिभि ॥ ९ ॥ (योरायः) योंशेषद्रविणाव
निः । सुखदःसंसृतेःपारस्तस्माइंद्रायगायत । कंपोशेषग्रहेक्कापिलज्जायांवापुरातने । पृथक्त्वेधृष्यतायांवाहरि
णक्संहितोदितः ॥ १० ॥ ८ ॥ ४ ॥ (आत्वेता ॥ ० ॥ १ ॥ पुरूतमं) सुपूर्णानांपूर्णतमंवरेण्यानामधीश्वरं ।
सुतेसोमेसुखेनैवसचागायततंप्रभुं ॥ २॥ (सघ) मुक्तौयोगायासमंताद्भवेन्नोघोवधारणे । सएवभगवान्ज्ञा
नवित्तायसचबुद्धिगः । बुद्धिःपुराश्रयत्वेनपुरंधिःपत्यथापिवा । पत्यर्थत्वेतुतादर्थ्यंसोन्नैःसहनआव्रजेत्॥३॥
(यस्यसंस्थे) यस्यस्थितौनवृणतेहर्यग्रमपिशत्रवः ।मनःपुरोवाविषयहरणान्मनएवच ।बुद्धिश्चहरिशब्दोक्तेत

मआदीनिशत्रवः ॥ ४ ॥ (सुतपाव्ने) सोमपेशुचयःसोमाःप्राप्यैदधिविमिश्रिताः । मनांसिध्यानयुक्तानिवा
यांतिहरयेसदा ॥ ५ ॥ ९ ॥ (त्वंसुतस्य) सदापूर्णःशुभज्ञानज्यैष्ठ्यव्यक्त्यैसुताप्तये । नक्षुदादेरभिव्यक्तोभवो
॥ ६ ॥ (आत्वा) गीर्भिर्वृतप्रभो । प्रकृष्टचेतास्त्वद्भृत्योयोस्मैस्युःशंकराःसुताः ॥ ७ ॥ (त्वांस्तोमाः) व्यंज
यंत्यधिकंस्तोमाःसाध्युक्थान्यृक्षुचैवहि । महागुणैर्व्यंजयंतुगिरोस्माकमपिप्रभो । आकाशवृद्धिवद्वृद्धिर्विष्णोः
स्यान्नैवचान्यथा । नवर्धतेनोकनीयानितिह्येनंश्रुतिर्जगौ । महातात्पर्यरोधाच्चश्रुत्यर्थोनापरोभवेत् । यद्यन्या
पेक्षयावृद्धिरीशत्वंस्यात्कुतोस्यच । अक्षितोतिरितिह्यस्मात्पूर्णाभिप्रायतोदिता ॥ ८ ॥ (अक्षितोतिः) अनं
तफलदंवाजमस्मत्तोलभतांसच । ददातुवापौरुषाणिशक्तयोयत्रचाखिलाः । अतश्चानंतशक्तित्वान्नवृद्ध्याद्याः
कथंचन । सर्वोपेतेत्येतमर्थमभिप्रेत्याहवेदराट् ॥ ९ ॥ (मानो) मामर्तानस्तनूनांतुद्रोग्धारःस्युःकथंचन । ई
शोस्यपाकुरुवधंतेननोमुक्तिदानतः । मानुषेभ्यस्तनूनांचनैवनःस्युर्विपत्तयः । कालेनदैवतःप्राप्तःस्याददेहत्व
तोवधः ॥ १० ॥ १० ॥ ५ ॥ (युंजंति) पौंस्यानिवासुदेवस्यब्रध्नंवृद्धंदिवाकरं । अरुणंचरंतंपरितोगिरीन्युंजं
तिसर्वदा । तैरेवान्यानिचंद्रादिरोचनानित्रिविष्टपे । रोचयंति ॥ १ ॥ (युंजंत्यस्य) हरीचास्यमनोबुद्धीस्वश

क्तयः। युंजंत्यधिगुणत्वेनकाम्यावश्वावथापिवा। विशिष्टपक्षसंयुक्ताविवक्षिप्रतरौसदा। रथेदेहेपिवादेवाःस्व
मनोबुद्धिमेवच। अस्यदेहेप्रयुंजंतिसूर्यादीन्स्थापयंतिच। सूर्यादिस्थापकत्वंचब्रह्मादीनांभवेत्सदा। शोणौ
चशमणौप्रोक्तौसुखप्राप्तौयतस्सदा। श्यामौमूर्धनिशोणौचशक्राश्वावग्रगौस्मृतौ। धृष्टौनॄन्प्रतितंवेशंवहंतौता
वुभावपि ॥ २ ॥ (केतुं) अज्ञायकुर्वन्सज्ज्ञानंहेमाहेमायचेश्वर। उषद्भिःसंप्रकाशद्भिःशक्तिभिर्व्यक्ततामगाः।
मर्यामरणवंतोपिदेवाएवं ॥ ३ ॥ (आदह) हरेर्वशात्। तदेवसुखमन्वेवपुनर्गूढत्वमापिरे। स्वेच्छयैवपरेशस्य
शक्तयोदेवताअपि। यज्ञेवाच्यंदधानाश्चनाम ॥ ४ ॥ (वीळुचित्) वीळुदृढंह्यपि। आरुजद्भिःस्वसामर्थ्यैर्गु
हायांसंस्थितोपिसन्। वहद्भिरखिलंलोकंप्रकाशत्वानिलब्धवान्। देवैर्वैताहृशैःसाकमानुकूल्येनलब्धवान्॥
॥ ५ ॥ ११ ॥ (देवयंतः) सम्यक्प्रद्योतयंतोमुंमतिरूपंयथास्थितं। विदद्भित्तंमहांतंचविश्रुतंस्वुगिरोस्तुवन्
॥ ६ ॥ (इंद्रेण) तस्यसंदर्शनायैवसंगतस्तेनशंकरः। मखात्मापुरुहूतोवाश्रीभूमीचसुखात्मिके ॥ ७ ॥ (अ
नवद्यैः) अनवद्यैर्महाज्ञानैःप्रियैर्देवगणैःसह। वायुनाचसहार्चंतिसुधीत्वात्परमेश्वरं ॥ ८ ॥ (अतः) अतोहे
तीरिहायाहिदिवोवासूर्यमंडलात्। परिज्मन्सर्वगास्माकमधिकृत्यसमर्हणं। अस्मिन्गिरःप्राप्नुवंतिसम्यक्पर

ममुख्यतः।युंजंतीत्यत्रबाहुल्याद्देवयंतोतइत्यपि।बाहुल्यादृ(दृ)ष्टितोगीर्भिर्विनार्थोनान्यइष्यते।९।(इतोवा) इतोदिवोवापातालात्सातिलाभस्वरूपिणं। महतोरंजकाद्धिष्णोर्लोकाद्धातमधीमहे ॥ १० ॥१२॥६॥ (इंद्रमित्) तमेवगाथिनःसाम्नास्तुवंत्यृग्भिश्चबह्वृचाः। बृहंतमन्यवाणीभिरपि॥१॥(इंद्रइत्)हर्योर्विमिश्रितः।रथेथवामनोबुद्ध्योर्वाङ्मात्रेणैवयोगिनोः। सचासुखेनवज्रीचज्ञानानंदोहिधातुतः।हितश्चरमणीयश्चहिरण्ययइतीरितः ॥२॥ (इंद्रोदीर्घाय)दीर्घकालंदर्शनायसूर्यमारोहयद्दिवि । ज्ञानैरादरयोग्यंचप्राणात्मानंसमैरयत्॥३॥(इंद्रवाजेषु)बहुभिर्युध्यमानेषुयुद्धेष्वपिसदाऽवनः। दुष्टोग्रैःसदभिप्रायैः ॥ ४ ॥ (इंद्रंवयं) महदल्पधनार्थिनः।हवामहेरिवर्जंतंतमसांप्रतियोगिनं॥ ५ ॥१३॥(सनः) अस्मदीयंचरुंभोज्यमानंदंतमपावृणु।मोक्षगंसर्वदातस्त्वमप्रतिद्वंद्वनोवृषन्॥६॥(तुंजे) त्वयैवप्रेरणेजातेतत्रतत्रयउत्तराः। तेपिस्तोमाःसुष्टुतित्वमस्यानंत्यान्नचाप्नुयुः॥ ७ ॥ (वृषा) प्रतिवीरोवृषावंसस्तद्वंतावंसगोविभीः।यूथान्याकर्षतियथाप्रजाःप्रेरयतिप्रभुः। अल्पस्यापिप्रसिद्ध्यैवदृष्टांतत्वंतुयुज्यते॥ ८ ॥ (यएकः)राजाभवतिवित्तानांप्रजानांचैकएवयः।देवगंधर्वदैतेयपितृमानुषभेदतः। प्रजानामपिपंचानांसामान्याच्चविशेषतः ॥ ९ ॥(इंद्रंवो)

॥ १० ॥ सम्यग्घवामहेसर्वंगतंचव्यक्तरूपतः। स्थातुमेकत्रवोर्थायजनानोस्तुसकेवलः ॥ १० ॥ १४ ॥ ७ ॥ २ ॥
(एंद्र) जयिनासहितंलाभयुक्तंवित्तंसदाबलं। वर्षिष्ठंसुमहद्रक्षानिमित्तंनित्यदाभर ॥ १ ॥ (नियेन) येनारी
न्मुष्टियुद्धेनतमांसिज्ञानयुद्धतः। त्वत्प्रेरितानिरुंधामःकांश्चिद्धातुरगादिभिः। आवृत्त्यैवोपसर्गस्यक्रियावृत्ति
र्भविष्यति॥ २॥ (इंद्रत्वोतासः) त्वत्प्रेरिताज्ञानरतिंदृढत्वेनाददीमहि ॥ ३ ॥ (वयंशूरेभिः) त्वयापृतन्यतः
शत्रूनभिष्यामसुयोद्धृभिः ॥४॥ (महाँइंद्रः) यस्मान्महाननादिश्चविष्णुर्जीवोऽवरस्तथा। तस्यैवास्तुमहत्त्वंत
न्नजीवब्रह्मतांस्मरेत्। आकाशवत्प्रथिम्नासौशवःसुखबलेतथा ॥५ ॥ १५ ॥ (समोहे) अन्यसंवहनेनापिये
तंप्राप्ताजनार्दनं। ज्ञानलाभेनतुनरस्तएवपशवोपरे। विप्राश्चैवधियायुक्तामूर्खाःशूद्रसमामताः ॥ ६ ॥ (यः
कुक्षिः) यःकुक्षिस्तस्यदेवस्यसमुद्रइवसोखिलान्।कामान्क्षरतिभक्तायमहापइवतर्पकाः। काकुदस्तस्यजिह्वा
स्तुबह्व्योबहुमुखेषुयाः ॥ ७ ॥ (एवाह्यस्य) एवमेवास्यवाणीचवेदेतामहतीतथा।पक्वाशाखेवयजतेवरदात्री
विरप्शिनः। बलिष्ठस्यहिते ॥ ८ ॥ (एवाहिते) संतिसद्योपियजतेहिते।मावतेज्ञानिनेनित्यमूतयश्चविभूतयः ॥ ३२६॥
॥ ९ ॥ (एवाह्यस्य) स्तोमाउक्थानिचैवास्यतस्मैकाम्यानिसर्वदा। गेयाःशंस्यानिसोमस्यपीतयेनान्यथा

पिबेत् ॥ १० ॥ १६ ॥ ८ ॥ (इंद्रेहि) सोमपाःसोमपर्वाणःसर्वंयस्मात्तदिच्छया । अभिष्टिरोजसानित्यंमदंसु
खमवाप्स्यसि ॥ १ ॥ (एमेनं) एनमासृजतेंदौचविष्णुंतंमदकारिणं । मंदिनेविष्णवेसम्यक्कर्मिणंसर्वकर्मिणे
॥ २ ॥ (मत्स्व) स्वानंदविश्वजीवेशमत्स्वास्मद्रक्षयासह ॥ ३ ॥ (असृग्रं) त्वन्निस्सृतावेदवाचस्त्वांप्रत्येवाप्य
नारतं । उच्चैर्मुख्यतयासम्यग्विसृष्टाःस्वपतिंप्रति । अजोषाःस्तुत्यरूपेणत्वत्सेव्यास्त्वदृतेक्कचित् ॥ ४ ॥ (संचो
दय) अर्वाञ्चीचान्प्रतित्वस्मान्भद्रंराधःप्रचोदय । अस्त्येवतेविशेषेणप्रकृष्टंशुभमच्युतं ॥ ५ ॥ १७ ॥ (अस्मान्
रभस्वतःशब्दवतःस्तोतृनस्मान्यशस्वतः । तत्रत्वयिमहारायेमहाकीर्तेसुचोदय ॥ ६ ॥ (संगोमत्) अस्मास्व
तिबृहज्ज्ञानंनित्यंसंधेहिचाक्षयं ॥ ७ ॥ (अस्मे) विद्यांकीर्तिंसदेहान्नंबहुलाभयुतंबृहत् । प्रार्थनेपौनरुक्त्यंन
चोदयेतिततःपुनः ॥ ८ ॥ (वसोः) वसोर्वसूनांचपतिंदेवदेवेश्वरंप्रभुं । ऋज्ञेयमाह्वयामोत्रगृणंतोभीष्टसिद्ध
ये ॥ ९ ॥ (सुते) अविनाश्यरिरुद्दिष्टोबृहच्छ्रूषंसुखंप्रति । सुतेसुतेसद्भृहायदेवायबृहतेर्चति ॥ १० ॥ १८ ॥ ९ ॥
(गायंति) गायंतिसामगास्त्वामृग्भिःशंसंत्यृग्वेदिनोतिकं । विरिंचास्त्वांबहुज्ञानशक्रकेतुमिवोच्छ्रितं । व्यजानन्
॥ १ ॥ (यत्सानोः) उच्चतोप्युच्चंसामर्थ्यंकरणेतव । ततोपिभूरियत्तेनचेतत्यर्थमतोभवान् । मुक्तामुक्तसमूहेनशोभ

तेगूढशक्तिमान्।उच्चादुच्चंविरिंचादिगतंकर्तृत्वमेवयत्।भूरिस्पष्टमभूत्तेनपरेशस्यततश्चसः। चेतत्यर्थानशेषां
श्चमहायूथेनचेष्टते॥ २ ॥ (युक्ष्वाहि) कक्ष्याभिपूरकौपुष्ट्यायुंक्ष्वत्वंकेशिनौहरी।अथोपगम्यशृणुनोगिरः
॥३॥ (एहि) अभिस्वरवस्तुतिं। प्रशंसांकुरुशब्दंचपुनर्हर्षान्महत्तरं। ब्रह्मयज्ञंचनोंतस्थोबहिष्ठश्चैववर्धय॥४॥
(उक्थं) नित्यवृद्धत्वतोविष्णोर्वर्धनंतुप्रकाशनं। बहुशत्रून्निषिध्यसौहरिर्दनुजघातकः। अस्मत्सख्यायशब्दं
चचकारास्मासुसंस्थितः। यथासुतेषुसोमेषुकरोत्यृत्विक्षुचस्थितः॥५॥ (तमित्) तमेवशरणंनित्यंसखित्वा
द्यर्थमीमहे। शक्त्यानंदस्वरूपत्वाच्छक्रःसर्वत्रचाशकत्। अस्माकंचसदावित्तंददेवप्रवर्तते ॥ ६ ॥ १९ ॥
(सुविवृतं) विस्पष्टंसुष्ठुकाल्यंचयशस्त्वद्दत्तमेवहि । गूढंज्ञानसमूहंत्वंविवृण्वृद्धिंचनःकुरु ॥ अद्रिरादरणीय
त्वात्प्राणस्तद्धर्तकोद्रिवाः। हरिःशक्रस्तथाद्रीणांछेदनाद्दारणादपि॥ ७ ॥ (नहित्वा) नत्वामृघायमाणंहिव
र्धमानंतुरोदसी। संप्राप्तुतःश्रीभूमीचसहितेवाऽप्रसादतः। अपःप्रजाःसुखवतीरजयस्त्वद्धशत्वतः । ज्ञानानि
संधूनुहिचप्रापयोच्चाअपिस्वयं॥ ८ ॥ (आश्रुत) बहुश्रवणकर्णास्मदाह्वानंशृणुचादरात्। अद्यैवचगिरोधे
हिमयिस्तोमंचमत्कृतं। प्रियंयोगादपिकुरु॥ ९ ॥ (विद्माहि) विद्मत्वांशक्तिमत्तमं। श्रोतारंयुत्सुचाह्वान

माह्वयामस्तवावनं। बहुलाभोत्तममिति ॥ १० ॥ स्थानांतरगतेऋचौ । दृष्टेंद्रंयज्ञगंयाभ्यांमधुच्छंदाःसमस्तु वत्। आतूनइतितेनैवनविरुद्धाशतर्चिता ॥ ७॥ (आतूनः) मात्राकुशैर्गृहीतत्वाज्जन्मन्यासीत्सकौशिकः। गाधित्वाद्वाहिरण्यांडकोशस्थत्वाद्धरिस्तथा। मंदसानोनित्यसुखीस्तुत्यमायुश्चनस्तिर। ऋषिंसहस्रलाभंमांकु रुच ॥ ११ ॥ (परित्वा) त्वाइमागिरः । सर्वदापरितःसंतुमदीयाःसर्वलाभिनं । वृद्धिरूपागिरोजुष्टाःसेवारू पाश्चसंतुनः ॥ १२ ॥ २० ॥ १० ॥ अष्टावृचःपुनस्तेनदृष्टाअन्यत्रगास्तपः । कुर्वता ॥ ७ ॥ (इंद्रंविश्वा) स म्यगुद्रिक्तगुणव्यक्तिस्तथाभिधः ॥ १ ॥ (सख्येते ॥ २ ॥ पूर्वीरिंद्रस्य) प्रथमानिमहत्त्वेनतेदानान्यवनानि च। नभिद्यंतेननश्यंतिगोमदन्नंयशस्तथा। यदिमंहतेददातीशः ॥ ३ ॥ (पुरांभिंदुः ॥ ४ ॥ त्वंवलस्य) व लस्तिर्यग्गतिर्धियः। वाचामन्यार्थबुद्धेस्तुबिलंमूलंतमोहियत्। तदपावृतवांस्त्वंचप्रदर्श्यविनिवार्यच। त्वांहिदे वाभयापेताःप्रेर्यमाणास्त्वयैवच। छाद्यमानंगिरादैत्यैररक्षन्निवसद्गिरा॥ ७॥ इंद्रस्यगोसवार्थेचसमुत्सृष्टाजग त्यपि। चतुंगावोहृतादैत्यैःसरमारक्षिताःपुरा। तस्याःस्वसृत्वमुक्त्वैवतयोच्छिष्टंचगोपयः। तदर्थंपणयोनाम तेदैत्याबलपूर्वकाः। इंद्रेणनिहताःपश्चाज्ज्ञात्वाचसरमाकृतं । ताडयित्वापदावक्रात्सृतेपयसितांभयात्। श

रणागतांप्रेषयित्वादूत्येनपणिनांपुनः । भित्वागिरिव्रजंतंचगावोयत्रप्रतिष्ठिताः । निःसारिताःपुनस्ताश्चगो
सर्वेनेष्टमेवच । तदादेवाअभीत्यैवपरितोजुगुपुःपतिं ॥ ५ ॥ (तवाहं) तवदानैरहंसिंधुंनदींप्रत्यागमंपुनः।
त्वामावदन्स्तुतिपदैर्यज्ञदीक्षार्थमुद्यताः । उपातिष्ठंतकर्तारोविदुस्त्वांयेगिरोदित ॥ ६ ॥ (मायाभिः) श
क्तिभिःशक्तिमंतंत्वांशोषकंवृत्रमातिरः । तमोवात्वांविदुर्मेधारतास्तेषांश्रवांसिच । विद्याउच्चैस्तरांदेहि
॥ ७ ॥ (इंद्रमीशानं) स्तुवंतित्वांसहौजसा ॥ ८ ॥ २१ ॥ ११ ॥ ३ ॥ ७ ॥ ऋक्संहितायाःस्वाध्या
यात्प्रबंधाद्यासनिर्मितात् । ब्राह्मणेभ्यस्तथामानात्प्रोक्ताःस्युर्मुनयोत्रये । श्रुत्यभावादलिंगाच्चमुनिर्नान्यः
प्रतीयते । श्रुतिलिंगान्यतायावत्तावत्पूर्वाप्रमाभवेत् ॥ ७ ॥ शतर्ग्भिरुत्तराभिस्तुवह्निनामानमच्युतं । अ
स्तौन्मेधातिथिस्ताभ्यउत्तराअपितद्दृशः । अन्यत्रगास्तपस्यन्सतादद्दर्शकदाचन । कालस्थानांतरत्वंचेत्सं
ख्यातोभ्यधिकंभवेत्। अन्यस्थानगताअन्यदृष्टाअप्यत्रगायदि। संख्यांतर्भावमेष्यंतिताइतोपगतायतः॥७
(अग्निंदूतं) यज्ञभागार्थमत्रस्थोदेवैःसंप्रेषितोयतः। दूतोग्निर्वासुदेवश्चतत्तत्प्रार्थितकृद्यतः। विश्ववेदाःससर्व
ज्ञोयज्ञज्ञोयज्ञसुक्रतुः॥१॥(अग्निमग्निं) अग्निनामाजामदग्न्योभगवान्संप्रकीर्तितः । तस्यरूपबहुत्वेनवीप्साचै

वोपपद्यते। हवीमभिर्ऋंगाह्वानैराह्वयंतःप्रजापतिं ॥ २ ॥ (अग्नेदेवान्) जज्ञानोव्यज्यमानस्तुवृक्तंप्रस्तुतमु
च्यते। यजमानोवृक्तबर्हिः ॥ ३ ॥ (तान्) बोधयेशोच्छतःसुरान्। देवैःसहोपविशसि ॥ ४ ॥ (घृताहवन)
यस्यतेसुघृतंहविः। रिषतोनाशकान्रक्षोजनान्प्रतिदहेवच ॥ ५ ॥ (अग्निनाग्निः) यस्यास्येहूयतेसोग्निःपरे
शेनसमिध्यते। अथवाऽऽहवनीयोग्निर्मथितेनसमिध्यते ॥ ६ ॥ २२ ॥ (कविमग्निं) सत्यधर्मासद्गुणभृद्दुःख
घ्नोऽमीवचातनः। चातनंकालनंवास्यात् ॥ ७ ॥ (यस्त्वामग्ने ॥ ८ ॥ योअग्निं) देववीतिस्तुतद्गतिः। आवास
यतियस्त्वांचतंत्वंमृळयसर्वदा ॥ ९ ॥ (सनःपावक) त्वत्पूजाविषयेदेवानावहेंद्रियमानिनः ॥ १० ॥
(सनस्तवानः) गायत्रेणस्तूयमानोदृश्यमानेननोरयिं। पुत्रयुक्तामिषंचैववीर्ययुक्तामथावह ॥ ११ ॥ (अ
ग्नेशुक्रेण) ज्वलतातेजसाविश्वदेवाह्वानैर्वृणुस्तुतिं ॥ १२ ॥ २३ ॥ १२ ॥ (सुसमिद्धः) अस्मद्धविष्मतेदे
वानाहूययजचादरात् ॥ १ ॥ (मधुमंतं) तनूभ्योवाक्ततोदेवोव्यक्तस्तेनतनूनपात् ॥ २ ॥ (नराशंसं)
नरैःस्तुत्योनराशंसोवह्निरन्याथवातनूः ॥ ३ ॥ (अग्नेसुखतमे) मनूनांचहितत्वेनमनुर्हितइतीरितः ॥४॥
(स्तृणीत) आनुषक्सर्वतोदेवस्थानंबर्हिःस्तृणीतच। शुद्धस्यविष्णोर्यत्स्थानंघृतपृष्ठंहितन्मनः। यत्रस्या

द्दर्शनंविष्णोर्नित्यामरणधर्मिणः ॥ ५॥ (विश्रयंतां) ऋतरूपेणहरिणासमृद्धायाऋतावृधः । द्वारोदेव्यःश्रि
योदास्यःश्रयंतामिहनोमखे । मानसेबाह्ययज्ञेवाह्यसंगत्वादसश्चतः । अद्याहनितथानूनमद्यैवयजनार्थतः।
द्वारभूतःसभगवानपिसाक्षान्मुमुक्षतः। स्त्रीरूपश्चसः ॥ ६ ॥ २४ ॥ (नक्तोषासा) नक्तास्यान्नाक्तोयस्मा
त्ससर्वतः । उषाःप्रकाशरूपत्वात्सुभद्रेतेउपह्वये । अस्मिन्बर्हिषिसंस्थित्यै ॥ ७ ॥ (तासुजिह्वा । होतारौदे
वगावपि । मथ्यमानोपरश्चैववह्नीतद्वोथवाहरिः । आत्मांतरात्मरूपेणद्विरूपोवाव्यवस्थितः । देवेषुयजतांय
ज्ञमस्मदीयमिमंसदा ॥ ८ ॥ (इळा) इळेज्यत्वाद्धरिःश्रीर्वाभूरूपासैवचापरा। महीतुभारतीनामवायव्या
ब्रह्मणोपरा । तद्वतस्ताद्दृशैरूपैःपृथक्स्थोवाहरिस्तथा ॥ ९ ॥ (इहत्वष्टारं) त्वष्टातेजस्त्वतोविष्णुर्वलत्वाद्वा
समीरितः । विश्वरूपकरत्वाच्चविश्वरूपोथपूर्तितः ॥ १ ॥ (अवसृजा) वननीयपतित्वेनवनस्पतिरिती
रितः । ज्ञानंतुचेतनं ॥ ११ ॥ (स्वाहा) स्वाहास्वभागगतिमान्स्मृतः । अव्ययत्वादमोघश्च ॥ १२ ॥
॥ २५ ॥ १३ ॥ (ऐभिरग्ने) कामदोहादुवःस्मृताः ॥ १ ॥ (आत्वा ॥ २ ॥ इंद्रवायू) बृहन्पतिर्बृहत्वावा
वाचएवबृहस्पतिः । मित्रेतिमित्रावरुणौपूषानामसपोषणात् । पूर्णत्वाद्वाभगःप्रोक्तःपूर्णैश्वर्यादिकत्वतः ।

आदिस्थत्वात्सआदित्यआददानःप्रयातिवा । बहुरूपत्वतश्चैवमानोक्तत्वात्तुमारुतः ॥ ३ ॥ (प्रवः) मत्सरामदकारित्वात्ताच्छील्यादुत्तरंपदं । द्रप्सास्तेद्रवणाच्चैवचमसस्थाश्चमूषदः । शिरश्चचमसंप्रोक्तमिष्टदानात्तथेंदवः ॥ ४ ॥ (ईळतेत्वां) अवस्युर्यजमानःस्यादवनार्थप्रवृत्तितः । आत्मस्थंवाबहुवचोबहवोमुनयोत्रवा । उत्तराणांवचस्त्वेनस्वयंवदतिचेश्वरः । अरंकृतोतिकर्तारस्त्वलंकर्तारएववा ॥ ५ ॥ (घृतपृष्ठाः) स्निग्धपृष्ठास्समारूढाहरिणावाविदोषिणा । मनोमात्रेणयोज्याश्चत्वांदेवांश्चवहंतिये ॥ ६ ॥ २६ ॥ (तान्यजत्रान्) तैर्देवान्यजतःस्तोतृन्ज्ञातेनब्रह्मणैधितान् । पत्नीभिर्योजयागंतुंसहमध्वश्चपायय ॥ ७ ॥ (येयजत्राः) तेषष्ठ्यतोनुदात्तःस्यादुदात्तोबहुवाचकः । आवृत्तस्तुभवेदर्थस्तेपिबंतुवषट्कृतौ ॥ ८ ॥ (आकींसूर्यस्य) सूर्यस्यरोचनात्स्वर्गादावक्षत्यग्निरिंदुपान् । उषःप्रकाशनाद्ब्रह्मतद्विदस्तउषर्बुधः ॥ ९ ॥ (विश्वेभिः) देवास्तेविष्णुधामत्वान्मित्रधामानईरिताः ॥ १० ॥ (त्वंहोताः ॥ ११ ॥ युक्ष्व) अग्निवाहाअश्वतर्योदूर्वापद्माग्निसप्रभाः । लोहिताःक्वचिदश्वाश्चरोहिन्मृग्योपिकुत्रचित् ॥ १२ ॥ २७ ॥ १४ ॥ (इंद्रसोमं ॥ मरुतः ॥ अभियज्ञं) ऋतुर्मार्गस्तुनेतृत्वान्नेष्टाग्निर्हरिरेववा । ईष्टेनकश्चिदस्येतिग्नानद्यश्चसमीरिताः । गतिशीलत्वतोग्नास्ताज्ञातृनेतृत्व

तोहरिः। गमनान्नयनाद्वाग्नाऋतुपात्रमृतुस्तथा। सोमास्तदोकसःप्रोक्ताऋतुपात्रस्थितायतः। पत्नीनेतृत्वतो
नेष्टानेष्टर्त्विक्संप्रकीर्तितः।ज्ञापयंतिस्वलिंगानीत्यृतवःषट्प्रकीर्तिताः।पावनाच्चैवपोतारोमरुतःपोतृदेवताः।
अग्निस्तुदेवतानेष्टुस्त्वष्टेंद्रोविष्णुरेववा ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ (अग्नेदेवान्) वेद्युत्तरासदश्चैवप्राग्वंशोयोनयःस्मृ
ताः। भूषभूषयनोयज्ञं ॥ ४ ॥ (ब्राह्मणात्) ब्राह्मणाच्छंसिपात्रतः। पिबेंद्रनोराधसोर्थेत्वामनुत्वृतुदेवताः।
स्तृतंछिन्नमितिप्रोक्त ॥ ५ ॥ (युवंदक्षं) मस्तभ्यंदुर्दभंस्मृतं। दक्षाख्यंयजमानंचापीशाथेयज्ञमेवच। सो
मंपीत्वर्तुपात्रेणसहवातेनचर्तुना ॥ ६ ॥ २८ ॥ (द्रविणोदाः) होताचहोतृकाश्चैवद्रविणोदाद्रवीणसः। अ
ग्निश्चैवाग्नयस्तेषांदेवताविष्णुमीळते ॥ ७ ॥ (द्रविणोदाददातु ॥ ८ ॥ द्रविणोदाःपिपीषति) पातुमिच्छति
सोमंससोमास्तस्मैप्रतिष्ठिताः। ऋतुपात्रैर्देवताभिःसहैवैनमभीप्सत ॥ ९ ॥ (यत्त्वा) चतुर्थवारमपियत्त्वांय
जामोददिर्भव ॥ १० ॥ (अश्विना) दीद्यग्नीइतिदीप्ताग्नी ॥ ११ ॥ (गार्हपत्येन) संत्योभिःसंततत्वतः।
विष्णुर्वर्त्वधिपोविष्णुःकेशवादिस्वरूपतः।ग्रहान्सोमस्यमिमतइतितस्यैवकथ्यते। गार्हपत्येनपात्रेणयजमा
नस्तुदेवयन्। देवान्पातीति ॥ १२ ॥ २९ ॥ १५ ॥ (आत्वा) सुष्टूरीकुर्वंतिविषयान्यतः। चक्षूंषींद्रस्यहरय

स्तेनोक्ताःसूरचक्षसः ॥ १ ॥ (इमाः) भक्तिस्तुतानिधानानिबुद्धेर्धानाइतिह्यपि ॥ २॥ (इंद्रं) प्रातरित्या
दिवाक्येनसवनत्रयमीरितं । समाप्तत्वात्सोमपीतिस्तृतीयंसवनंस्मृतं । सदा ॥ ३ ॥ (उपनः ॥ ४ ॥ सेमं
॥ ५ ॥ ३० ॥ इमेसोमासः) विष्णुविवक्षायांयजमानबलंसहः । तदिष्टस्यैवदानायतद्गुणव्यक्तिरेववा । पूर्ण
मदःपूर्णमिदंपूर्णात्पूर्णमुदच्यते।हेयोपादेयरहितगुणपूर्णोहरिःसदा।अनुग्रहव्यक्तिरेवतद्गुणानांचनान्यथा ।
इत्यादिवेदवाक्येभ्योनैववृद्धिर्हरेःक्वचित् ॥ ६ ॥ (अयंते ॥ ७ ॥ विश्वमित् ॥ ८ ॥ सेमं) पृणसंपूरय
स्वाध्यःसुधीतयइतीरिताः ॥ ९ ॥ ३१ ॥ १६ ॥ (इंद्रावरुणयोः) अविकारेणसंस्थानमीदृक्त्वंनामकीर्ति
तं ॥ १ ॥ (गंतारा) मावतोज्ञानयुक्तस्यप्रजाश्चर्षणयःस्मृताः ॥ २ ॥ (अनुकामं) नेदिष्ठत्वंसमीपत्वं
क्षिप्रंशरणमीमहे ॥३॥ (युवाकु) युवयोरेववाक्यानांसुमतीनांचसर्वशः। भवेमान्नप्रदातृणांसर्वदाविषयावयं
॥ ४ ॥ (इंद्रः) क्रतुःप्रधानउक्थ्यश्चशस्त्रैःस्तुत्योविशेषतः ॥ ५ ॥ ३२ ॥ (तयोरित्) रक्षणेनतयो
र्वित्तंज्ञानंवाप्राप्नुमःसदा । निधीमहिचदानंचस्यादेवास्माकमर्थिने ॥ ६ ॥ (इंद्रावरुणा) हस्वतासंहि
तायांतुदेवतैक्यप्रदर्शिनी । स्वरूपैक्यंहरौतत्तुमत्यैक्यंभिन्नयोरपि ॥ ७ ॥ (इंद्रावरुणनु) अद्यवांनुनुमोलो

पः स्वातंत्र्यार्थेहिसूत्रतः। साधयंतीषुधीष्वेवशर्मास्मभ्यंप्रयच्छतं ॥ ८ ॥ (प्रवा) यथास्थितस्तुतिंयांचवर्ध येथेसदैवमे ॥ ९ ॥ ३३॥१७॥४॥(सोमानं) सौम्यंशब्दंकृणुत्वंनोविष्णोवायोसुवाक्पते । कक्षीवंतंप्रतिहियो दत्तोयःसउशिक्सुतः। विवक्षितोमुनिःसोपितस्मादर्थोपिमांप्रति ॥ १ ॥ (योरेवान्) वित्तवान्रोगहाज्ञानवे त्तास्माभिःसयुग्भवेत्। तुरोवेगाद्धरिर्वायुः॥ २ ॥ (मानः) अररुट्चातिरोषणात् । तस्यधूर्तिर्वचोनास्मान्पू रयेद्रक्षनोहरे ॥३॥(सघ) घेतिहावधृतिश्चैवसोमःसौम्यत्वतोहरिः । उनामयाचयुक्तत्वादूमैर्युक्तत्वतोपि वा । अमःसइतिवा ॥ ४ ॥ (त्वंतं) साक्षाच्छ्रीर्दक्षेणेतिदक्षिणा । दक्षिणाचतुरत्वाद्वास्वयमेवजनार्दनः ॥ ५ ॥ ३४ ॥(सदसस्पतिं) सदसस्पतिर्हरिःसाक्षाद्वायुरग्निरथापिवा। लाभज्ञानस्वरूपोसौशरणंतमयासि षं ॥ ६ ॥ (यस्मात्) धीप्रेरकःसध्येयश्चधीभिर्योगंतदाप्नुते ॥ ७ ॥ (आत्) तस्माद्धविष्कृतस्त्वृद्धिंकरो तियजतोविभुः। करोतिचोत्तमंयज्ञंदेवाह्वानानिगच्छति ॥ ८ ॥ (नराशंसं) नरैःस्तुत्योनराशंसोहरिर्धृष्ट तमश्रसः । गुणानांप्रथिमाधिक्यात्सप्रथस्तमईरितः । यस्यस्वर्गादपिगृहंमखःप्रियमिवेयते ॥ ९ ॥ ३५ ॥ ॥२३१॥
॥१८॥ (प्रतित्यं) यज्ञंप्रतिप्रतित्यंतंसम्यक्शास्त्रोक्तलक्षणं ।आहूयसे ॥ १ ॥ (नहि) महान्नैवत्वदन्यो

स्तिकर्तुंप्रति । विष्णोर्हिमुख्यतोर्थोयमगौकांश्चिद्दतेसुरान् ॥ २ ॥ (येमह) महतोरंजकात्स्वर्गाद्द्रोग्धा
रोखिलंविदुः ॥ ३ ॥ (यउग्राः) प्राप्ताअर्कंविशेषेणसन्निधिस्तत्रयद्धरेः ॥ ४ ॥ (येशुभ्राः) शुद्धाघोर
बलाःक्षेत्रत्रातारःक्षतितोपिवा । रम्यसत्सुखभोक्तारोमरुतोमारुतत्वतः । एतादृशानिरूपाणिप्राणान्निस्था
निचेशितुः । पृथग्वातादृशान्येवदेवगान्यपिसर्वशः ॥५॥३६॥ (येनाकस्य) स्वर्गोपरिप्रकाशेचसूर्यादा
वासतेसुराः । नाकोनिर्दुःखरूपत्वाद्द्यौःप्रकाशस्वरूपतः ॥ ६ ॥ (यईंखयंति) प्रतोलयंतिचगिरींस्तिर
स्कृत्यचसागरं । पुरुषान्प्रकृतिंवापिपर्ववंतोहिजन्मना । पुरुषाःसुसमुद्रेकात्समुद्रःप्रकृतिर्मता । प्रकृतेःपु
रुषाणांचप्रेरकःसन्सदाहरे । स्वरूपैर्बहुभिर्युक्तआयाहिसमसद्गुणैः ॥७॥ (आये ॥८॥ अभित्वा) ॥९॥
॥ ३७ ॥ १९ ॥ इतिश्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचितेश्रीमदृग्भाष्येप्रथमोध्यायः ॥ १ ॥
श्रीमद्धनुमद्भीममध्वांतर्गतरामकृष्णवेदव्यासात्मकलक्ष्मीहयग्रीवायनमः ॥ ॥ॐ॥ (अयंदेवाय) सर्वज
न्मकृतेविष्णुदेवायेयंस्तुतिःकृता । मुखेनविप्रैःकाण्वाद्यैःसैवयद्रतिधातमा ॥ १ ॥ (यइंद्राय) वाङ्मात्रेणैव
योज्यौयेचक्रुरिंद्रायवाजिनौ । शमीभिर्विष्णुनिष्ठाभिर्यज्ञभागंचलेभिरे । भगवांश्चैतदखिलंकृतवानृभुसुस्थि

तः । पृथग्वाफलदातृत्वात् ॥ २ ॥ (तक्षन्) परितोज्मांयतश्चरेत् । परिज्माऽतोरथःकाम्यंसबरित्यभिधीय
ते । बकामनइतिह्यस्मात् ॥ ३ ॥ (युवाना) सुधन्वैषांपितास्मृतः । बृहस्पतेःकामधेनुमृजुभक्ताऋजूयवः ।
अवेतनंस्वामिबलात्कर्मविष्टयत्रतेकृत । ऋतभूमिर्ज्ञानभूमिर्भगवानृभुरीरितः । येषांभूतमृतंकर्मयज्ञभागास्ति
तोपिते ॥ ४ ॥ (संवः) सहेंद्रेणसहादित्यैःप्राप्तायुष्माकमिंदवः ॥ ५ ॥ १ ॥ (उतत्यं) एकंचमसंचतुरःकु
रुतेत्याहतान्पुरा । त्वष्टाग्निश्चैवदेवानांवाक्यात्तदपितैःकृतं । ह्यादिस्वोक्तंपरित्यज्यत्वष्टुःशुश्रूषणंकृतं । तंपूर्वं
कृतमेवैकंचमसंचतुरोकृत ॥ ६ ॥ (तेनः) सप्तसंख्यानिरत्नानित्रिकालेष्वपिधत्तन । पुराणपंचरात्रेतिहास
वेदान्हरिस्तथा । मीमांसातर्कसहितान्पंचवेदानथापिवा । सप्तच्छंदांसिवैकैकंतद्गुणैरखिलैःसह ॥ ७ ॥ (अ
धारयंत) सुकर्मणायज्ञभागमभजन्नप्यधारयन् । वह्न्योधारकत्वेनस्थिरत्वेनयथागतिः ॥ ८ ॥ २ ॥ १ ॥ (इहें
द्राग्नी) ह्वयेसोमंप्रतिचतौ ॥ २ ॥ (तायज्ञेषु) शुंभनंभूषणंमतं ॥ २ ॥ (तामित्रस्य) तौमित्रस्यप्रशस्त्य
र्थौहरेः ॥ ३ ॥ (उग्रासंता ॥ ४ ॥ तामहांता) रक्षांसिचोज्जतं । रक्षोरक्ष्याःप्रजायस्मादत्र्योमार्गत्रयोज्झि
ताः । पितृदेवमनुष्याणांगत्यभावादधोगतेः ॥ ५ ॥ (तेनसत्येन) सत्येनगुणपूर्णेनविष्णुनातेनजागृ

तं । स्वगुणैरेवविष्णुस्तुप्रकृष्टेचेतनेहरौ । पदेगम्यत्वतःसम्यक्तस्मिन्नेवस्वभावतः । तथास्थितौतुजागृतमिति विष्णुर्विशेषतः । उक्तः ॥ ६ ॥ ३ ॥ २ ॥ (प्रातर्युजा) प्रातःस्तुतत्वेनप्रोक्तौप्रातर्युजाविति । अश्विनौभग वांश्चैवप्रातर्योगेनगम्यते। स्तुतिशब्दःस्तुतौयस्माद्बुध्यतेवर्तमानकः।बोधयेत्यतउक्तंतत्परतोबुध्यतेकथं॥१॥ (यासुरथा ॥ २॥ यावां) कशयास्पृष्टिमात्रेणमधुरंकुरुतोखिलं । अतोमिमिक्षतमितिस्पर्शोमेक्षणमुच्यते । वेदवाक्यस्तुतत्वेनकशासासूनृतावती । तयैवघृतसोमादिस्पृशतंयाज्ञिकंवसु ॥ ३ ॥ (नहिवां ॥ ४ ॥ हिर ण्यपाणिं) हितत्वाद्रमणीयत्वाद्धिरण्यंवर्णतोपिच । रूपंनारायणस्यैवपाणिशब्दोपलक्षितं । स्रष्टृत्वात्सवि ताविष्णुःसज्ञातास्वपदादिकं । सएवदेवतामुख्यातद्गुणैक्येनदेवता ॥ ५ ॥ ४ ॥ (अपांनपातं) व्यक्तत्वा त्पार्थिवेदेहेसोपांनपाजनार्दनः ॥ ६ ॥ (विभक्तारं) सदाविभज्यदातारंवसोरुत्तमराधसः । अशेषपुण्यपा पादिविशेषैश्चितिदर्शकं । आह्वयामः ॥ ७ ॥ (सखायः) सराधांसिशोभयत्यंजसाहरिः ॥ ८॥ (अग्नेप त्नीः ॥ ९ ॥ आग्ना) नदीश्चभारतींचैवहोत्रामाहुतिरूपतः । वरूत्रींवरणीयत्वात्त्राणाद्बुद्धिस्वरूपिणीं। विष्णु श्चप्राणसंबंधाद्भारतीत्येवचोदितः । प्राणस्तुभरतोभारततत्वाद्भर्तृरूपतः। होत्राहुतत्वतोविष्णुःश्रीर्वापिधिष

णामता ॥ १० ॥ ५ ॥ (अभिनः) शर्मदत्वैवमहतोविष्णोरक्षंतुनोभितः । प्राणेनैवावसासाकंयस्मादविधवाः
सदा । अतोह्यच्छिन्नपत्रास्ताःसदायुक्तकर्णभूषणाः ॥ ११ ॥ (इहेंद्राणीं ॥ १२ ॥ महीद्यौः) भरणैर्नःपारये
तांदुःखेभ्यःश्रीश्चभूश्चते । स्वयंवाभगवानन्येरोदसीलोकदेवते ॥ १३ ॥ (तयोरित्) तयोःपयस्तुविज्ञानंघृ
तवत्सापरोक्षकं । यल्लोकदेवतापिस्याद्भारतीज्ञानदेवता । विष्णोर्नित्यपदस्थंयज्ज्ञानंयद्घृतवत्पयः । लिहंति
विप्रास्तज्ज्ञानंबुद्धिभिस्तत्प्रसादतः । गांधारयन्वर्ततेयद्गंधर्वस्तेनकेशवः ॥ १४ ॥ (स्योनापृथिवी) स्योना
सुखकरीस्यान्नोयतोनश्यसिनोनृवत् । निवेशनीसाऽधारत्वाच्छर्मयच्छमहत्तरं ॥ १५ ॥ ६ ॥ (अतोदेवाः)
असुरेभ्योजगद्धृत्वायतोविष्णुस्त्रिविक्रमैः । आरभ्यपृथिवींसप्तलोकैःसाकंजगत्पतिः । चक्रेसुरान्पदस्थानप्य
तोदेवाअवंतुनः । विशिष्टबलचेष्टत्वाद्विष्णुरित्यभिधाहरेः । प्राणंबलंपकारंचणकारंचाहहिश्रुतिः ॥ १६ ॥
(इदंविष्णुः) रमंतिपांसवोयत्रपांसुरंपदमीरितं । समूढंतत्रविश्वंहिपांसुवज्जगतःपतेः ॥ १७ ॥ (त्रीणिपदा)
वेदान्कालान्गुणाँल्लोकान्देवमानुषदानवान् । चेतनाचेतनान्मिश्रांस्त्रीणिपदाविचक्रमे । रक्षकत्वेनसर्वाणिस्र
ष्टृभर्तृत्वतस्तथा । मोक्षदत्वेनचविभुःस्तंभनीयोनकेनचित् । धारकांश्चैववाय्वादीन्धारयन्वर्ततेततः ॥ १८ ॥

(विष्णोःकर्माणि) जानीथविष्णुकर्माणिप्राणिकर्माण्यशेषतः। यतोजातान्यविज्ञातोभगवान्सर्वदैवच। स्प
शाज्ञातद्दृशौयस्मादिंद्रस्यसहितःसखा। प्राणस्यैवेंद्रनाम्नश्चकस्मिन्त्वहमितिश्रुतेः। त्वयेदिंद्रेतिवचनात्प्राणइं
द्राभिधोमतः ॥ १९ ॥ (तद्विष्णोः) रमाब्रह्मशिवादिभ्योयद्विष्णोःपरमंपदं। रूपंपश्यंतिनिर्मुक्ताःसंसारा
त्सूरयःसदा। चक्षुर्दिवीवव्याप्तंयदद्दृश्यंफलदर्शितं ॥ २० ॥ (तद्विप्रासः) संदीपयंतिविज्ञानैःसंसारात्प्रा
प्तजागराः। विपन्यवोज्ञानितमाविष्णोर्यत्परमंपदं। तात्पर्याधिक्यविज्ञप्त्याअर्थमेतंपुनर्जगौ ॥ २१ ॥ ७ ॥
॥ ३ ॥ (तीव्राःसोमासः) वीर्यवंतश्चयेसोमायजमानेष्टसाधकाः। पिबतान् ॥ १ ॥ (उभा) सर्वदेवानां
ज्ञानाधिक्यौदिविस्पृशौ ॥ २ ॥ (इंद्रवायू) मनसःप्रेरकौचैवबहुज्ञानौधियस्पती ॥ ३ ॥ (मित्रं) जज्ञानौ
व्यज्यमानौतुयजमानस्यशोधकौ ॥ ४ ॥ (ऋतेन) परेणब्रह्मणातस्मिन्वृद्धौसत्यपतीसदा। सत्यंज्योतिः
प्रकाशत्वात्तौमित्रावरुणौहुवे ॥ ५ ॥ ८ ॥ (वरुणः) संसिद्धान्कुरुतांनस्तौ ॥ ६ ॥ (मरुत्वंतं) सगणस्तृ
प्यतांहरिः ॥ ७ ॥ (इंद्रज्येष्ठाः) पूषापूर्णत्वतोविष्णुस्तन्मित्राःपूषरातयः ॥ ८ ॥ (हत) सहसाबलरूपेण
शक्रेणसहिताःसुराः। मदज्ञानंहतातीवदानशीलानशक्नुयात्। दुर्वाक्तद्वान्पुमान्वानो ॥ ९ ॥ (विश्वान्) भा

रतीपृश्निरुच्यते। गोरूपाचक्कचित्साभूत्तत्सुताश्चाखिलाःसुराः। अन्यत्रापिसुतास्तस्याः ॥ १० ॥ ९ ॥ (ज
यतां) जयतामिवतद्ध्वनिः। धैर्याद्यातियदाविष्णुंवायुंवायाथनोत्तमं ॥ ११ ॥ (हस्कारात्) दोषत्यागाद्गु
णप्राप्तेर्हस्कारोवायुरुच्यते। विद्युद्विशिष्टज्ञानत्वाद्भारतीतत्सुताहिते। सर्वदेवाश्चमरुतोरक्षंत्वेताद्दशोहरिः।
तत्तदंतर्गतत्वेन ॥ १२ ॥ (आपूषन्) पूषापूर्णत्वतश्चसः। आघृणिःपूर्णरश्मित्वादाजनश्चित्रबर्हिषं। ब्रह्मा
णंचदिवोदेव्याभर्तारंवायुमाजगां। यथागतं ॥ १३ ॥ (पूषा) जगद्राजमविंदद्भगवान्सुतं। स्वकुक्षिगूढंब्र
ह्माणं ॥ १४ ॥ (उतोसः) मह्यंसोमैश्चतर्पितः। साधयामासषड्युक्तानींद्रियाणिचकारच। साधनंशक्तिदानं
तुगोभिर्वार्भिर्यथायवं ॥ १५ ॥ १० ॥ (अंबयः) अंबयोमातरोह्यापःकारणत्वात्सहोदराः। जगतोजामयो
यस्मात्सहताभिर्विवर्धते। अध्वरंकुर्वतांक्षीरंसोमंचापिप्रपृंचतीः। संपृक्ताः ॥ १६ ॥ (अमूः) याःसमीपस्थाः
सूर्यस्यसहिताअपि ॥ १७ ॥ (अपः) ह्वयामितायाःपिबंतिगावोनःसर्वथाहविः। कार्यंनदीभ्यः ॥ १८ ॥
(अप्स्वं१तः) तास्वंतरदृश्यमम्टतंस्थितं। अपामेवप्रशंसार्थंसहायाःसंतुनःसुराः ॥ १९ ॥ (अप्सुमे) तात्प ॥३३४॥
र्यार्थंपुनर्वाक्यंसुखाधारोहुताशनः ॥ २० ॥ ११ ॥ (आपःपृणीत) वरूथंगुप्तिरुद्दिष्टाज्योतिर्विष्णुदृशेतथा।

सूरिप्राप्योयतोविष्णुःसूर्यइत्यभिधीयते । पृणदाने ॥ २१ ॥ (इदमापः) अखिलंपापमापःप्रवहतापिनः । हिं
साजंशेपजंचैवतथैवानृतसंभवं ॥ २२ ॥ (आपः) रसेनसंगताश्चस्मोयस्मादनुचराहिवः ॥ २३ ॥(संमा
ग्ने) कुर्युर्मामपिविद्वांसंमदर्थंसर्वदासुराः । एतंमामितिवार्थःस्यादनुजानंतुवोदितं ॥ २४ ॥ १२ ॥ ४ ॥ ५ ॥
शुनःशेपोददर्शातउत्तरंपरमृक्शतं।यूपादात्मविमोक्षायस्तुवन्देवान्पृथक्पृथक् ।त्र्यूनंशतमिहैवान्यच्चतुर्थेपंच
मेपिच । मंडलेब्रह्मणोक्तस्तुक्रमोत्रापिह्यृचांभवेत्॥(कस्यनूनं) कर्तुःपरानंदतनोरिदानींमनामहेचारुविष्णोः
सुराणां । नामेशश्रेंदिंदिरायैपुनर्दाद्दृशेयंतांमातरंतंचदेवं।समुक्तानामसृतानामजेशमुख्यानांचाभ्यधिकोय
त्सुखादौ । तेनोक्तोसौकतमोखंडितत्वात्सचादितिर्महतीतन्महीच । देशानंत्यात्तन्महत्त्वंगुणैस्तुकालाच्चोक्तं
तस्यचाखंडितत्वं।सएवमाताचपिताचदेवस्तस्मिन्सदासंस्थितास्तत्पुनर्दात्। अत्तिविश्वंतेनचैवादितिस्सश्री
र्वाब्रह्माप्रोक्तएवंकएव । गुणाश्चतस्याभ्यधिकाःसदैवजीवेभ्यस्तत्सोपितद्वाक्ययोग्यः । ददात्वसौविष्णवेचें
दिरायैप्राप्तानस्मानपितौसर्वगत्वात् । विशेषदेशप्राप्तितस्तस्यचास्तिवैकुंठादिर्लोकउक्तोहरेश्च ॥ १ ॥ (अग्नेर्व
यं) तस्यैवान्यद्रूपमग्न्याख्यमुक्तंयोयज्ञेशोहूयतेजामदग्न्यः । सदेवानांप्रथमोनामतस्यस्मृतंसार्थंसर्वकामप्रदं

स्यात्॥ २॥ (अभित्वा) सवितेत्यपरंरूपंजगत्कारणमीशितुः । वित्तानामीश्वरंतंतुवार्यंहिवरणीयतः । वि
त्तंरक्षन्नवन्नित्यमात्मानंभागमेम्यहं । त्वामैश्वर्यादिसमितिं ॥ ३ ॥ (यश्चित्) योपितेपरमोभगः । इत्थंभूतो
विकारित्वाच्छशमानःसुखाधिकः । नेदीयसोब्रह्मणोपिपूर्वोद्वेषादिवर्जितः । हस्तयोस्तंदधेदेवतवरूपमनाम
यं । निदोदवीयइतितुविरुद्धार्थद्वयाभिधौ । दूरसामीप्यवचनावुभावपिमहोदधौ । यदान्यस्सवितादेवस्तव
स्वामीभगोहरिः । अद्वेषोविष्णुरित्युक्तेस्तमहंहस्तयोर्दधे ॥ ४ ॥ (भगभक्तस्य) विष्णुभक्तस्यतेरायोमूर्धा
नंरायउत्तमं । तवावसारभेविद्यामुच्चैरश्नामितत्फलं । ऐश्वर्यादिगुणायस्यभगोभक्तंपरात्मनः । तस्यतेवित्तम
श्नामितवरक्षाबलाद्धरे ॥ ५॥ १३ ॥ (नहिते) क्षतात्त्राणंतेबलसंविदंचपूर्णनापुर्मुक्तिगायेविशिष्टाः । अ
पिस्वयंसंसृतेरुत्पतंतःपतयंतोन्यांच्छिष्यभक्तानुदाराः । सदाशुभान्याचरंतोपिदेवाअब्देवताआपइतिश्रुति
र्यत्।गंगाद्यावावायुदेवस्यविष्णोरुत्पत्तिंयेजानतेदेवसंघाः । वयःसुपर्णाइतिवापि ॥ ६ ॥ (अबुध्नेराजा) अबु
ध्नेप्रकाशतःसंभजतःस्वमुच्चैः । स्तूपंस्थानंददतेपूतदक्षोनीचस्थाअप्यूर्ध्वगास्तेनतस्थुः । नीचाश्चयेमुक्तिगा ॥३३५॥
मानुषाद्यास्तेषांबुध्नोनीचलोकःसुरेभ्यः । नीचागुणाअप्रकाशोथवैषांनीचोच्चत्वंक्रमशश्चाविरिंचात्।अस्माक

मंतर्निहितानिनित्यंज्ञानानिभूयासुरतोधिकानि।भवंत्यर्हाभवितुंवाभविष्याःस्युर्द्विग्रेहेप्रार्थनैवाधिकार्थे॥७
(उरुंहि) उरुंराजारंजनाद्राजनाद्वासूर्यायपंथानमसौचकार।स्वाज्ञानुसारेणसदैवगत्यैपादावपादायचगंत
वेकरोत्।अज्ञायविज्ञानमकःसगंतुमात्मानमित्यर्थइहांजसोक्तः।बुद्धेर्धातुःशंकरस्यापिदोषान्वक्ताज्ञानाच्छि
क्षकत्वाच्चविष्णुः॥८॥(शतंते) जगद्रक्षासाधनान्यप्यनंतान्यनंतधासंतिपुनस्तवेश । अगाधरूपामहती
शुभाचमतिर्ममत्वद्विषयेसदास्तु।ऋतज्ञानप्रतिरूपत्वहेतोर्निर्ऋत्याख्यांदुर्मतिंदूरएव।बाधस्वदुर्ज्ञानिजनंनिर
स्यस्वर्गात्पराकृत्यचशश्वदेव। कृतंचपापंप्रमुमुग्धिमत्तः॥९॥ (अमीये) ऋक्षाण्यमीनिहितानित्वयोच्चैः।
दृश्यानिरात्रौनदिवात्वयैवेत्यादीनिकर्माण्यनिरोधितानि । पश्यन्परानंदतनोस्तवैवचंद्रोनित्यंदृश्यमानस्त्व
यैव। संप्रेरितोयातिपरेचदेवाएवंत्वदाज्ञाकरणाःसदैव ॥१०॥१४॥(तत्त्वायामि) एवंगुणोयत्त्वमतोत्र
जामिसदाशरण्यंशरणंवेदवाचा। नमन्नन्योयजमानोहविर्भिस्तदाशास्तेत्वद्गतिंदेवदेव। अनिंदन्नस्मान्नरमा
त्रबुद्ध्यासंबोधयोच्चैःस्तुतमास्मदायुः। छेत्सीः ॥ ११ ॥ (तदित्) नक्तंदिवसेचैतदेवस्तोत्रंत्वदीयंप्राहुरार्याः
सुकार्यं। मह्यंकेतोज्ञानरूपोहृदिस्थोनारायणोवक्त्ययंतेन्यरूपं। पश्यत्यपीशोयंसमह्वद्गृहीतःसनोदेवोमोचय

त्वग्र्यदुःखात् ॥ १२ ॥ (शुनःशेपोह्यह्वत्) शुनःशेपोह्यह्वद्गृहीतःस्थानत्रयेविक्रयाद्यैःसुबद्धः । द्रुतंप्रासानि
द्रुपदानिविक्रयोयूपेबंधःसंज्ञपनोद्यमश्च । आदित्योसावादिसंस्थःपरेशोवारीशांतःसंस्थितःस्तूयतेत्र । शुनः
शेपोयमित्यादिकेनवारीशोपिह्यृषिणास्तूयमानः। गुणास्त्रयोद्रुपदानीतिचोक्ताद्रवत्ययंजीवसंघोहियत्र । क
रोत्वेनमवसृष्टंसृतेःसप्रसन्नोस्मान्कर्मपाशान्मुमोक्तु ॥ १३ ॥ (अवते) निंदांचतेऽवाग्गतेर्हेतुभूतामवग
च्छामःसेयमित्यप्ययोग्यां । नमस्कारैस्त्वद्गतैस्त्वन्मखैश्चहविर्युक्तैस्त्वत्प्रसादात्सचत्वं । क्षितिरस्मभ्यंप्राणरंता
खिलज्ञोवियोजयास्मत्कृतान्याश्वघानि॥१४॥(उदुत्तमं)पुण्यंपापंमिश्रमित्येवपाशान्यथायोग्यंश्रथयान्येषुद
त्वा ।त्वन्निष्ठयातेनवयंत्वदीयलक्ष्म्याःपुत्राःस्याममुक्ताःसृतेश्च । एषर्ग्विष्णोःकेवलाप्येवमन्याअयोग्यायाअ
न्यदेवेषुसम्यक्। वाक्यैर्विशिष्टैरपवादहीनैर्ज्ञेयागुणाअन्यदेवेषुचैव।पतिःसोमोवरुणस्याप्यथाग्नेःपतिःसूर्यस्ता
वुभौतुल्यवीर्यौ।सूर्याचंद्रमसोःपतिरिंद्रोस्यरुद्रःपतिर्ब्रह्मापतिरस्यापिविष्णुः ।पतिर्मुक्तेर्वासुदेवोथदृष्टेर्ब्रह्माविं
द्यायाःशर्वइंद्रःक्रियायाः । क्रियांशानामधिपाअन्यदेवास्तथाफलानामपिमुक्तिमार्गे । यथायोग्यंस्वेंद्रियप्रेर
काश्चततःपूज्यादेवतामुक्तिकामैः । इतिश्रुतेस्तारतम्यंगुणानांज्ञात्वायोज्याःश्रुतयस्तत्रतत्र ॥ १५॥ १५ ॥

॥ ५ ॥ (यच्चित्) दिवसेदिवसेदेवकुर्मोयदपितेव्रतं । यथैवसुजनाः ॥ १ ॥ (मानोवधाय) मानोहंतु साधयनिघ्नते । जिहीळानस्यजन्धर्महरतोमाचमन्यवे ॥ २ ॥ (विमृळीकाय) मनस्त्वयिनिबध्नीमोगीर्भि रश्वंवियोजितं। बध्नातिसारथिर्यद्वन्मृळीकोरक्षकोधिकं। त्वन्मनोस्मासुवागीर्भीरक्षणायविसीमहि ॥ ३ ॥ (पराहि) पराक्पतंतिप्रज्ञामेविविधाःशुभलब्धये। पक्षिणोवसतीर्यद्वद्धानत्वांप्राप्नुवंतिच ॥ ४ ॥ (कदा) अतोखिलक्षत्रपतिमाह्वयामःकदावयं ।अविनाशिनंरक्षणायमहादर्शनमंजसा॥५॥१६॥ (तदित्) तत्प्रसा दाद्ब्रह्मवायूसममेवावगच्छतः।वेनंतौहिविजानंतौतौहिज्ञानिवरौमतौ। यथाज्ञानंप्रयोगंचदाशुषेकुरुतोनतौ अश्विनौवरुणश्चेत्स्यात्॥६॥(वेदायः)आकाशेपक्षिणांपदंवेत्त्यसौसूक्ष्मविज्ञानात्तथानावोजलेब्धिगः।मुक्ता नांचस्थितिंवेदज्ञानस्यचगतिंपरां।क्षीराब्धिशयनोविष्णुः॥७॥ (वेदमासः) कालंकालोद्भवैःसह। यआत्म नःसमीपेचजायतेतंचपद्मजं। मुक्तंवा ॥ ८ ॥ (वेदवातस्य) वर्तनांवायोर्महतोतिप्रकाशिनः। बृहतोज्ञानिन श्चैवबृहतोमहतोपिवा । अधिकानिपदान्येवदेवाअध्यासतेपितान्॥९॥ (निषसाद) साम्राज्यायसपस्त्यासु निषसादप्रजासुच। सुज्ञानः ॥ १० ॥ १७॥ (अतोविश्वानि) तत्रसन्विश्वान्यद्भुतानिचपश्यति। कर्ताचिकि

त्वान्सकृतकर्तव्यानिचपश्यति ॥ ११ ॥ (सनः) विश्वान्यहानिनोदेवःसुपथानिकरोत्वसौ । ददात्वायूंषि
नोनित्यंमुक्तौवा ॥ १२॥ (बिभ्रत्) अतिद्रुतभ्रमं । हितंचरमणीयंचचक्रंस्वर्णंचवर्णतः ॥ अबिभ्रच्चसुनिर्णि
क्तंशुद्धंवस्त्रमवस्तव । अविज्ञातचरादेवाःस्पशस्तस्यनिषेदिरे । परितोवरुणःपाशमबिभ्रद्द्रुतबंधनं ॥ १३ ॥
(नयं) स्तंभयंतिनयंवीरास्तंभकाअपिराक्षसाः । जनानांद्रोहिणोदैत्याःशत्रवश्चाभिमातयः ॥ १४ ॥ (उ
तयः) असमंचयशश्चक्रेयोस्माकंहृदयेषुच । आमानुषेषुचान्येषुसमंतादात्मनःसदा । अज्ञेष्वपिचमर्त्येषुव्यत
नोदात्मनोयशः ॥ १५॥१८॥ (परामे) महाज्ञानंपरेशानमिच्छंत्योममधीतयः ॥ सर्वतोयांतियद्वच्चगावः
शृंगस्वराननु ॥ १६॥ (सन्नु) आपूर्णमधुमोक्षस्थंसुखंपचसिमेभिवत् । तत्संवोचावहैभूयःप्रियस्त्वंममयत्स
दा ॥ १७॥ (दर्शन्नु) अदर्शंतंचसर्वज्ञंतद्रथंचभुविस्थितं । सुगिरोमेजुषतच ॥ १८ ॥ (इमंमे) त्वाऽवनेप्सु
रहंचके ॥ पश्येयं॥ १९ ॥ (त्वंविश्वस्य) त्वंचविश्वस्यराजाभवसिमेधिरः । मेधावान्गमःपृथिव्याश्चसकालेच
प्रतिश्रुधि ॥ २० ॥ (उदुत्तमं) सत्वंत्रिगुणपाशान्नोमुमुग्धिछिंधिचांजसा ॥ २१ ॥ १९ ॥ ६ ॥ अथस्तौ
त्यग्निगंविष्णुमग्निमप्यग्निगोचरैः । वचनैः ॥ ॥ (वसिष्व) सर्वदेवानांपूजायैप्रोद्यतोभवन् । वसिष्वोत्तमव

स्त्राणिभूषणैरप्यलंकुरु।कुर्वन्नुत्सवमत्यंतमस्मदीयंमखंयज। नित्यमेध्यहरेर्देवभोग्यान्नानांसदापते। ऊर्जिता नांजनानांवास्वस्मिन्नोअध्वरंयज।रमयत्यध्वनिशुभेयेनतेनाध्वरोमखः ॥ १ ॥ (निनः) वचोनोनिनयात्यं तंदिविव्याप्ततयासदा। अशेषदेवगत्वेनमन्मभिर्मतिभिःसह। अवमोदशदेवेषुवह्निर्विष्णुस्तुतत्स्थितः ॥ २ ॥ (आहि) सख्येचसूनवेमह्यमायजत्वेषदेवताः। आपिःप्राप्योममस्वामीभृत्यत्वान्मह्यमापये ॥ ३ ॥ (आ नः॥ ४॥पूर्व्यहोतः) अस्यमेर्थेकुरुमदंस्वातंत्र्यान्मादयस्ववा ॥ ५ ॥ २० ॥ (यच्चित्) शश्वद्विस्तरतःस र्वान्यदादेवान्यजामहे।तदात्वय्येवहिहविर्हूयते ॥ ६ ॥ (प्रियोनः) सप्रियोभव । मंद्रोमदकरः॥ ७ ॥(स्व ग्नयः ॥ ८ ॥ अथानः) स्त्रीणांपुंसांचोभयवर्गिणां ॥ ९ ॥(विश्वेभिः) चनःसुखंधाअस्मासुवायोःपुत्रोग्निरे वचेत्। भगवान्वायुनाव्यंग्यो ॥ १० ॥ २१ ॥ ७॥ (अश्वंन)वारवान्बडबामुखः । स्वदृष्टांतोहरेर्यस्माद्वि ष्णुःसबडबामुखः ॥ १ ॥ (सघ)सूनुःसशवसोवायोःपृथुज्ञानःसुशेवकृत् । सुखकृन्नोभवेन्मीढ्वान्स्वामिनः सूनुरेववा। व्यंग्यत्वाद्वायुनासार्धंसुशेवःसुसुखात्मकः ॥ २ ॥ (सनः) आसात्समीपतश्चास्मानघार्थायोर्नि पाहिच। प्रतिप्रतिसदोनित्योविश्वायुः ॥ ३ ॥ (इममूषु) त्वमिमांस्तुतिं। सनिंदानस्वरूपांचगायत्रीछंद

आत्मिकां। नव्यांसंस्तुतिषुश्रेष्ठांवददेवेषुसादरं ॥ ४॥ (आनः) उत्तमाधममध्येषुभोगेष्वस्मानवाशुहि। रक्ष
कत्वेनशिक्षास्मान्ज्ञानवस्वर्थमेवच। अंतेमोक्षेमितत्वेनज्ञानमंतममुच्यते ॥ ५॥ २२॥ (विभक्तासि) क्षीरा
ब्ध्यूर्मिसमीपस्थोमुक्तभोगविभागदः। यजमानायसद्यश्चक्षरस्यखिलमीप्सितं। नित्यमुत्तमतेजस्त्वाच्चित्रभानु
र्हरिःस्मृतः ॥ ६॥ (यमग्ने) यंमर्त्यंरक्षसिविभोयंयुत्सुप्रेरयस्यपि। ज्ञानाज्ञानात्मकेष्वेवसंगतानित्यसत्सुखं।
भोगान्वामुक्तिगान्नित्यानिहचेदुपचारतः॥ ७॥ (नकिः) परिपूर्णोस्यनैवास्तित्वदीयस्यतुकस्यचित्। भो
गोपिबहुलोयस्माद्दित्सस्येवपुनःपुनः। सहंत्यःसंततबलःसहसःपुत्रएववा। श्रवाय्यःश्रवणीयश्चसुप्रसिद्धत
मोपिवा ॥ ८॥ (सवाजं) वाजंतारयिताऽनेतासोर्वद्भिर्गोसमासितः। त्वदीयस्तुभवेद्धिप्रैर्दाताविपुलदा
नतः। युद्धस्यतारकोन्नस्यदाताभोगस्यवाभवेत्। इंद्रियैस्तमसायुद्धंतरुताज्ञानदोथवा ॥ ९॥ (जराबोध)
स्तुतिबोद्धायतस्तांत्वमवधारयसर्वदा। नित्यज्ञानोपिदत्वातत्फलंवेत्तेतिकथ्यते। रुजांविद्रावकेशायप्रत्यक्षांतव
वास्तुतिं ॥ १०॥ २३॥ (सनः) नितराममितत्वेनमहान्पुरुसुखश्चसः। धूत्करोतिगरुत्मान्यद्धरेश्चेद्धूमकेतु ॥३३८॥
ता। ताच्छील्येमइतिह्यस्मात्सूत्राद्धूमइतीरितः। ज्ञानायान्नायचसनःप्रहिणोतुसुकर्मणां ॥ ११ ॥ (सरेवा

न्) देवानांकेतुभूतोसौवित्तवान्विश्पतिर्यथा। अस्मदीयानिचोक्थानिबृहत्तेजाःशृणोतु ॥१२॥ (नमः) अ
थ।नारायणब्रह्मपुरःसरास्तुदेवामहांतःशिशवःस्कंदपूर्वाः। वटुस्वरूपाश्चतएवकुत्रचिद्युवानइंद्रादयएतएव।
महत्त्वमेषांगुणतोपियूनामिंद्रादयोमध्यगुणायुवानः। आपेक्षिकाल्पैश्चगुणैस्तदीयैःसमीरिताआशिनाअर्भ
काश्च।कृतंनमःशक्तिमंतोयजामनज्यायसांस्तुतिमात्रंलुपामः। एकस्यविष्णोरपिरूपभेदाअणीयांसःसंत्यथ
वामहांतः। युवत्वसाम्येपिमहत्त्वभेदाद्युवामहानित्यपिभेदउक्तः॥१३॥२४॥८॥ (यत्रग्रावा) विस्तीर्णा
धस्तनायत्रग्रावाणोभिषवोद्धृताः।धिषणाभिषुतान्सोमानवनःस्वीकृतस्तुते।गुरुस्वीकारइत्यस्माद्धातोःस्तुत्यो
हिजल्गुलः॥१॥ (यत्रद्वौ) फलकेभिषवस्यैवस्त्रियोजघनसाम्यतः। प्रोक्ते॥२॥ (यत्रनारी) उपच्यव
श्चापच्यवःसंगतिभेदतः। जिह्वाग्रावाथवाग्युक्तिरुच्यतेभिषवस्तथा।खलश्चोरुस्तथादेहःसोमोमनइतीरितः।
ज्ञानोत्पत्तौचफलकस्थानेओष्ठेउदीरिते॥३॥ (यत्रमंथां) मंथरश्मीनश्वरश्मीन्यथायत्रनिबध्यते। रश्मयो
यत्रनाड्यश्च॥४॥ (यच्चित्) यस्माद्युक्तोगृहेगृहे। देहेदेहेथवातेनद्युमइंदुभिवद्वद। पृथिवीदेवतातस्यत
द्गतोवास्वयंहरिः। सोमामात्योपरोदेवोवनस्पतिरितीरितः। सोमोवातद्गविष्णुर्वाश्रुतःफलकदेवता। वृक्षाणा

मपिसर्वेषामतः ॥ ५ ॥२॥ (उतस्म) वृक्षाग्रएवतु । वायुर्वातिवनानांवाभजनीयदिवौकसां । पतिर्विष्णु स्तुतस्याग्रेवायुर्देवोहिगच्छति । पातवेस्वस्यसोमंवामनोवासुनुविष्णवे ॥ ६ ॥ (आयजी) आयाज्यावन्नल ब्धृणामुत्तमावतिभक्षकौ । जहभक्षणइत्यस्माद्यथाश्वावन्नभक्षकौ । सोमस्यभक्षकावत्र ॥ ७ ॥ (तानः) ऋ ष्वावतिमहत्तरौ । महद्भिःसोतृभिःसोममिंद्रायमधुमत्सुतं ॥ ८ ॥ (उच्छिष्टं) सोममुत्पवनार्थैतंद्रोणोपरिप वित्रके।भरशिष्टंचमसयोर्ऋजीषंगोरधित्वचि । भरेत्यात्मानमेवाहस्वांतर्यामिणमेववा।शिरोभेदौतुचमसौद्रो णंचोदरमीरितं । पवित्रंबुद्धिरेवात्रमनःशुद्धिस्तयायतः । मुखचर्मैवगोचर्ममनएतेषुविष्णवि । धार्यं ॥ ९ ॥ ॥ २६ ॥ ९ ॥ (यच्चिद्धि) यत्सद्गुणाशस्ताइवस्मसिवयंततः । शुभ्रवाङ्मनआदीनांविषयेस्मान्प्रशंसय । बहुवाच्यज्ञेययुक्तान्कृत्वास्मांस्त्वंमहामख ॥ १ ॥ (शिप्रिन्) सुखिन्नन्नपतेवाग्ज्ञतवकर्माणिसर्वशः ॥ २ ॥ (निष्वापय) दैत्यरक्षःप्रजेमिथ्याहशौसस्तांपुनर्बहु । अबुध्यमानेनित्यंचयथानिष्वापयेश्वर ॥ ३ ॥ (ससं तु) स्वपंतुतेशत्रवस्तेसर्वदाऽज्ञानमोहिताः । बोधंतुचैवमित्राणितवरूपंसुनिर्भयं ॥ ४ ॥ (समिंद्र) पापया माययामिथ्यास्तुवंतंत्वामपिप्रभो । मायामयास्तवगुणानसंतिपरमार्थतः।इतिनित्यंरुवंतंचमायावाग्याख्यग

र्दभं । संचूर्णयतमस्येवक्षिस्वातस्त्राश्मभिःसदा ॥ ५॥ (पताति) दूरंचपातयत्वेनान्वायुस्तस्मिंस्तमस्यधः ।
वनंदृढग्रहेणैवतत्तमोवेदनोल्बणा । कुंडूणाचीतिसंप्रोक्ताकुंडान्नीचत्वतोधिकं । कुंभःकुंडाभिधःकुंभीपाका
न्नीचाहितद्गतिः । रेफःस्वरव्यत्ययश्चतदाधिक्यार्थमीरितौ ॥ ६॥ (सर्वं) सर्वंपरिक्रोशकरंपापिनंजहिजंभय।
दंशयश्वादिभिर्नित्यंक्रकचैर्दंशनंयथा ॥ ७॥ २७॥ १०॥ (आवः) हेवाजयंतोयुध्यंतोदेवाभोगिनएववा।
सोमैर्वइंद्रमासिंचेक्तर्वियद्वन्नृपंक्ततेः । कर्तारमीशमिववास्वदृष्टांतोहरेर्भवेत् ॥ १॥ (शतंवा) शतेनवासहस्रे
णसोमानामाशिरावतां। पातालइवनैवायंनिलीनोभवतिक्कचित्। विलापयतितानेव॥ २॥ (संयत्) ब
लिनेस्मैमदायच । संदधुर्नैवविश्वानिव्यक्तीरस्योदरेक्कचित् । समुद्रेकात्समुद्राख्याप्रकृतिश्चमहत्त्वतः ॥ ३॥
(अयमुते) तवैवायंप्रपंचश्चकपोतोगर्भधिंयथा । सम्यग्व्याप्तोषिविश्वंचतस्मान्नोवचओहसे ॥ ४॥ (स्तो
त्रं) गिरांवाहकतेस्तोत्रमखिलंवेदवैदिकं । सूनृतावागियंमेचविभूतिरितिकल्प्यतां । अस्त्वित्येतत्प्रसादेन
फलदानादुदीर्यते॥ ५॥ २८॥ (ऊर्ध्वः) उत्तमःसन्नत्रयुद्धेज्ञानाज्ञानमयेविभो । अभिप्रेतार्थसिद्ध्यर्थमस्मा
कंतिष्ठसर्वदा । मत्स्थितस्त्वमहंचैवत्वामन्येषुब्रवावहै ॥ ६॥ (योगे) तेजस्वितममिंद्रंतंयोगेयोगेहवामहे

॥ ७ ॥ (आघ) उक्तंचेत्सशृणोत्येवश्रुतंचेदागमिष्यति । बह्वर्थयुक्ताभिप्रायैरन्नैरप्युपनोहवं ॥ ८ ॥ (अ
नु) पुरातनस्यविष्णोस्तदोकसोर्थेह्वयेहरिं । महान्प्रतिप्रतिस्थश्चतुविप्रतिरितीरितः । यंत्वांपूर्वंपिताज्ञातैवा
ह्वयामासविश्वकृत् । त्वद्भक्तइतिवाब्रह्मा ॥ ९ ॥ (तंत्वा) तंत्वामाशास्महेवयं ॥ १० ॥ २९ ॥ (अस्माकं)
अस्माकंसुखिनांसोमपातॄणां ॥ ११ ॥ (तथातत्) अस्तुतत्तथा । तेसकाशाद्यथेच्छामःप्राप्तुंदेवतथाकृणु । वज्रो
ज्ञानंवजगताविव्यस्मात् ॥ १२ ॥ (रेवतीः) वित्तसंयुताः । रेवतीःपशवःप्रोक्ताःसधमादेसुखस्थितौ । तुविवाजाम
हान्नानिक्षुमंतःस्थितिसंयुताः । ज्ञानयुक्तंसुखंवास्यात्सतीशोस्माकमूर्जितं ॥ १३ ॥ (आघ) त्वद्वांस्त्वयैवचा
प्तःस्यात्स्तोतॄणामासमंततः । इयानोगम्यमानस्तैरणतोश्चक्रयोर्यथा । अक्षमाश्रयभावेन ॥ १४ ॥ (आयत्)
स्तोतॄणांकाममादुहः । आसमंतात्स्थितंकाममत्याधिक्येपृथक्पदं ॥ १५ ॥ ३० ॥ (शश्वदिंद्रः) क्रोधाच्छ्वस
द्भिःप्रथयद्भिरात्मवीर्यंसुरैःशश्वदिंद्रोजिगाय । धनानिनःस्वर्णरथंचदातालब्धाप्रादाल्लाभकृतेचनोखिलं ॥ १६
(आश्विनौ) गोमद्धिरण्यवच्चस्याद्यथायातंतथैवनः । सुखपुत्रयुजाचाश्ववत्येषाशंसुखंयतः । इडैश्वर्यंतथावी ॥३४०॥
रंवीर्यंस्वान्यश्वनामतः । गौर्वाग्घितंचरमणंपरंब्रह्मगुणोच्छ्रितं ॥ १७ ॥ (समान) समानयोगयुक्तोयंरथोदेहस्त्व

दात्मनां । चित्सुखत्वादमर्त्यश्चज्ञायतेक्षीरसागरे । मोक्षस्ययावताप्राप्तिःसमानोयोगउच्यते॥ १८ ॥(न्य१ङ्य स्य) एकंचक्रंगिरेर्मूर्ध्निनियतंदिविचापरं । पापंचक्रंहरिङ्यस्यपुण्यंदिव्यस्यचोपरि ॥ १९ ॥ (कस्ते) को मर्त्यस्तवभोगाययतःसर्वप्रियोभवान् । किमपिप्रियमस्येतिपूर्णानंदात्कथप्रियः । आप्तकामत्वतःकंवागच्छ सिस्वार्थहेतुतः । विशेषाद्धावृतेर्विष्णुःकथितश्चविभावरी ॥ २० ॥ (वयंहि) चिंतयामस्तवैकस्यविश्वमांतप राकयोः । पराकःसुसुखैवश्रीरंतःकलिरुदाहृतः । नरकस्वर्गयोरेवदेव्युषाउदितायदा।जात्यश्ववत्सदाभद्रेचा रुणे ॥ २१ ॥ (त्वंत्येभिः) प्राणवाक्सुते । तद्यंग्यत्वाद्धरिश्चैवदिवस्पुत्रउदाहृतः ॥ २२ ॥ ३१ ॥ ११ ॥ ६ ॥ अग्नींद्रादिगतंपृथक्स्थितमपिस्तौत्यच्युतंभक्तितःस्वर्णस्तूपइतिप्रसिद्धिमगमद्यःसंस्तुवन्सूर्यगं। विष्णुंस्वर्णस मानचारुवपुषंस्वर्णाभिधंशाश्वतंतंदृष्ट्वापरतोभवच्चमहितःसुज्ञानमप्याप्तवान् ॥(त्वमग्नेप्रथमोअंगिराऋषिः) अंगेरसोज्ञानतएवचर्षिःसखाप्रियत्वेनदिवौकसांहरिः।तवव्रतेनैवसविद्यकर्मिणोमहाविज्ञानामरुतोबभूविरे ॥ १ ॥ (त्वमग्नेप्रथमोअंगिरस्तमः) व्यापीचविश्वस्यसुमेधयायुतोजडाजडेवेत्तितथाब्धिशायी । कतिप्रका रोपिसहिप्रजायैस्वामीगुरुर्नित्यसखापिताच ॥ २ ॥ (त्वमग्नेप्रथमोमातरिश्वने) त्वंविष्णोप्रथमोमातरिश्वन

आविर्बभूवास्यसुबोधवत्वात्।वायुर्विवस्वान्विविधेषुवासादशोभेतांश्रीश्चभूःसर्वहोतुः।वरत्वतस्तेरदनाद्रोद
सीतेसैकाहिदीर्णाद्विविधाबभूव। सहंतेमुंनैवकेचिद्व्यसह्युर्वायुर्विरिंचोपिमहांश्चतस्मै। विश्वस्यभारंप्रतिदिष्ट
वांस्त्वंवासाच्चसर्वत्रवसुर्भवानसि ॥ ३ ॥ (त्वमग्नेमनवे) विशिष्टबोधान्मनवेवायवेत्वंप्रादादिवंज्ञानरूपांप्रि
यांच । यथातदीयेतितुवाशनंस्यालोकस्यसर्वस्यतथैवदेव। पुरूरवावायुरेवोरुशब्दादन्यस्मैवासुकृतेसुकृत्त
रः।श्वावैवायुःश्वसनात्राणतोस्यनित्यंमुक्तःप्रकृतेःपूरुषाच्च । तेनैवत्वामानयन्पूर्वसंतोनीतंपुनश्चाप्यपरेसुभ
क्त्या॥ ४ ॥ (त्वमग्नेवृषभः) श्रोतव्यस्त्वंयजमानेननित्यंनित्यायुरग्रेजनताप्रविष्टः । ऐश्वर्याद्याःषड्गुणाय
त्रवृत्तावषट्कारस्यार्थइत्याहवेदः॥५॥ ३२ ॥(त्वमग्नेवृजिनवर्तनिं) सद्विद्याख्येविदथेसंप्रजातेपापाचारं
पुरुषंवापिपर्षि । सक्मन्गृहेस्वेविविधप्रजेशोविचर्षणिःशूरसातौचयुद्धे । सातिर्लाभेयत्परितक्म्येधिगम्येद
भ्राअपित्वांशरणंयदिस्म । ऋतागतास्तत्रहिभूयसोपितैर्हंसिशक्त्यासंख्ययावाप्रयत्नात्॥ ६ ॥(त्वंतं) दि
नेदिनेतत्स्तुतिंश्रोतुकामस्तवस्तोतारमसृतत्वेदधासि। प्रीत्याधिक्यात्ततृषाणोमनुष्यदेवोभयेषांसुखमातनो ॥३४१॥
षि। आसमंताज्ज्ञानिनेतत्रनित्यंप्रियंमोक्षाख्यंततृषाणोविशेषात् ॥ ७ ॥ (त्वंनोअग्नेसनये) प्रज्ञाधनानां

लब्धयेनःकृधित्वंयशस्विनंकारिणंज्ञानदंच। कर्तापरोक्ष्यंयावदुपासनादीन्कारुस्तेनप्रोच्यतेतत्त्वदर्शी।संस्तूयमानःकर्मणानूतनेनसमृद्धिंचप्राप्नुमःप्राक्तनस्य ॥ ८॥ (त्वन्नोअग्नेपित्रोः) त्वंनःपित्रोःप्रकृतेःपूरुषस्यसमीपस्थस्तन्नियंतासदैव । देवेषुत्वंजागृविर्नित्यवेत्तातनूकृन्नोबोधयप्राज्ञवर्यः । विश्वंवसुप्रार्पयसेचकारवे ॥ ९ ॥ (त्वमग्नेप्रमतिः) आयुष्करोभ्रातरस्तेवयंच । देहेत्वेकस्मिन्गर्भवद्वासतश्चभ्रातास्यजीवःपरमस्यनित्यं ॥ १० ॥ २२ ॥ (त्वामग्ने) आयोराज्ञोहृदयेप्रेरकत्वादायोरायुर्नहुषस्याधिपश्च । चक्रुर्देवादेहसृष्ट्यैवतस्ययन्नामांतर्यामिणोजीवगंच । नामार्थभाग्वासुदेवोहिशक्त्यातेनह्यायुःप्रथमोसाविहोक्तः । मनुर्नाम्नामनुषस्तस्यचेलापुत्रीनामास्याअपिविष्णोःसदैव । इळेड्यत्वादुपजीव्यत्वतश्चसएवायुरयनाज्ज्ञानतश्च।तच्छास्यत्वाच्छासनीमानवीळातच्छासकत्वाच्छासनीवासुदेवः । ममत्वकर्तुर्हिपितुःसपुत्रःस्वातंत्र्यंचममतानान्यदस्ति ॥ ११ ॥ (त्वन्नोअग्नेतव) त्वंनोमघोनोयजमानस्यतन्वस्तवैवरक्षाशक्तिभीरक्षदेव।चशब्देनज्ञानभक्त्यादिकंचसदास्माकंयजमानस्यचाद्धा । त्रातातोकस्यपुत्रस्यचत्वंसंततित्वात्तनयस्यास्यसूनोः । गवांचत्वंरक्षिताज्ञानसौख्यवाचांवाद्धैवानिमेषानसुरांश्च । संरक्षमाणस्त्वद्व्रतेतैःप्रवृत्ते ॥१२॥ (त्वमग्नेयज्यवे) यज्योश्चत्वं

पालकोह्यंतरश्च ।नितरांयःसंगहीनोऽनिषंगस्तस्मैभक्त्यादीप्यसेज्ञानदृष्ट्या।द्विशीर्षत्वाच्चतुरक्षोधियज्ञोद्वेशी
र्षइतिवागुत्तरत्र । योदत्तहव्यस्तेऽतिसौम्यायपीत्यैकर्तुर्मंत्रंसंभजसेहितस्य ॥ १३ ॥ (त्वमग्नउरु) महास्तो
त्रायवदतेस्पार्हमिष्टंरेक्णःसुखंपरमंतद्ददासि । आसमंताद्धारकस्यापिवायोःप्रज्ञानदःप्रोच्यसेत्वंपिताच ।
प्रशास्सित्वंपरिपक्वाधिकारंप्रदेशकत्वादखिलंत्वंसुवेत्ता ॥ १४ ॥ (त्वमग्नेप्रयत) धृतंवर्मेवपरिपासिनित्यं
प्रयत्नाद्योदक्षिणादोमखेषु । स्वादुक्षद्माःसुखगेहोगृहेचस्योनंसुखंयःपरेषांकरोति । यावज्जीवंयजनेसुप्रति
ज्ञोभूत्वाचयोयजतेतस्यसैव । द्युप्राप्तिभावेद्युपमादेहएवक्षमेतिवावसतिर्ज्ञानमार्गे ॥ १५ ॥ ३४ (इमां)
यामेभवच्छरणप्राप्तिरेषामर्षस्वतामल्पइतिक्षुधोमा । त्वत्प्राप्त्यर्थंदूरमगांचयत्तत्प्राप्यःपिताज्ञानदोदेवतानां ।
त्वंभ्रामकोमानुषाणामृषीणांकर्तातथाज्ञानदानेनदेव ॥ १६ ॥ (मनुष्वत्) यथामनुश्चांगिरावाययाति
गृहेप्राप्तस्त्वांतथामद्गृहंच । अभ्यायाह्यावहदेवसंघमासादयबर्हिषियक्षिचप्रियं । यष्टात्वमेवाखिलजीवगो
यत् ॥ १७ ॥ (एतेनाग्ने) स्पष्टत्वंचप्राप्नुहिवेदवाचा । शक्त्यायत्तेचकृमज्ञानतोवावस्योभद्रंप्रणयास्मान्सु
मत्या । भोगेतयासंसृजनित्यमेवयस्माच्छक्त्याचकृमत्वत्सुकर्म ॥ १८ ॥ ३५ ॥ १२ ॥ (इंद्रस्यनु) इंद्रस्यवा ॥३४२॥

वासुदेवस्यवीर्याण्याचक्षेहंयानिमुख्यानिचक्रे। अहिंदैत्यंसंशयंवाजघानजलानुसारेणचखानमार्गं।ततर्दवि
घ्नान्कर्मणांवानुसाराद्वहनात्पक्षावक्षणादुर्वचांसि।जीवानांचेद्वक्षणाजन्मपर्ववतांबिभेदैवसुयुक्तिभिस्ताः।।१
(अहन्) त्वष्टात्वेतज्ज्ञानवज्रंविरिंचस्ततक्षैतद्विषयंत्विडात्मा । स्वयंवज्रंनिशितंशब्दजंवाशिशुवत्सागाव
इवैतदीरिताः । अंजःसमुद्रंजग्मुरापःक्रियावासमुद्रिक्तंदेवमेनंव्रजंति ।। २ ।। (वृषायमाणः) वव्रेसोमंतृषि
तोयद्वदेववृषापिबत्सवनेषुत्रिषुस्म । सवनानांकद्रुकत्वंद्रुतंयत्कमत्रसोमोध्यानयोगेमनोवा । सायंकरंलयकृ
ज्ज्ञानमेवसमाददेसंशयमीशवद्वा ।। ३ ।। (यदिंद्र) अहन्नेनंप्रथमंमायिनांचव्यनाशयोव्याजरूपाश्चमायाः।
ततःसूर्यंद्युदिनादेश्चकर्तात्वमेवतावद्वलतोनशत्रुं ।लभसेमायावादिनांवाथमायाव्यनाशयस्तैःस्वजनैस्तज्जये
न।।४।। (अहन्वृत्रं) अहन्वृत्रंव्यंसमतोधिकंचतमोमिथ्याप्रत्ययौव्यंसनाद्वा। स्कंधास्तरोर्यद्वदथोविवृक्णाअ
हिश्चवज्रेणकुलस्यशंकृतेः। विद्यानाम्नाकुलिशोबुद्धिरेवपृथिव्याख्यासंशयस्तद्गतोयत्। अतःपृथिव्याउपपृक्
।। ५ ।। ३६ ।। (अयोद्धेव) यस्ययोद्धानायोद्धासौतद्वदेवेंद्रशत्रुः । दर्पोद्रिक्तोह्याह्वयामासशक्रंविष्णुंवाऽ
ज्ञानंवीरतमंरिपूणां। महोच्चानांबाधकंदार्ढ्यहेतोर्ऋजीषाख्यंनास्यविष्णोर्वधानां । संप्राप्तिमज्ञानमथापिवृत्रः

शक्रस्यातारीत्संपिपिषेप्रजाश्च।रुजायुक्तामानुषीर्वासृतिस्थाइंद्रःशत्रुर्यस्यसहींद्रशत्रुः।पुंसोःपूर्वस्मिन्स्वरितां
तेसमासोबहुव्रीहिर्हीतिसूत्रंपुराणं॥६॥ (अपात्) संछिन्नपाद्बाहुरपींद्रमेवयुयोधवज्रंव्यसृजत्सतस्य। गिरेः
सानुप्रतिमेकंठदेशेतर्कागमाभ्यांरहितंतमोवा। संयुध्यमानंमानवज्रेणविष्णुर्जघानवध्रिर्वधयोग्योथनीचः।
ईशस्यशत्रुर्भवितुंसइच्छन्व्यस्तोशयद्बहुधेशेनतेन ॥ ७ ॥ (नदन्न) अपांरोद्धारममुयास्वमात्रासहैवशक्रे
णहतंशयानं। भिन्नंनदंयद्ददतीत्यचापोमनःपूर्वंचारुहाणाःप्रयांति। वृत्रोयाःपूर्वस्वमहिम्नापरीत्यपुरातिष्ठत्त
त्सुतोहिश्चतासां। पत्सुतश्शीःपादतोनंतरंतुशेताभवत्तद्ददेवाभिरुंधन्।तमःपुत्रःसंशयोवाभिरुंधन्शुभान्या
स्तेनिहतःसोपितेन॥ ८ ॥ (नीचावयाः) नीचस्थानेबंधनंयापिचापांकरोतिदानुर्वृत्रमातादनुःसा ।
वृत्रोह्यभूद्दनुजःकश्यपाच्चपापात्मासौवैष्णवस्त्वष्टृजातः। वृत्रःपुत्रोस्याइतिसावृत्रपुत्रावधंतस्याअहरत्पूर्वमिं
द्रः । प्रकृतिर्वावृत्रमातातमोहितस्याअभूत्तांजघानेशितावा। प्रातिस्विकीप्रकृतिर्यत्तमश्चदोषाश्चान्येपुंस्त्व
तोयुक्तमेतत् । सुतावनार्थमुपरिस्थाबभूवसुतस्यमातातांनिहत्यामुमेव ।जघानेंद्रःकारणस्यापिनाशात्का ॥३४३॥
र्योत्थानंवारयामासविष्णुः । स्यादेवपूर्वंकार्यनाशोह्यथापिनिःशेषनाशःकारणस्यैवनाशात्। एवंभक्तानानु

जग्राहदेवोनारायणःपारयन्संसृतेश्च । उत्तरत्वंप्रकृतेःशक्तितःस्यात् ॥९॥ (अतिष्ठंतीना) अनंतत्वान्नै वतिष्ठंतिकाष्ठाः । अतस्तासांनगृहंकिंचिदस्तिनिण्यंसुखेनैवचरंतिचापः । दीर्घंतमोवृत्रसंज्ञंतमोवादीर्घमं धंप्रापवृत्रःसएव ॥ १० ॥ ३७ ॥ (दासपत्नीः) दासस्यविष्णोर्वरुणस्यपत्न्योनिरुद्धाआसन्नहिनायद्दे व । गावोबलेनेंद्रयज्ञेसुकृत्तावृत्रंहत्वातमहिंचाशुशक्रः । उद्घाटयामासबिलंतदापांशुभद्वारंभगवान्वातमो घ्नन् ॥ ११ ॥ (अश्व्योवारः) सृकेयुद्धेप्रत्यहंस्त्वांयदिस्मदेवःप्रधानोपितदश्ववारः। वालीवत्वंननुदेवस्तदा नींप्रतिहंतातेनैवकश्चिच्छितस्मात् । अजयोबलाद्वाअजयोहिरण्यंसोमंगंतुममुचःसप्तसिंधून् ॥ १२॥ (ना स्मै) अशनिंयांविद्युतंयांमिहंचनाम्नाहेतिंवेद्युपमांसुतीक्ष्णां । अशनिभेदंह्रादुनिनामधेयंत्वामुद्दिश्यैवाकि रत्सोहिरुग्रः । त्वांप्रत्येतन्नैवसिद्धिंचकारपश्चात्कालेत्वजयस्त्वंतमेव ॥ १३ ॥ (अहेर्यातारं) अहेर्योद्धारं कमपश्यइंद्रयज्जघ्नुषस्तेपिभयंजगाम । ज्ञानानिमिथ्याबोधतोस्मन्मनश्चशब्दादिकादमुचःसप्तसिंधून् । मह त्तत्वादीन्विपरीतामतिस्तुविद्युच्छब्दाःस्तन्यतुर्वक्तृशक्तिः । मिहेत्युक्ताह्रादुनिर्हुंकृतिश्चप्रतिवक्तॄणामनुकूले रमेशे । नसाधयंतिस्मतमस्समुत्थाजयत्येनंसंशयंवासुदेवः। स्वभक्तार्थेतद्धृदिस्थःकएवत्वदन्योहेरभिगंता

भवेत । तवैवयस्मात्संशयंजग्मुषस्तुत्वदीयानांभयमंजोव्यपैति । शतमेकोनमतरस्वंनदीनामहिंदैत्यंग्नन्यथा
काशदेशात् । भीतःश्येनोह्यतिगच्छेत्तथैवनानानदीवारकत्वात्तुतस्य । ईशोदेवानांतावतांतावतीश्चसृत्या
पगास्तारयामासयद्वत् । भीतःश्येनस्तरतीत्थंतथैषांकृत्वोपमांतारयामासदेवः । स्वातंत्र्येभेदकरणेचोक्तए
वव्यत्यासइत्यनवद्यंतदेतत् । वस्वादित्यामरुतश्चाश्विनौचबृहस्पतिःशेषविपानिरुद्धाः । ब्रह्माब्रह्माणऋभवश्चै
वरुद्राऊनंशतंदेवतासंहितोक्तं ॥१४॥ (इंद्रोयातः) सएवेंद्रोभगवांस्तत्प्रसादात्प्राप्तोभक्तेःपर्यवसानगंतुः ।
मुक्तस्यराजापिशमस्यमुक्तेर्ज्ञानंश्रृंगंतद्वतश्चैवनित्यं । सएवराजाक्षयतिप्रजानांभूतान्यराणीवचपर्यभूत्सः ।
॥ १५ ॥ ३८ ॥ १३ ॥ इतिश्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचितेश्रीमदृग्भाष्येद्वितीयोऽध्यायः ॥२॥
श्रीमद्धनुमद्भीमममध्वांतर्गतरामकृष्णवेदव्यासात्मकलक्ष्मीहयग्रीवायनमः ॥ ॥ ॐ ॥ (एतायाम) येसखा
यस्त्वरिताएतदेवाउपायामपशुवत्तद्वशस्थाः । गव्यंतउक्ताअतिनिश्चितेर्थेभूतशब्दश्चेत्याहसूत्रंपरेशः । प्रकृष्ट
ज्ञानंवर्धयत्येवसुष्टुसनोभेद्योनाम्नृणःक्वापितस्य । वित्तानितस्माद्वेदवाक्योत्थमेवकेतंज्ञानंपरमावर्जतेनः । द
दाति ॥१॥ (उपेत्) उपैवेशमहंपतामियथाश्येनोवसतिंपूर्वभुक्तां । इंद्रंनमस्यन्ननुकूलगीर्भिरेवयःस्तोतृभ्योह

व्यएवास्तिकाले ॥२॥(निसर्वसेनः) अशेषसेनापतिरेषशत्रूनशेषतोहंतुमथोतमांसि । बध्नातितूणान्निजसज्ज नान्वासंयोजयत्यात्मनिमानबाणान् । अयोंगम्योधीश्वरोगामतीर्वासंकालयत्येवचयस्यवष्टि । भक्तस्यतत्त्वं ददमानस्यभूरिभद्रंमाभूरसुरस्त्वंकदाचित् । अस्मदर्थेहिंसकत्वेननित्यप्रवृद्ध ॥३॥ (वधीर्हि) वज्रेणघनेनद स्युं । ज्ञानेनवाज्ञानगणंधनाढ्यमयज्युंचाप्येकएवांतरेच । चरंश्छाकैःशक्तिभिःसर्वदेवनरादिलोकंयमयञ्जघं थ । अधिकृत्यत्वांधनुमत्यंतपुष्टंविष्वग्जग्मुरयजंतःसदैव । मृतिंप्रापुर्दुःखबाहुल्यरूपांसनकालाभेयोग्यरू पाअपिस्म ॥४॥ (पराचित्) अयज्वानोन्येवक्ष्यमाणास्तुयेतेसंत्यासुरायज्वभिःस्पर्धमानाः । शिरांस्यपिस्वा निसंतत्यजुस्तेसद्भिःस्पर्धामात्रसंपूरितार्थाः । तानत्रतान्स्वर्गतःखात्पृथिव्यानिरधमस्त्वंस्थैर्यवानिंद्रियेशः ॥ ॥५॥१॥ (अयुयुत्सन्) यदानवग्वाऋषयोसुरेंद्रैरुपद्रुताःशरणंवासुदेवं । प्रापुस्तमोभिस्तामसैर्वाघसंघैःसंपी डिताअयुयुत्संस्तदातैः । सेनांचविष्णोर्निरयातयंस्तेवधायतेषांहरिभक्त्यादिकान्वा । गुणान्समर्थाइवयो धाःस्वशत्रुवधैकशीलाअपिनष्टाःप्लवद्भिः । गुणैर्विष्णोःस्वैर्गुणैर्वाप्रसादादीशस्यसंकालयंतोह्यगच्छन् ॥६॥ (त्वमेतान्) रक्षोगणान्भक्षयतोमुनींश्चसंपीडितान्रुदतश्चत्वयैव । अयोधयोरजसोंतेखुसत्त्वबृद्धिर्यदाजग

तःस्यात्तदैव। पुंदोषान्वागुणभक्षान्नृसत्त्ववृद्धौदिवोज्ञानतोवादहश्च। अज्ञानदस्युंस्तुवतःसंस्तुतिंचप्रावोरक्षः
॥७॥ (चक्राणासः) बंधनंयेजनानां। कुर्वंतिहेम्नामणिभिश्शोभमानादैत्यादयोदृढदोषाधनैर्वा। तेप्रेरयंतो
पिपरस्परेणनैवातरन्वासुदेवंकथंचित्। सहैवसूर्येणचदेवसंघांश्चरानज्ञातानदधाद्वासुदेवः। दैत्यानांवातम
सांवृत्तदृष्ट्यै ॥८॥ (परियत्) पर्यभुङ्क्थाःसहयद्रोदसीच। स्वमहिम्नाविश्वतःसम्यगेवतदभक्तान्निरधमोभक्त
संघैः ॥९॥ (नयेदिवः) येदस्यवोद्युपृथिव्योरशेषभोगेच्छवोधनदंचेश्वरंतं। जिगीषवःस्वीयमायाभिरेवनैवो
दापुर्द्वयमेतत्कदाचित्। युक्तंज्ञानंवज्रमेवायुधंवादस्यून्हंतुंकृतवान्देवदेवः। निजेनैवज्योतिषाभक्तहृद्गतमो
गूढान्यदहन्निश्चयेन। ज्ञानानिविष्णुर्यत्तज्ज्ञानमुग्रं ॥१०॥२॥ (अनुस्वधां) यस्यकर्माण्यक्षरन्सौख्यमेव। यो
वेदवाचांसृतिनावात्मकानांमध्येवर्धदयथाज्ञानरूपः। समीचीनज्ञानतोहंस्तमीशओजिष्ठेनहतिरूपेणसम्य
क्। मोक्षप्रकाशार्थमथापिनावातरणीयानांमध्यतोपांवृधंतं। अहिंवा ॥११॥ (न्याविध्यत्) इळिनोभूस्थि
ताःस्युस्तत्राविशन्नसुरोनामतस्य। इळीविशस्तस्यदृढानियानिबलादीनिन्यहनत्तानिदेवः। तमसोवाशृं
गिणंशोषकंचवृषरूपंदैत्यमहन्नथोवा। कामंयावच्छक्तितोविक्रमाद्वावेगेनवाशत्रुमथोपृतन्युं। जघंथवज्रेण

सुबोधतोवानशक्तिसामस्त्यमिहोदितंहरेः। अनंतशक्तिर्हिहरिःसदैवकुतएवशत्रुस्तदमुष्यकोपि। अतोयथा शक्त्यभियुध्यमानंशत्रुंजघंथेतिमहानिहार्थः॥१२॥ (अभिसिध्मः) ससर्वतःसिद्धियुतःसदैवजिगायजीवारि गणान्पुरश्च। संसाररूपाअभिनद्धृषेणप्राणेनतिग्मेनविरोधिनःप्रति। संयोजयामासवज्रेणवृत्रंज्ञानेनवाज्ञान ममुष्यहत्यै। मतिंचस्वामदिशत्स्वप्रजाभ्यःसशाशदानःसुसुखीसदैव॥ १३॥ (आवःकुत्सं) कुत्संदशद्युंचमु निंनृपंचयस्मिंस्थितःस्वात्मरूपंसुभक्त्या। अदर्शयस्तोषितोयःस्वतंत्रश्चाकन्नुक्तःकर्मयतःस्वतंत्रे। वृषरूपस्या स्यनृपस्ययुध्यतःशफच्युतोरेणुरुन्नक्षतद्यां। श्वेतावाणीवायुभार्यासुतोस्याःश्वैत्रेयोयंयुध्यतोह्युदस्थात्।वृषःश्वै त्रेयोधर्मएवाथकुत्सनामाध्यात्मेकुत्सितोत्सारणात्स्यात्। धर्मरेणुःस्वर्गमात्राभिगामीसाक्षाद्धर्मोमोक्षफलो पगःस्यात्॥१४॥ (आवश्शमं)शमात्मकंवृषभंधर्ममेवाप्यरक्षस्त्वंतुप्रियास्वप्यधीश। तुभ्याख्यास्यात्संततिर्दी र्घकालामुक्तिक्षेत्रविजयायैवधर्मं॥ श्वेतासुतंरमणाद्रेफउक्तस्तमरक्षस्त्वंत्वयियेतस्थिवांसः। ज्योतिश्चक्रुर्निज रूपंविमुक्त्याज्ञानान्यरीणामधराणिचाकरोः॥१५॥३॥१॥ (त्रिश्चित्) आरभ्यचाद्यैवदिवानिशायांतदंतरे चत्रिरपिस्मसर्वदा। अस्माकमेवभवतंयतोन्योवेत्तानतावित्युदितौनवेदसौ।गौणंतदन्यत्रहरौतुमुख्यतोव्या

पीतुमार्गौयुवयोश्चदानं। अशेषदेशेषुगतेरशेषदातृत्वतश्चैवयुवोर्हियंत्रं । वासोयंत्रंयद्ध्दयततःस्याद्धिम्या
हिनोतेस्तंतुविक्षेपणीहि। तद्बुद्धिप्रेरकाऽयततोवामायार्थसेनौभवतंमनीषिभिः। सहैवदेवैः॥१॥ (त्रयः) प
वयश्चायुधानिसोमस्यपानंचेतनत्वाद्विदुस्ते। वज्रःखड्गःशरइत्यायुधानित्रिवेणवःस्तंभनामानएव। दिवानि
शायांत्रिस्त्रिरेवानुयाथःकर्मारंभार्थलोकसिध्यर्थमंजः। चक्रंगदाशरइत्यायुधानिवेदास्त्रयोवासुदेवस्यचस्युः।
रथःस्वीयोज्ञानिनांवाशरीरंप्राणादयःस्तंभनान्यस्यचापि॥२॥ (समाने) वैषम्यहीनेसुखभाजनेह्निविमुक्ति
कालेखिलदोषनाशकौ। स्वभक्तानांशोधयंतंचयज्ञंत्रिरस्माकंयुद्धजिताइषश्च। सुखानिवामोक्षगतानिनोल
महोरात्रंक्षरतंसर्वदैव॥३॥(त्रिर्वर्तिः)यद्वर्तनंसर्वलोकेषुतच्चत्रिकालगंयुवयोरेवसर्वं। भक्तेजनेसुष्ठुरक्ष्येसुभ
क्तेत्रिधेवकालानुगतेसुशिक्षतं। सुखंवहेतंचयुवांतुनःसदापुष्टिंचनित्यांक्षरतंवर्णवच्च॥४॥(त्रिर्नोरयिं)वित्तंच
नित्यंदेवतातिंचनित्यंधियंचशुभ्रांनित्यमेवावतंनः। कीर्तिंसौभाग्यंरक्षतंनःसदैवकालत्रयेयुष्मदीयंरथंच। पु
त्रीसूर्यस्यारुहद्भक्तदेहेज्ञानोदयोवाभगवत्प्रसादात्॥५॥ (त्रिर्नोअश्विना) सर्वेषुकालेष्वपिभेषजानिनःसर्व
लोकप्रभवानिदत्तं। अद्भ्यःसुखायैवसुखंममैवस्वल्पस्ययुष्मत्पुत्रकस्याथदत्तं। पतीशुभस्याथसुतस्यशंयोर्मदी

यस्यैवावहतंसुखंवा ॥ ६ ॥ ४ ॥ (त्रिर्नोअश्विनायजता ॥ ७ ॥ त्रिरश्विना ॥ ८ ॥ क ॥ ९ ॥ आनास त्यागच्छतं ॥१०॥ आनासत्यात्रिभिः ॥११॥ आनोअश्विना ॥ १२ ॥ ५ ॥ २ ॥ ह्वयाम्यग्निं) ह्वयामिदेवान ग्निपूर्वानथोवाविष्णुंतैस्तैर्नामभीरातियस्मात् । रतित्वाद्वारतिदत्वात्सरात्री ॥ १ ॥ (आकृष्णेन) कृष्णंर जःशार्वरंहृत्तमोवा । देवान्नृजातानथवाविमुक्तानन्यान्मर्त्यान्सृतिगान्वालयेषु । निशासुवास्वात्मनिसंनिवे शयन्प्रस्वापयन्वारविगोजनार्दनः ॥२॥ (यातिदेवः) आयातिनित्यंचोच्चनीचैःप्रदेशैःशुभ्राश्वयुक्तेनरथेन याज्यः । शुभौचतौरमणीयौचशुभ्रौपुरोगाश्वौहरिदश्वोहिसूर्यः । परावतोदूरतः ॥३॥ (अभीवृतं) अभी वृतश्चरथोहिरण्यैस्तस्यशम्यायुगाणी । तमःप्रकाशौयदधीनौयतस्तौदधानइत्युच्यतेवासुदेवः । कृष्णंरजस्त विषीसत्त्वपूर्वागुणास्त्रयोव्युत्क्रमात् ॥४॥ (विजनान्) तत्तुरंगाः । श्यावाःश्यामत्वान्नीलपादोजगत्तेपश्यंति संधिःप्रउगंरथस्य । देवप्रियत्वाद्दैव्यनाम्नोहरेस्तुसमीपस्थंसर्वगत्वाज्जगद्धि ॥५॥ (तिस्रोद्यावः) तिस्रोद्यावो मात्रयंद्वावुपस्थौजडाजडेश्रीर्विराषाडधीश । विश्वस्यसाक्षाद्भगवान्नियंतायमोस्यसर्वंगदितंसदैव । जडाज डत्वान्नान्यसुक्तंपृथग्घिसर्वस्वाम्यंवक्तुमेवोदिताश्रीः । अन्योन्यसंबंधविवक्षयैवह्युपस्थत्वंमुक्तभूतानियानि ।

अशेषतस्तानिरथस्ययद्वदाणिंरथ्यंसंश्रितंसर्वदैव। एवंहरिंसंश्रितान्यब्जजेशपूर्वाण्यपीत्येषवेदार्थसारः। इह
ब्रवीत्वन्यथायोभिपश्येकुर्याद्वातद्योयथावच्चपश्येत्।शेषंज्ञानंसब्रवीत्वस्मदर्थेचकारयोविष्णुरेतत्सवानः॥६॥
॥६॥(विसुपर्णः) गंभीरवेगोभगवान्वासुपर्णःपरानंदादंतरिक्षाण्यपश्यत्। असौरतिःशुभनीतिश्चविष्णुरि
त्यपश्यद्दुर्लभत्वात्कएव।पश्यन्नवेरश्मिगणानपीहसर्वव्याप्तानपिविष्णोर्नरश्मीन्। लोकःपश्येदितिकुत्राततता
नेत्याक्षिप्यतेव्यक्तिमपेक्ष्यरश्मेः॥७॥(अष्टौ) ऊर्ध्वंमध्यमधरंचेतिधन्वत्रयंतमःसुखलीनंयतस्तत्।युक्तंभवे
त्तद्गतैःसर्वदैवद्दढश्लेषाद्योजनंस्यात्तमोहि।अष्टौदिशःप्रकृतेर्वापृथिव्यामहदाद्याःसिंधवस्तान्यपश्यत्। हिर
ण्याक्षोनरसिंहात्मनासवार्याणियद्वरणीयंसुवित्तं॥८॥(हिरण्यपाणिः) चर्षणिभ्योयत्प्रजाभ्योविशिष्टोवि
चर्षणिःकेशवःसूर्यमेति। ऋणोतिसंपूरयति॥९॥ (हिरण्यहस्तः) स्ववान्सस्वतंत्रत्वात्स्वर्णपात्रंसुपूर्णं।
दधानोसौस्वर्णवर्णश्चतेनस्वर्णपाणिःस्वर्णहस्तश्चदेवः। पृथक्पृथक्पाणिपूर्वांगवित्त्यैस्वर्णवर्णःस्वर्णपाणिःसउ
क्तः। एतैर्लिंगैर्वेत्तिसूर्यंयतश्चसूर्यादन्यःसवितावासुदेवः।उक्तोगायत्र्याचारणैस्तत्रतत्रकप्यासपद्माक्षइति ॥२४७॥
ह्युदाख्यः॥१०॥(येते) येपंथानोदेवयानाअमुत्रसाध्यायेतेरणवोरागतोवा। रजोहानादथवातान्प्रदा

यरक्षाधिकान्ब्रूहिनोथोसमेभ्यः ॥११॥७॥३॥७॥ कण्वस्त्वध्यापयन्विष्णोरनुग्रहमथाप्नुवन्। इच्छंश्चज्ञानवि
ततिंदेवांस्तुष्टावभक्तितः। ऋक्शतेनावशिष्टंचजप्यस्यांतेतुकालतः। शृण्वंतुस्तोममित्यंतादद्दर्शैकाग्रमानसः
॥७॥ (प्रवः) बह्वाधेयत्वतःपुत्रंबहूनांवोहुताशनं। बहुज्ञेयत्वतोविष्णुंवेमहेहेप्रजाःसदा। देवज्ञानाद्वायजना
द्देवयत्यःसमीळते। यमन्येचजनास्संतः ॥१॥ (जनासः) सहसावायुनैधितं। धारयंतिजनास्तस्यकर्मकुर्मो
वयंचते। संत्यःसम्यक्त्वतोविष्णुर्वायोरपिविवृद्धिकृत्॥२॥ (प्रत्वा ॥ ३ ॥ देवासः) प्रततेःपुरातनत्वाद्वाप्रत्नः
॥ ४ ॥ (मंद्रः) मंद्रोमहामखः ॥ ५ ॥ ८ ॥ (त्वेइत्) देवान्सुवीर्याद्यजसि ॥ ६ ॥ (तंघ) तंहित्वामेवसर्वदा।
उपासतेनमस्यंतःसंतस्तीर्णास्तुसंसृतेः । त्रिधोद्यातितितिर्वांसस्तीर्णदुःखाइहैववा। त्वत्प्रसादेनविद्वांसःप्रा
प्यब्राह्मण्यमुत्तमं ॥ ७ ॥ (घ्नंतः) तमोघ्नंतोतरँल्लोकानपःकर्माणिचोत्तमाः। उरुब्रह्मक्षितित्वेनचक्रुस्तत्रैव
संस्थितेः। वृषासभगवान्विष्णुर्मुनौकण्वेभवत्स्थितः। कंदद्श्वस्वरूपश्चज्ञानस्यान्वेषणेकृते। ततःकण्वान्नि
स्सरंतिशुद्धावेदानुगागिरः। द्युतिमत्त्वात्सतुद्युम्नी ॥ ८ ॥ (संसीदस्व) देवेषुज्ञानवत्तमः। सत्वंशोचस्वदी
प्यस्वधूमःसंसारधूत्कृतेः। अरुषोरोषहीनत्वाद्धूमश्चेच्छुभगंधनात् ॥ ९ ॥ (यंत्वादेवासः ॥ १० ॥ ९ ॥ य

मग्निं) यंसुतोमेसमीधेग्निंमेध्यातिथिऋतादधि । उक्त्वासत्यांवेदवाचंदेयान्यन्नानितस्यहि । तंप्रतीमाऋचःस
र्वाःप्रकाशाद्वर्धयामतं । इंधनंतुहरेर्नान्यत्क्वचिदस्तिप्रकाशनात् ॥११॥ (रायः) वित्तानिपूरयास्माकंदेवेष्व
प्याप्यमस्तिते । यज्ञभागादिपूज्यत्वात्स्वधावःसुखवर्धकः । श्रुत्यवाजोयज्ञभागोराजाभवसितस्यहि ॥ १२ ॥
(ऊर्ध्वः) अस्मद्रक्षाकृतेनित्यंसूद्यतोभवविष्णुवत् । विष्णुश्चेत्स्वात्मदृष्टांतोनोन्नदातातथोद्यमी । यत्स्तुवद्भिर्द्वि
जैर्युक्ताःस्वैहैस्त्वांविह्वयामहे ॥१३॥ (ऊर्ध्वोनः) ज्ञानेनपाहिनितरामुद्यम्युच्चगुणोपिनः । असुराअत्रयःप्रोक्ता
मार्गत्रयविवर्जिताः । स्वर्गापवर्गमानुष्यंत्यक्त्वायांतितमोहिते । अदंतीत्यथरक्षांसिवात्रयोधिकभक्षणात् । भो
गायजीवनायापिस्वलोकचरणायच । उत्तमान्कुरुनोनित्यंदोहनानिचलंभय । देवेभ्योखिलकाम्यानिसदा
नोतिमहांतिच ॥ १४ ॥ (पाहि) अरंछिद्रंप्रापयतीत्यरावापापपूरुषः । धूर्तकेस्तस्यनोरक्षनश्यतोस्मद्व
धायच । यवीयस्सुस्थितत्वेनयविष्ठ्योहरिरुच्यते । ब्रह्माद्यपेक्षयानित्यंयविष्ठतमएवयत् । अग्निर्यविष्ठ्यइत्यु
क्तोयदाधिक्यार्थतोधिकं ॥ १५ ॥ १० ॥ (घनेव) वायुर्मेघानिवजहिसर्वतःपापपूरुषान् । अस्मद्द्रोहीचय
स्तंचतापैनैवात्तियत्ततः । तपुर्जंभःशिशीतेयस्तीक्ष्णोभवतिसर्वदा । नेशोभवतुसोस्माकंदुरात्मापापपूरुषः

॥१६॥ (अग्निर्वन्ने) सुवीर्यंसौभगंचैवममेशःसमभाजयत् । मेध्यातिथिंसुतंचैवमित्राणिचररक्षमे । उपस्तुतंचै वमुनिंसातौलाभेररक्षह ॥ १७ ॥ (अग्निना) तुर्वशादींस्तथाराज्ञोवयंतेनहवामहे । तुरोपियद्वशोविष्णुःस चतुर्वशनामवान् । यदस्तिततउच्चत्वाद्यदुरुग्रोसुरान्प्रति । तमेवतत्प्रसादेनह्वयामोनयदेवसः । नववास्त्वादि कात्राज्ञोबलंदस्युविनिग्रहे ॥१८॥(नित्वां)मनुष्यःसन्नहंत्वांतुज्योतिर्मुक्तजनायच । निदधेहृदिसत्त्वंचदीप्य सेमयिसर्वदा । ब्रह्मजोग्निर्ऋतादेदवाचोभिव्यज्यतेहरिः । उक्षितःस्वगुणैःसर्वैर्युक्तः ॥ १९ ॥ (त्वेषासः)अमेया श्चशक्तयः। त्वेषाइत्युदितास्तस्यहरेरश्मयएवच । भीमानप्रतिगंतुंचशक्याराक्षसपक्षिणः । यातवोजंगमास्ते षांहिंसनावांस्तुराक्षसः । यातुमावानितिप्रोक्तोयातनानुभवात्कचित् । यातुरित्येवचप्रोक्तःसंतंप्रत्यनुकूलतः। स्थितास्ताःशक्तयोविष्णोः॥२०॥११॥४॥(क्रीळंवः)क्रीडाशीलंचमारुतं । शर्धःसुखबलाढ्यंवाप्यनर्वाणमनिं द्रियं । नवायोरिंद्रियाणांहिदेवाःसंत्यभिमानिनः। अतोनिंद्रियतातस्यरथेदेहेशुभश्वसः। कण्वास्तंगायताभी क्ष्णंविष्णुंवातादृशैर्गुणैः ॥१॥ (ये) पृषत्योवाहनान्येषामन्यदायुधमुच्यते । स्वप्रकाशोथवाविष्णुस्तल्लिंगैर्व्य ज्यतेसह । तत्तद्देवगतस्यापिविष्णोर्लिंगंचतद्भवेत् ॥२॥ (इहेव) यत्तेवदंतिवचनंमेघनादात्मकंहितत् । इहा

पिश्रूयतइववर्णाव्यक्तेरिवेतिच। हस्तेष्वेषांकशाःसंतिचित्रंमार्गेधिगम्यते। रेण्वादिसर्ववस्तूनांगमनान्मार्ग
चित्रता। विष्णोस्सर्वंजगच्चित्रंमार्गेसंप्रेर्यतेमुना ॥ ३ ॥ (प्रवः) शोधकायप्रधानायवोबलायचवायवे। शु
द्धायवासुप्रकाशज्ञानायातिबलायच । गायतब्रह्मदेवत्तंदेवेषुततमीश्वरं। प्रीतिर्वायोर्विष्णुगानाद्वेदाख्यंब्र
ह्मविष्णवे। देवैरधीयमानत्वाद्देवत्तंब्रह्मवैष्णवं ॥ ४ ॥ (प्रशंसा) अहंतव्यत्वतस्त्वघ्न्यंवायुंवृषभरूपिणं। क्री
डंतंवेदरूपासुगोषुतंस्तुहिमारुतं। माभिर्वेदैःस्तुतत्वेनमारुतोविष्णुरेववा। भक्षणार्थंरसस्यासौववृधेमरुतां
पिता ॥५॥१२॥ (कोवः) आसमंतादुत्तमःकःप्रधानोवायुरेववः। विष्णोराक्षेपएवस्यात्कोनामास्तिपरस्त्व
ति। त्वत्पर्यंतंचवर्षिष्ठःकोभवेदितिवाभवेत् ।आधूतयोदिवोग्मश्चभूम्याइत्यन्वयोभवेत्। तस्मादंतंप्रतीवेत
ज्जगत्संधूनुथाखिलं ॥ ६ ॥ (निवः) नीचैर्धृतोमानुषोवोमार्गायोग्रायमन्यवे। नपूर्यतेचकोपायस्वल्पत्वा
न्मानुषःक्वचित्। बहुवर्षयुतोत्युच्चगिरिर्मार्गेहिवोत्यजत्। मूलं ॥ ७ ॥ (येषां) येषांतथाज्मेषुमार्गेष्वति
भियाधरा। कंपतेजीर्णराजेव ॥८॥ (स्थिरंहि) स्थिरंवोजननंयतः। जातावायोर्दिवियोमातुःप्राप्तानि ॥३४९॥
रेतवे। निर्गंतुंतत्क्षणेनैवसर्वलोकाटनायहि। यौवनंतेयुवानोहिनिसर्गान्मातुराजनेः।मातुरेवप्रसादेनसम्य

क्तद्धिविधंबलं। प्रज्ञाबाहुबलंयस्मात्तस्मात् ॥ ९॥ (उदु) दिशउदापिरे । तेगिरःसूनवोदेव्यावाश्रावचनशी
लिनः । अभिजन्मानुसारेणगुणान्यातुमुदापिरे ॥ १० ॥ १३ ॥ (त्यंचित्) पद्भ्यांभूमिरितिश्रुत्यासुताविष्णोर्वसुंधरा।तज्जत्वात्पर्वताविष्णोर्नप्सारःसेचनाद्धिमिद्र । हरिस्तमपिमेवादिंमरुतश्च्यावयंतिहि। अमृध्रमप्र
धृष्यत्वात् ॥ ११ ॥ (मरुतः) बलंयदपिवोखिलं । जनांश्च्यावयितुंस्थानाच्छक्ताःसम्यग्गिरीनपि ॥ १२ ॥
(यद्ध) कुर्वंतिशास्त्रसंवादंमार्गेश्रृण्वंतिकेचन । तेषांमध्येहिमरुतां ॥ १३ ॥ (प्रयात) शीभंक्षिप्रंप्रया
तनः । मदंकुरुततत्रैवदोहनान्यत्रसंतिहि ॥ १४ ॥ (अस्ति) सर्वमायुर्जीवसेस्तिप्रसादान्मरुतांहिनः ॥
॥ १५ ॥१४ ॥ ५ ॥ (कद्ध) कदानयोर्हस्तयोर्देवाधिध्वेप्रियतातवत् । कदापियत्प्रियस्तातःक्वप्रियइती
रितः । स्तृतंबर्हिर्यद्विषयेतेप्रोक्तावृक्तबर्हिषः ॥ १ ॥ (क्वनूनं) दिवःपृथिव्याश्चेदानींक्वगच्छथचाकिंफलं । न
गच्छथक्वाप्येतज्ज्ञातव्यंतत्प्रसादतः। आह्वयंतिक्वागावोयथैवयवसार्थिनः। फलार्थिनःस्तुवंतोवःक्वाह्वयंति
तथैवच ॥ २ ॥ (क्वः) स्तुत्यानिवःसुखानिचकथंज्ञेयानिनःसदा । इत्यभिप्रायतःप्रश्नःकस्मिन्नोज्ञापक
स्विति । सुवितानिसुभद्राणिसौभगंलक्षणंपरं ॥ ३ ॥ (यत्) पृश्निर्वेदःप्रश्नयोग्यःपृश्निमाताहरिस्ततः ।

ज्ञेयस्तस्यापिविज्ञातामरुतश्चेत्सुतागिरः । मानुषायदियूयंवःस्तोतादेवोभवेदपि ॥ ४ ॥ (मावः) नस्या
दसेव्यःस्तोतात्रयथायवसगोचरे । गोप्राप्येतुमृगोसेव्योयममार्गंनचव्रजेत्। याच्आरीतिविशेषोयंनिंदास्तुत्ये
कदेशयुक् ॥ ५ ॥ १५ ॥ (मोषुणः) मावधीन्नःक्वचिन्मृत्युःपरतःपरतोपिच । दुर्हणादुःखदाहंत्रीयातुसा
तृष्णयासह ॥ ६ ॥ (सत्यं) अप्रमेयायथासत्यंधन्वन्नपिहिसेचनं । रुजांविद्रावकस्यैववायोःपुत्राहिरुद्रि
याः । विनाप्यचेतनंवातंवृष्टिंकुर्वंतिहीच्छया ॥ ७ ॥ (वाश्रेव) एषांसकाशाद्वृष्टिश्चविद्युद्भूमिंप्रकाशयेत् ।
गौर्वत्समिवभूम्यांच ॥ ८ ॥ (दिवाचित्) लोकंसिंचंतिमातृवत् ॥ ९ ॥ (अध) मानुषादित्वमन्यच्च
बिभेदेषांस्वनादपि । गृहमानिनोगृहाद्यंवाचचालैषांस्वनादपि ॥ १० ॥ १६ ॥ (मरुतः) अखिन्नैर्गमनै
श्चैवदृढस्वीयैश्चपाणिभिः । अनुयातनदीश्चित्राः ॥ ११ ॥ (स्थिरावः) स्थिरास्संतिरथादयः ॥ १२ ॥
(अच्छ) ब्रह्मणश्चपतिंविष्णुंयथावद्याक्षयागिरा । जरायैसंतिस्तुत्वेनतृतीयाभावरूपिणी । सर्वाविभक्त
यश्चेत्थंभाववाचिन्यएवच । महाव्याकरणेसूत्रमितिसंस्तुतिरूपतः । वदविष्णुंस्वप्रकाशमभिवत्सूर्यवत्तथा । ॥ ३५० ॥
आहचात्मानमेवात्रदार्ढ्येस्वप्रतियोगिता । इतिसूत्रात् ॥ १३ ॥ (मिमीहि) कीर्तिमस्यविष्णोःकुरुमुखे

सदा । विस्तारयतिपर्जन्योयद्वद्वृष्टिंतथैवच । विस्तृणीहितथेशस्यतथाकीर्तिंजगत्यपि ॥ १४ ॥ (वंदस्व)
पनस्युंज्ञानशीलंचविज्ञेयंगणमर्किणं । अभवन्ज्ञापकावृद्धाअस्माकंतदनुग्रहात् ॥ १५ ॥ १७ ॥ ६ ॥
(प्रयत्) परावतोहरेःस्थानान्मानंशोचिरिवास्यथ । सूर्यादयोयथाशोचिर्दूरादस्यंतिजंतुषु । एवंज्ञानंसंप्रदा
यान्मरुतोविष्णुरेववा । इत्थंयथासर्वदृश्यंतत्तथाभवतांकृतं । एवंयत्रकवाज्ञानाद्बलाद्वागच्छथक्वचित् । स्वतं
त्रत्वात्परापेक्षानहिवःक्वचिदिष्यते । किंचिद्वाथबलात्किंचिद्धनुथस्वबलाद्धितत् ॥ १ ॥ (स्थिरावः) शत्रू
णामपनोदायसंतिवस्त्विहहेतयः । स्तंभनायचशत्रूणांसुदृढान्येवताःसदा । स्थिरत्वंदीर्घकालत्वंवीळुत्वंदृढ
तातथा । युष्माकंतविषीतेजोबलमस्त्युत्तमंसदा । मायिनोनहिमर्त्यस्यबलंतेजोथवोत्तमं ॥ २ ॥ (परा) स्थि
रंचाज्ञानपापादितद्धत्तायपराहथ । गुरूनपिनरान्नित्यंगुणैर्वर्तयथांजसा । पर्वतानांपृथिव्याश्चदिशोनित्यंवि
याथन । वनिनश्चतरून्सम्यग्भजनीयान्सुरान्हरिः ॥ ३ ॥ (नहिवः) भूमौदिविचवःशत्रुःक्वचिन्नैवहिलभ्य
ते । रिशादसःखुसुखिनःसुखेनशमदंतियत् । बलंतेजोपिवोह्यस्तिव्याप्तानित्यतयायुजा । अद्याप्याधर्षणायै
वनिखिलाशुभसंततेः ॥ ४ ॥ (प्रवेपयंति) प्रवेपयंतिपर्वतान्विविंचंतिवनस्पतीन् । जनिपर्ववतोजीवा

 न्संप्रेरयतिकेशवः । भजनीपतीन्ब्रह्मपूर्वांश्चफलदानतः । तारतम्येनसम्यक्चविवेचयतिसर्वदा । सर्वप्र
 जास्वतिष्ठंतप्राप्तास्ताभिस्सहैवच । मत्ताइवप्रेरयंतिशुभाशुभकृतोनरान् ॥ ५ ॥ १८ ॥ (उपो) अयुङ्
ध्वंपृषतीश्चैवरोहितंपृष्ठतोरथे । वोयामंप्रतिदाव्यायशेषमश्रेत्पुनर्धरा । भीतिमापुर्मानुषाश्च ॥ ६ ॥ (आ
वः) क्षिप्रंवःप्राप्तयेसुखं । रक्षांवृणीमहेयुष्मद्दंताद्यापिचनोवसा । भीतियुक्तायकण्वायमह्यं ॥ ७ ॥ (युष्मे
षितः) युष्माभिरेवच । प्रेरितोथनियंतृत्वाद्युष्माकंमानुषेणवा । बाह्यदृष्ट्यात्वभूतीर्नोयइच्छतितमोजसा ।
बलेनचद्रावयतयुष्मदीयोतिभिस्तथा ॥ ८ ॥ (असामि ॥ ९ ॥ असाम्योजः) ओजोसमंबिभृथचमखे
ज्याःसममुत्तमं । सुदानशीलाःकण्वायदत्तासममभीप्सितं । असमैर्नोप्यभिप्रायैर्गतवृष्टिंनविद्युतः ॥ १० ॥
॥ १९ ॥ ७ ॥ (उत्तिष्ठ) देवयंतःपूजयंतःस्तुवंतोतिकृताशनः । प्राशूः ॥ १ ॥ (त्वामित्) वायोःसुते
त्येवसहसस्पुत्रइत्यथ । तद्यंग्यत्वाद्धरिःप्रोक्तःशक्रस्तत्सुतएवच । युद्धंहितधनंप्रोक्तंनिहितंधनमेववा । स्व
श्व्यंतुस्विंद्रियफलमाचकेऽपश्यदित्यपि ॥ २ ॥ (प्रैतु) पतिस्तुब्रह्मणोविष्णुर्वागीशत्वात्समीरणः । अग्रतो
यात्वसावस्मत्कार्येष्वेवंसरस्वती । सूनृतावैष्णवीवाग्वायज्ञंवीरंनरंप्रति । नयंतुदेवाःसर्वेपियत्पंचजनवर्धनः ।

पंक्तिराधाहरिस्तेनवीरोनर्यस्सएवच । देवगंधर्वनृपितृदैत्याःपंचजनाभिधाः ॥ ३ ॥ (योवाघते) वाघते स्तुवतेविष्णुर्ददातिसूनरंवसु । सुष्ठुयेननरोभूयात्सूनरंज्ञानमुच्यते । सधत्तेचाक्षयांकीर्तिमिळामन्नंयजामहे । सुवीर्यत्वात्सुवीरंतत्सुप्रतूर्तिःसुपेशकृत् । प्राणचेष्टानिमित्तत्वात्तदनेहइतीरितं ॥ ४ ॥ (प्रनूनं) सएवभगवान्विष्णुर्मंत्रंतद्विषयंवदेत् । उक्थमुत्थापकत्वेनसएवभगवान्हरिः । तन्मंत्रवाच्यादेवाश्च ॥ ५ ॥ २० ॥ (तमित्) यद्वाच्यादेवतास्तुताः । तमेवमंत्रंवोचेमज्ञानार्थंसुखकारणं । इमांवाचंस्वीकुरुतसकाशाद्वोखिलं शुभं । अश्ववानि ॥ ६ ॥ (कोदेवयंतं) अतिदौर्लभ्याद्देवभक्तंकआप्नुयात् । यजमानंवानुगच्छेत्कःसम्यक्स्तृतबर्हिषं । तत्रतत्रप्रस्थितोसौयजमानःसुखैःस्वयं । स्वेष्टस्थानेषुचांतर्वाविष्णुरंतर्गतोयतः । तद्दत्त्वेनक्षयंस्थानंप्राप्नोतिज्ञानतोयजन् ॥ ७ ॥ (उपक्षत्रं) उपपृक्तःक्षत्रियैःसआवेशेनजनार्दनः । हंतिशत्रूंश्चतैर्देवोभयेचस्वाश्रयंददौ । वर्ताभिगंतातरुताजेताचास्यनहिकश्चित् । युद्धंमहाधनंत्वर्भंप्रसिद्धंधनमेवहि ॥ ८ ॥ ॥ २१ ॥ ८ ॥ इतिश्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचितंश्रीमदृग्भाष्यंसंपूर्णं ॥

॥ ऋग्भाष्यंसंपूर्णं ॥

The Credit of getting the Sarvamoola Books Scanned goes to Panditavareenya ityaadi birudankita Shreemajjaalihaala Shreenivaasaachaaryasya Vidyaa Suta, "Gomanjari" Udgrantha kartru, (Raghunatha suri virachita Manikya manjari granthasya Khandana Grantha) Veda Shaastra Puraanaartha Vishaarada, Panditavareenya Shree Dwarakaanaathaachaaryaru.
My heartful salute for him to provide me such a wonderful opportunity to work on this project.

Project Started on : 21 December 2009
Project Completed on : 20 March 2011

Scanned By : Aravindacharya Haranahalli, aravindbharadwajhs@gmail.com